ግብረ-ገብ

የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ

6ኛ ክፍል

ISBN 978-3-16-148410-0

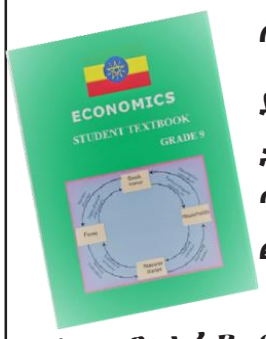
ግብረ-ገብ የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ 6ኛ ክፍል

ISBN የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዲሞክራሲያዊ

ሪፐብሊክ ትምህርት ሚኒስቴር

ዋጋ ETB xxx

ይህን የተማሪ መጽሐፍ
በደንብ ተንከባክቡ

ለመጽሐፉ መደረግ ያለበት ጥንቃቄ

ይህ መጽሐፍ የትምህርት ቤታችሁ ንብረት ከመሆኑም በተጨማሪ በቀጣይ ታናናናሾቻችሁ የሚማሩበት ስለሆነም መጽሐፉ እንዳይበላሽ ተገቢ የሆነ ጥንቃቄ ማድረግ ያስፈልጋል። ለጥንቃቄ ይረዳ ዘንድ የሚከተሉትን ነጥቦች ልብ በሉ።

1. **መጽሐፉን በፕላስቲክ በጋዜጣ ወይም መሠል ነገሮች ሸፍናችሁ ያዙ።**
2. **መጽሐፉን ሁል ጊዜ ንጹህ በሆነ ደረቅ ቦታ አስቀምጡት።**
3. **መጽሐፉን ስትጠቀሙ እጃችሁ ንጹህ መሆኑን አረጋግጡ።**
4. **በመጽሐፉ ሽፋን ላይም ሆነ በውስጥ ገጾቹ ላይ ምንም ነገር አትጻፉ።**
5. **መጽሀፉን በእጃችሁ ስትይዙ በቁራጭ ወረቀት ወይም ካርቶን ላይ ተጠቀሙ።**
6. **ማንኛውንም ስዕሎችን ወይም ገጾችን ፈጽሞ አትቅደዱ ወይም አትቁረጡ።**
7. **የተቀደዱ ገጾችን መለጠፍ ወይም በፕላስተር መጠገን።**
8. **መጽሐፉን በትምህርት ቤት ቦርሳ ውስጥ ስታስቀምጡ በጥንቃቄ አስቀምጡ።**
9. **መጽሐፉን ለሌላ ሰው ስታውሱ ጥንቃቄ አድርጉ።**
10. **አዲስ መጽሐፍ ለመጀመሪያ ጊዜ ስትጠቀሙ በጀርባው አስተኝታችሁ አስቀምጡት። በአንድ ጊዜ ጥቂት ገጾችን ብቻ ክፈቱ። ገጾቹን በምትቀይሩበት ጊዜ ከታሰረው ጠርዝ ጋር ትንሽ ተጫኑ። ይህ ሽፋኑን በጥሩ ሁኔታ ላይ እንዲሆን ያገለግላል።**

የ6ኛ ክፍል

ግብረ-ገብ

የተማሪ መማሪያ መጽሐፍ

አስማምዶ አዘጋጆች

ታዴዎስ ቦንጋ (ኤም.ኤ.)

ንጋቷ ዛፉ (ኤም.ኤ.)

ይዘት አርታኢ፡- ሀብታሙ ቶማስ (ኤም.ኤ)

የቋንቋ አርታኢ፡- እናኑ ብዙነህ (ኤም.ኤ)

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ

የቅጂ መብት

ይህ መጽሐፍ የተዘጋጀው በደቡብ ብሔር ብሔረሰቦች እና ሕዝቦች ክልላዊ መንግስት በኩል በተገኘ የገንዘብ ድጋፍ አጠቃላይ የሕትመት ወጪው ተሸፍኖ በኢፌዴሪ ትምህርት ሚኒስቴርና በደቡብ ብሔሮ ብሔረሰቦች እና ሕዝቦች ክልላዊ መንግስት ትምህርት ቢሮ በአማርኛ ቋንቋ ተዘጋጅቷል። የመጽሐፍ ሕጋዊ ቅጂ ባለቤት © 2014 ዓ.ም የኢፌዴሪ ትምህርት ሚኒስተርና የደቡብ ብሔር ብሔረሰቦች እና ሕዝቦች ክልላዊ መንግስት ትምህርት ቢሮ ናቸው።

ማዉጫ **ገጽ**

መግቢያ viii

መቅድም xiii

መግቢያ 2

1.1. **የሞራል ቅንነት ትርጉም** 2

1.2. **የሞራል ቅንነት ባህሪያት** 4

1.3 **የሞራል ቅንነት አስፈላጊነት** 10

1.4 **እውነተኛ የሞራል ቅንነት ያለው ሰው ባህሪያት** 11

1.5 **የሞራል ቅንነት አለመኖር የሚያስከትላቸዉ መዘዞች** 13

1.6 **የምዕራፍ አንድ ማጠቃለያ** 14

የምዕራፍ አንድ ማጠቃለያ ጥያቄዎች 15

መግቢያ 19

2.1 **የሕግ ማክበር ትርጉም** 19

2.2 **የህግ ማክበር አስፈላጊነት** 21

3) **በትምህርት ቤታችሁ ውስጥ የህግ ማክበር ባህሪ ምሳሌዎችን አቅርቡ።።** 21

2.3 **የህግ አክባሪ ሰው ባህሪያት** 23

2.4 **የህግ ማክበር አለመኖር የሚያስከትላቸው መዘዞች** 24

2.4.1 **የሰላም እጦት** 26

2.4.2 **የሰብአዊ መብት ጥሰቶች** 27

2.4.3 **ሙስና** 27

2.4.4 **የአደንዛዥ ዕፅ ሱሰኝነት** 27

2.4.5 **የሕጻናት ዝውውር** 28

2.4.6 የግብር ስወራ 28
2.4.7 ነፃነት ማጣት 29
2.4.8 ፍትህ አለመኖር 29
2.5 የምዕራፍ ሁለት ማጠቃለያ 29
የምዕራፍ ሁለት ማጠቃለያ ጥያቄዎች 30
መግቢያ 34
3.1 የመልካም ባህሪት ትርጉም 34
3.2 መልካም ባህሪ ያለው ሰው ባህሪያት 36
3.2.1 የሌሎችን ንብረት ማክበር 37
3.2.2 ሀቀኝነት 39
3.2.3 አክብሮት መስጠት 40
3.3 የመልካም ባህሪ መኖር አስፈላጊነት 42
3.4 መልካም ባህሪን ማሳደጊያ መንገዶች 44
3.4.1 ራስን መግዛት 45
3.4.3 የማህበረሰቡን የሞራል እሴቶች እና መርሆዎችን ማክበር 47
3.4.4 የትምህርት ቤት ህጎችን እና መመሪያዎችን ማክበር 49
3.5 መልካም ባህሪ አለመኖሩ የሚያስከትላቸው መዘዞች 50
3.6 የምዕራፍ ሶስት ማጠቃለያ 52
የምዕራፍ ሶስት ማጠቃለያ ጥያቄዎች 53
መግቢያ 57
4.1 የማህበራዊ-ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች ጽንሰ-ሀሳብ 57
4.2 በበጎ ፈቃድ ተግባራት ውስጥ መሳተፍ (ማህበረሰብ አገልግሎት) 60

4.3 ትርፍ ጊዜን ለጋራ ጥቅም ማዋል 63
4.4 ለማህበራዊ-ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች የታማኝ ግብር ከፋዮች እና የቁጠባ ሚና 65
4.5 የምዕራፍ አራት ማጠቃለያ 70
የምዕራፍ አራት ማጠቃለያ ጥያቄዎች 72
መግቢያ 76
5.1 የሀገር ፍቅር ትርጉም 76
5.2 የሀገር ፍቅር ባህርያት 78
5.3 አገር ወዳድ የመሆን አስፈላጊነት 79
5.4 የሀገር ወዳድ ሰው ባህሪያት 80
5.5 የሀገር ፍቅር 83
5.6 የምዕራፍ አምስት ማጠቃለያ 84
የምዕራፍ አምስት ማጠቃለያ ጥያቄዎች 85
መግቢያ 89
6.1 ሰላም 89
6.1.1 የሰላም ጽንሰ-ሐሳብ 90
6.1.2 የሰላም አስፈላጊነት 91
6.1.3 ሰላማዊ ባህሪን አሳዩ 92
6.2 ትምህርት 2፡ መተባበር 94
6.2.1 የመተባበር ጽንሰ-ሐሳብ 95
6.2.2 የመተባበር አስፈላጊነት 95
6.2.3 የመተባበር እሴቶች 96
6.3 በሰላም እና መተባበር መካከል ያለው ግንኙነት 97

6.4 **የምዕራፍ ስድስት ማጠቃለያ** 98

የምዕራፍ ስድስት ማጠቃለያ ጥያቄዎች 98

መግቢያ

የሰው ልጅ የሚያስብ እንሰሳት መሆኑ ግልጽ ነው። ከሌሎች ፍጥረታት ጋር ሲነፃፀር ልዩነቱ በባህሪው ይገለጻል። ከእንስሳት መካከል ባህሪ ያለው የሰው ልጅ ብቻ ነው። ባህሪ የሚገነባዉ ሰዎች ለራሳቸው ያቀዱትን አላማ ለማሳካት እራሳቸውን ፍጹም አድርገው ሲያቀርቡ ነው። መልካም ባህሪን ለማዳበር የሰው ልጅ በሀሳብ እና በስነምግባር መርሆዎች የሚመነጩ የተግባር መርሆች እንዲኖራቸው ይጠበቅበታል። ባህሪ ሌሎች የሚያደርጉትን በማስመሰል የሚዳብር ነገር አይደለም ምክንያቱም የሰው ልጅ ባህሪ በራሱ በግለሰቡ አስተሳሰብ የሚመራ ነው። ስለዚህ የሰው ልጅ በምድር ላይ ካሉ ፍጥረታት ጋር ሲነፃፀር ልዩ የሚያደርገው የሚያስብ ህሊና ስላለው እና ባህሪውን እንዲያዳብር የሚመራውም ይኸው የአእምሮ ሥራ ውጤት መሆኑ ነው።

የሰው ልጅ በህብረተሰብ ውስጥ መኖር የሚያስችል መመሪያ፣ ስልጠና እና ትምህርት መስጠት የሚችል ብቸኛው ምክንያታዊ እንስሳ ነው። የሰው ባህሪ እና ሌሎች ችሎታዎች በተፈጥሮ የተወረሱ ሳይሆን በመማር እና በመለማመድ የተገኙ ናቸው። ለሰው ልጅ የመማር ችሎታ በጣም አስፈላጊ ባህሪ ሲሆን ይህ ባህሪ ሥነ ምግባራዊ የመሆን ግባቸውን ለማሳካት እድገታቸውንም እንዲቀጥሉ ያስችላቸዋል። ምንም እንኳን የሰው ልጅ በተለያዩ ማህበራዊ ግንኙነቶች እና ማህበራዊ ባህሪያት የሰለጠነ ቢሆንም ለሥነ ምግባራዊ እድገት ይህ ብቻ በቂ ነው ማለት አይደለም። የሰው ልጅ መልካምነትን ለመገንባት መማር አለበት የሚለው ትክክለኛ ድምዳሜ ነው።

በጎነት ሰዎች ሲወለዱ ጀምሮ ያለ ነገር ሳይሆን ከተወለዱ በኃላ በትምህርት እና በልምድ የሚያገኙት ባህሪ ነው ። የሰው ልጅ የሞራል ግዴታዎችን የመሸከም አቅም እና ችሎታ አለው። በጎነት በተፈጥሮ የሚገኝ ሳይሆን በመማር ሊደረስበት የሚገባ በህሪ ነው። በጎ ባህሪን ለማዳበር ሰው የግለሰባዊ ሥነ ምግባራዊ ድርጊቶችን በተደጋጋሚ የሚለማመድበት የሥልጠና ዓይነት ይጠይቃል። የሰው ልጆች ማህበራዊ እና ሥነ ምግባራዊ ፍጡራን ናቸው። በሌላ አነጋገር ሥነ ምግባር ከሰው ልጅ የዕለት ተዕለት እንቅስቃሴ ጋር ከባህሪው ጋር የተቆራኘ ማህበራዊ እንቅስቃሴ ነው። በአለም

ውስጥ አንድ ሰው ብቻውን ቢሆን ኖሮ ሥነ ምግባር የሚባል ነገር አይኖርም ነበር። በተጨማሪም ግብረገብነት ውስብስብ በሆነ ዓለም ውስጥ እንዴት አብሮ መኖር እንደሚቻል እና እውነትን መፈለግ እና መረዳት ነው።

ስለዚህ እነዚህ መንገዶች ህብረተሰቡ በተረጋጋ ሁኔታ እንዲሰሩ የሚያግዙ የባህሪ መመሪያዎች ሆነው የሚያገለግሉ ማህበራዊ ደንቦች ናቸው። ማንኛውም ህብረተሰብ ህልውናውን ለማስቀጠል ከፈለገ ማህበራዊ ደንቦቹን እና ልማዶቹን ከአንድ ትውልድ ወደ ሌላ ትውልድ ማስተላለፍ አለበት። ሰዎች ደግሞ ካልተማሯቸው በስተቀር ከማህበራዊ ደንቦች ጋር መጣጣም አይችሉም። ማህበራዊነት (socialization) ለወጣቶች ደንቦች ምን እንደሆኑ እና በምንም መልኩ መጣስ እንደሌለባቸው በማስተማር ረገድ ማዕከላዊ ሚና ይጫወታል።

ሰዎች ማህበራዊ ደንቦቻቸውን የሚማሩት በሥነ ምግባር አስገዳጅነት ነው። በሌላ አነጋገር፣ ሰዎች የማህበረሰባቸውን ደንቦች ሲማሩ ደንቦችን ለመታዘዝ የሞራል አስፈላጊነትንም ከራሳቸው ጋር እያዋሃዱ ይኖራሉ ማለት ነው። የማህበረሰብ ደንብ በሰዎች ልማዶች ወይም በአኗኗራቸው ውስጥ የተካተተ የዕለት ተዕለት ተግባር ነው። የህብረተሰቡ የባህሪ መመሪያም ነው። ሰዎች ማድረግ ያለባቸዉን እና ወይም ማድረግ የሌለባቸውን የሚነግር በማህበረሰቡ የተደነገገ ነው።

ግብረገብነት የተለያዩ ደንቦችን ያቀፈ ባህሪ ስለሆነ ሁሉም ሰው የግብረገብ ደንቦችን የሚከተል ከሆነ ሁሉም መልካም ይሆናሉ ማለት ይቻላል ። ነፃነታችንን የሚገድቡ ቢሆኑም ሰዎች እነዚህን ደንቦች በጥብቅ መከተል አለባቸው። በዚህ እውነታ ምክንያት ደንቦች የበለጠ ነፃነት እና ደህንነትን ያበረታታሉ። በአጠቃላይ ግብረገብነት የሚከተሉት አምስት ዓላማዎች አሉት ።እነሱም፡-

1. ማህበረሰቡ እንዳይፈርስ መጠበቅ፣
2. የሰዎችን ጭንቀት ማሻሻል፣
3. የሰው ልጅ እድገትን ማበረታታት፣

4. የጥቅም ግጭቶችን በፍትሃዊ እና በስርዓት መፍታት፣

5. ምስጋና እና ወቀሳ፣ ሽልማት እና ቅጣት፣ እና ጥፋተኝነትን መመደብ ናቸው። ግብረገብነት የጋራ ግቦቻችንን እንድናሳካ የተቀመጡት የመተዳደሪያ ደንቦች ወይም ልማዶች ስብስብ ናቸው።

ዛሬ የግብረገብ ትምህርት ለሰው ልጅ ሕልውና እና እድገት አስፈላጊ ነው። እንደ ነፃ እና የሰለጠነ ሰው ሆነን መጽናት ካለብን ከዚህ በፊት ከነበረው በላይ የግብረገብ እሴቶችን በቁም ነገር ልንመለከተው ይገባል። ግብረገብነት ጥሩ ሕይወት ለመፍጠር እና ለመኖር የሚደረግ ሙከራ ነው። የግብረገብ ደንቦች እና መርሆዎች ቢኖሩም እነዚህን ደንቦች እና መርሆዎች ሰዎች እራሳቸውን ለእነርሱ ለመስጠት ፍላጎት እስካላደረጉ ድረስ የሞራል ባህሪን ዋስትና ሊሰጡ አይችሉም። የግብረገብ እሴቶች አሁንም በሰዎች ሕይወት እና ተግባር ውስጥ ጥልቅ እና ተግባራዊ ሚና አላቸው። እነዚህ እሴቶች በሰዎች ህልውና እና አብሮነትን እውን ለማድረግ ብዙ አስተዋጽኦ አበርክተዋል። ይሁን እንጂ የግብረገብ እሴቶች የሰው ልጅ በባልንጀሮቹ ላይ ክፋት እንዳይሠራ የሚፈለገውን ያህል ገና አላዳበረም። በዚህ ምክንያት የግብረገብ ትምህርት ከመቼውም ጊዜ በበለጠ ዛሬ አስፈላጊ ነው። የሞራል እሴቶችን እና ደረጃዎችን ከራሳችን ጋር ማዋሃድ ከቻልን ኢ-ሰብአዊ ድርጊቶችን፣ ጭካኔዎችን እና ክፋቶችን ማቃለል እንችላለን።

የግብረገብ ትምህርት ደንቦችን ማስተማር እና የታማኝነት፣ ራስን መግዛትን፣ ድፍረትን፣ወዳጃዊነትን፣ ትህትናን፣ ክብርን፣ መከባበርን እና መቻቻልን ማዳበር ነው። የግብረገብ ትምህርት ልጆች በግላቸው መልካም ሕይወት እንዲኖራቸው፣ በሰላምና በሰላማዊ መንገድ ከሌሎች ጋር እንዲገናኙ እና በተመሳሳይ ጊዜ ውጤታማ እንዲሆኑ የሚያግዟቸውን በጎ ምግባራት ወይም ሥነ ምግባራዊ ልማዶችን እንዲያገኙ መርዳትን ያመለክታል። ተማሪዎችን ከሌሎች ጋር አብረው በሰላም እንዲኖሩ የሚረዳቸው የግብረገብ እሴቶችን ያስታጥቃቸዋል።

በሌላ አነጋገር የግብረገብ ትምህርት በተማሪዎች የግል ልማት እና ደህንነት ላይ ወሳኝ ሚና ይጫወታል፣ ወደ ጉልምስና ለመምራት እና የማንነት እድገታቸውን ለማነቃቃት

ይሞክራል። የግብረገብ ትምህርት የተማሪዎችን ማኅበራዊ እና ሥነ ምግባራዊ እድገቶችን ያሳድጋል። የግብረገብ ዕድገት ሕጎችን እና በጎነቶችን የማተም ሂደት ሳይሆን የግንዛቤ አወቃቀሮችን መለወጥን የሚያካትት ሂደት ማለት ነው። ግብረገብ በእውቀት ማደግ እና በማህበራዊ ትስስር ማነቃቃት ላይ የተመሰረተ ሲሆን፤ እንደ ሂሳዊ አስተሳሰብ፣ የሞራል ውሳኔ አሰጣጥ እና የሞራል አስተሳሰብ ያሉ የተማሪ የግንዛቤ ችሎታዎችን ያሳድጋል። እንዲሁም የተማሪ ስሜታዊ ሁኔታዎችን እንደ መተሳሰብ፣ የሰዉ ችግር እንደራስ ማየት እና ለሌሎች መራራትን ይጨምራል። እንደ እምነት የሚጣልበት፣ መከባበር፣ ሃላፊነት፣ ታማኝነት፣ ፍትህ እና ፍትሃዊነት ያሉ የተወሰኑ የግብረገብ የእሴቶችን ያስተምራል። በአጠቃላይ የግብረገብ ትምህርት የተማሪዎችን የሥነ ምግባር ዕድገት ያሳድጋል፤ የሁለት አስቸጋሪ የሥነ ምግባር ምርጫዎችን(Moral dilemma) እና ሥነ ምግባራዊ ችግሮችን ለመቋቋም ችሎታቸውን ያሻሽላል። የግብረገብ ትምህርት በአጠቃላይ መልካም ህብረተሰብ ለመገንባት ከፍተኛ አስተዋጽኦ ያደርጋል።

በኢትዮጵያ የግብረገብ ትምህርት አዲስ ክስተት አይደለም። ትምህርቱ በኃይለሥላሴ ጊዜ እንደተጀመረ በተለያዩ ጥናቶች ብዙ ማስረጃዎች አሉት ነገር ግን ከንጉሠ ነገሥቱ መንግሥት ጋር የወገናዊነት ግንኙነት እንዳለው ይታመናል። ይህም ሆኖ አሁን ያለው መርሃ ትምህርት-ተኮር የግረገብ ትምህርት የተዘጋጀው በዋናነት ዓላማው ትምህርቱ በተማሪዎች ላይ የባህሪ እና የአመለካከት ለውጥ ሊያመጣ ይችላል በሚል ነው።

ከዚህ በተጨማሪም ሥርዓተ ትምህርቱ መልካም እና ኃላፊነት የሚሰማቸው ዜጎችን ለማፍራት የተነደፈ ነው። ትምህርቱን በተቻለ መጠን ኢትዮጵያዊ ለማድረግ የተቀናጀ ጥረት ተደርጓል። በአዲሱ የአጠቃላይ ትምህርት ሥርዓተ-ትምህርት ማዕቀፍ የግረገብ ትምህርት ከ1-6ኛ ክፍል ትምህርቱ እንደሚሰጥ በግልፅ ተቀምጧል።

የግረገብ ትምህርት የተለያዩ ይዘቶችን ይሟል ለመጥቀስ ያክል፡ እራስን መገሠጽ፣ ሰውን ማክበር፣ በራስ መተማመንን መገንባት፣ የሞራል ኃላፊነትን መወጣት፣ የልጆች ተግሣጽ እና እውነትንና ሀቀኝነትን መከተል፣ የሞራል ቅንነት፣ የሞራል ውሳኔ

አሰጣጥ፣ መልካም ባህሪ፣ ሰላም፣ መተባበር ሌሎችን ማክበር እና የሀገር ፍቅር ከይዘቱ ጥቂቶቹ ናቸው።

በአጠቃላይ አሁን ያለው ሥርዓተ-ትምህርት ላይ ያተኮረ የግብረ-ገብ ትምህርት ተማሪዎች ክህሎቶችን፣ ዕውቀትን፣ አመለካከቶችን እና እሴቶችን እንዲያገኙ ያስችላቸዋል። ለማጠቃለል፣ አሁን ያለው ሥርዓተ-ትምህርት-ተኮር የግብረገብ ትምህርት ሂሳዊ የአስተሳሰብ ክህሎትን፣ ችግር መፍታትን፣ አመለካከትን እና ውሳኔ አሰጣጥን ያካትታል።

መቅድም

(ሀ) ኃላፊነት የመወጣት፣ ጥሩ ውሳኔ የመስጠት ችሎታን፣ ጽናትን፣ የሥራ ሥነ ምግባርን፣ ሂሳዊ አስተሳሰብን እና ተግሣጽን የሚያካትቱ ባህሪያትን እና ክህሎቶችን

በመገንባት፤ ተማሪዎችን ለአዋቂዎች ህይወት የሚያስፈልጋቸውን ችሎታዎች ማዘጋጀት።

(ለ) በትምህርቱ ሥነ-ምግባር ውስጥ የተወከሉትን ተግባራዊ እና ሥነ ምግባራዊ እሴቶችን ለተማሪዎች ማስተማር፣ ይህም መቻቻልን፣ ታማኝነትን፣ ክብርን፣ መከባበርን እና ትሕትናን ይጨምራል።

(ሐ) ተማሪዎች የማህበረሰባቸው አባላት እንዲሆኑ ማበረታታት እና ማስቻል።

(መ) ስለ ኢትዮጵያም ሆነ ስለ ሰፊው ዓለም ተማሪዎችን በማስተማር በዓለም ዙሪያ ያለውን የባህል ሀብት በጋራ እንዲገነዘቡ ያስችላቸዋል።

(ሠ) ለሰፊው ዓለም ዝግጁ የሆኑ ኃላፊነት የሚሰማቸው፣ የሰለጠኑና የተሰማሩ ኅልማሶችን ማዳበር።

ግብረገብነት የሚለው ቃል የሰዎች ደምብ ወይም ልማዶች ማለት ነው፣ ግለሰቦች እንዴት አብረው መኖር እንዳለባቸው የሚገልጽ ማህበራዊ ማሰሪያ ነው። ዛሬ የትምህርት ቤቶች ተልእኮ በወጣቱ ውስጥ የአእምሮ እና የግብረገብ በጎነትን ማዳበር ነው። የግብረገብ ትምህርት ዘርፎች የሆኑት እንደ ሀቀኝነት፣ ኃላፊነት እና ሌሎችን ማክበር የመሳሰሉት የግብረገብ በጎነቶች ናቸዉ። የሥነ ምግባር ትምህርት፣ ልጆች በግላቸዉ መልካም ሕይወት እንዲኖሩ እና ውጤታማ እንዲሆኑ እና የማኅበረሰባቸው አባላት እንዲኖሩ የሚያግዙ እነዚያን በጎ ምግባር ወይም የግብረገብ ልማዶች እንዲማሩ መርዳትን ያመለክታል።

ስለዚህ፣ የ6ኛ ክፍል የግብረገብ ትምህርት ልጆች በጎ ምግባር፣ ሐቀኛ፣ ኃላፊነት የሚሰማቸው እና ሩህሩህ እንዲሆኑ እና ጠቃሚ እና አወዛጋቢ የሆኑ የግብረገብ ጉዳዮችን እንዲያውቁ እና እንዲገነዘቡ ያስችላቸዋል። የግብረገብ ትምህርት የልጆችን በስነ ምግባር፣ በዜግነት፣ በመልካም ፀባይ፣ በመልካም ስነምግባር፣ በጥባጭ እንዳይሆኑ፣ በጤነኛ፣ በመተቸት፣ በስኬት፣ በባህላዊ፣ ታዛዥ ወይም በህብረተሰብ ዘንድ ተቀባይነት ያላቸው ፍጡራን ሆነው እንዲያድጉ የሚረዳቸው የህጻናት ትምህርት ነው። የግበረገብ ትምህርት ዓላማውን ለማሳካት በስድስት ምዕራፎች የተከፈለ ነው።

ምዕራፍ አንድ

የሞራል ቅንነት

1.1 የሞራል ቅንነት ትርጉም

1.2 የሞራል ቅንነት ባህሪያት

1.3 የሞራል ቅንነት አስፈላጊነት

. . .

1.5 የሞራል ቅንነት አለመኖር የሚያስከትለው መዘዝ

1.6 የምዕራፉ ማጠቃለያ

ተማሪዎች የዚህን ምዕራፍ ይዘቶች ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፦

- **የሞራል ቅንነት ጽንሰ-ሀሳብን ትረዳላችሁ።**
- **የሞራል ቅንነት ባህሪያትን ታዉቃላችሁ።**
- **የሞራል ቅንነት አስፈላጊነትን ትገነዘባላችሁ።**
- **የአንድን ሰው ባህሪያት በእውነተኛ ቅንነት ታሳያላችሁ።**
- **የሞራል ቅንነት አለመኖር የሚያስከትለውን መዘገ ትለያላችሁ።**

መግቢያ

እንዴት የተሻለ ሰው እሆናለሁ? ለምን ግድ ይለኛል? እያንዳንዳችን የአንድ ማህበረሰብ አባል ነን። በቤተሰባችን፣ በአካባቢያችን እና በትምህርት ቤቶቻችን ውስጥ ካሉ ሰዎች ጋር እንገናኛለን። በዚህ ምዕራፍ ውስጥ፣ ተማሪዎች የሞራል ቅንነት ትርጉም እና ጥቅሞች ትገነዘባላችሁ። በተጨማሪም፣ የሞራል ቅንነት እጦት የሚያስከትለውን መዘዝ ትገነዘባላችሁ።

ምስል 1.1፡ ተማሪዎቹ ከላይ በተቀመጠዉ ምስል እያከናወኗቸው ያሉት ተግባራት ጥሩ ናቸው ብላችሁ ታስባላችሁ? ለምን?

1.1. የሞራል ቅንነት ትርጉም

ተግባር 1.1

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ አሰላስሉ። መልሳችሁን ከባልደረባችሁ ጋር ተወያይ።

1) 'ቅንነት' የሚለው ቃል ምን ማለት ነው?

2) የቅንነት ችሎታ ያለው ሰው ባሕርያትን ጥቀሱ።

3) የግል ቅንነትን የሚያንፀባርቁ ድርጊቶችን ግለጹ።

ቅንነት የግል እሴቶች እና በውጫዊ ድርጊቶች መካከል ወጥነት ያለው ችሎታ ነው። የሰው ዋና የቅንነት እሴቶች ሰውዬዉ በትክክል ልክ ነው ብሎ የሚያምንባቸው እሴቶች ናቸው። ቅንነት ያላቸው ሰዎች የሚከተሉትን እሴቶች ያካትታሉ፡- ሀቀኝነት፣ ትህትና፣ ተጠያቂነት፣ ወጥነት፣ ድፍረት እና መተሳሰብ። ቅንነት ያለው ግለሰብ ብቻውንም ሆነ በሕዝብ እይታ እነዚህን ዋና እሴቶች ይከተላል።

እነዚህ ዋና እሴቶች በሚቀጥሉት ርዕሶች ውስጥ የበለጠ በዝርዝር ይብራራሉ። በቅንነት ለመስራት፡-

በቅንነት ለመስራት፡-

1) አንድ ሰው ለራሱ ሀቀኛ መሆን አለበት። ሰዎች ስህተት ሲሠሩ ራሳቸውን አምነው ለመቀበል ፈቃደኞች ካልሆኑ በአደባባይም ሐቀኝነት የጎደላቸው ይሆናሉ።

ሰዎች እውነተኛ የሞራል ቅንነት ያለው ሰው ለመሆን ተግባራቸውን መመርመር አለባቸው። የሚከተሉትን ዓይነት ጥያቄዎችን ራሳቸውን መጠየቅ አለባቸው።

• ሌሎች ሰዎች እኔ ያደረኩትን ቢያውቁ አፍር ይሆን?

• ድርጊቴ እውነተኛ እምነቴን አሳይቷል?

መልሱ አጥጋቢ ካልሆነ፣ ያ ሰው እንደገና ላለመድገም እርምጃዎችን መውሰድ ይኖርበታል።

2) ቅንነት ከራስ መተማመን ጋር በእጅጉ የተያያዘ ነው። ቅን ሰው ከሌሎች ሰዎች ላይስማሙ ይችላሉ ብሎም ነገሮችን ስለማይፈሩ ትክክለኛውን ነገር ከማድረግ አይቆጠብም። የሚያስከትለዉ ውጤቱ ጥሩም ሆነ መጥፎ የተሳሳተ እርምጃን ይቃወማል። ቅን ሰው ሌላ ሰው ስህተት ሲሠራ ዝም ብሎ አይመለከትም። ለምሳሌ አንድ ተማሪ ከዛፍ ላይ ቅጠሎችን እየቆረጠ ከሆነ ሌላ ቅን ተማሪ እንዲያቆም ለመናገር ድፍረት ይኖረዋል።

3) እውነተኛ የሞራል ቅንነት ያለው ሰው በዙሪያው ካሉ ሰዎች ጋር ያለውን ግንኙነት ከፍ አድርጎ ይመለከታል፣ እንደዚህ አይነት ሰው የሌሎችን ሰዎች ሚስጥር ይጠብቃል፣ በማንኛውም ሁኔታ ውስጥ እውነትን ይናገራል፣ ከሰዎች ጀርባ አይናገርም። እነዚህ ባሕርያት ሰዎችን ወደ እነርሱ ይስባሉ።

1.2. የሞራል ቅንነት ባህሪያት

ተግባር 1.2

ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልሳችሁን አስብ። ከተቻለ መልሳችሁን ከክፍል ጓደኞቻችሁ ጋር ተወያዩ።

1) ቅንነት ያለው ሰው የሚያሳየውን/ያለውን/ ባሕርያትን ጥቀሱ።

2) የውስጣዊ ወጥነት ትርጉም አብራሩ።

3) በክፍል ውስጥ በቅንነት ስለመሥራት አንዳንድ ምሳሌዎችን ከጓደኞቻችሁ ጋር ተወያዩ።

ተሞክሮአዊ ጥናት 1፡ ታደሰ የ6ኛ ክፍል ተማሪ ነው። መምህሩ ለክፍላቸው የሂሳብ ትምህርት የቤት ስራ በመስጠት በሳምንቱ መጨረሻ ሁሉም ሰው የተሰጠውን የቤት ስራ ማጠናቀቅ እንዳለባቸው ነገራቸው። ታደሰ ቅዳሜና እሁድን ሙሉ የቤት ስራውን እየሰራ ቢሆንም መምህሩ ያስተማራቸውን ዘዴዎች በመጠቀም ጥያቄዎችን መፍታት አልቻለም። ነገር ግን ጓደኞች ስራቸውን ገልብጦ ከቅጣት እንዲያመልጥ ጠቁመውት ነበር። ታደሰ ግን ሀቀኛ ተማሪ ስለነበር ያጋጠመውን ችግር ለመምህሩ ነግሮታል። መምህራቸው ታደሰ እየደረሰበት ያለውን ችግር ተረዱ። ከዚያም ችግሩን ለመፍታት አዲስ ዘዴን ለክፍሉ አሳዩ። የታደሰ ሀቀኝነት መላው የክፍሉ ተማሪዎች ጥያቄውን የመፍታት አዲስ መንገድን እንዲማሩ አስችሎአቸዋል።

የሞራል ቅንነት ያለው ሰው ድርጊቶች የሚከተሉት ዓይነት ባህሪያት አሏቸው።

የተማሪ ታደሰ ተሞክሮ እንመልከት፡-

- **የታደሰ ሀቀኝነት ጥቅሙ ምን ነበር?**

- **ሀቀኝነት ለተማሪዎች የሚኖረውን ሌሎች ጥቅሞች መጥቀስ ትችላላችሁ?**

ሀቀኛ ሰዎች ውጤቱ ምንም ይሁን ምን እውነቱን ይናገራሉ። ስህተት ሲሰሩ አምነው ተቀብለው እራሳቸውን ለማሻሻል ለመስራት ፈቃደኞች ናቸው። በሀቀኝነታቸው በዙሪያቸው ያሉትን ሰዎች አመኔታ ያተርፋል።

ድፍረት፡- አንድ ሰው ትክክል ነው ብሎ የሚያምንበትን ነገር የማድረግ ችሎታ ነው።

የአንጆንዮ እና አሻን ምሳሌ እንመልከት፡-

ጉዳይ 2፡ አንጆንዮ እና አሻ በትምህርት ቤታቸው መጫወቻ ሜዳ ላይ እግር ኳስ ይጫወቱ ነበር። አንጆንዮ ግብ ያስቆጠረ መስሎት ሲያስብ አሻ ግን ከመስመር አላለፈም በማለት ተከራከረ። ይህም ክርክር አስነሳ። ክርክራቸው የሌሎች ተማሪዎችን ትኩረት ሳበ። ሁለቱም ተማሪዎች ግጭታቸውን በሰላማዊ መንገድ መፍታት እንዳለባቸው ያውቁ ነበር። አንጆንዮ ግን ክርክሩን መጀመሪያ የሚያቆመው እሱ ከሆነ በጓደኞቹ ዘንድ እንደ ፈሪ ሊቆጠር እንደሚችል ፈራ። በሌላ በኩል አሻ የሞራል ቅንነት ያለው ወጣት ልጅ ነበር። ከአንጆንዮ ጋር ያለው ጓደኝነት ከአንድ የእግር ኳስ ግጥሚያ የበለጠ አስፈላጊ እንደሆነ ወሰነ። ስለዚህም የአንጆንዮን የክስተቶች ቅጂ ተቀብሎ ፍርዱን ተቀበለ። ትክክል የሆነውን የማድረግ ድፍረቱ ለጓደኛው ጠቃሚ ትምህርት ሰጥቶታል፡- ያገኙትንም ትምህርት ለራሱ ቅን መሆንን እና በሌሎች ሰዎች አስተያየት ውሳኔዎችን አለመወሰን ናቸው።

- **በአንጆንዮ እና በአሻ ባህሪ መካከል ያለውን ልዩነት ማብራራት ትችላላችሁ?**
- **ከላይ ባለው ታሪክ ላይ በመመሥረት የድፍረት ጥቅም ምን ይመስላችኃል?**

ድፍረት እውነተኛ የሞራል ቅንነት ያለው ሰው መሠረታዊ ባህሪ ነው። ድፍረት ሰዎች ግጭቶችን በሰላማዊ መንገድ እንዲፈቱ ያስችላቸዋል። እልባት ሳያገኝ የቀሩ ግጭቶች

እየተባባሱና የበለጠ እየጨመሩ ይሄዳሉ። አንዳንድ ሰዎች ግጭቶችን በሰላማዊ መንገድ ለመፍታት ፈቃደኞች አይደሉም ምክንያቱም ሰዎች እንደ ደካማ አድርገው ይመለከቷቸዋል ብለው ስለሚፈሩ ነው። ስለዚህ ግጭቱ በሰላማዊ መንገድ መፈታት አለበት ብለው ቢያስቡም በጽናት ይቆያሉ።

ደፋር ሰው እንዲህ ያለውን የሥነ ምግባር ውሳኔ ለማድረግ በሌሎች አስተያየት አይደገፍም። በዚያ ጊዜ ውስጥ መደረግ ያለበትን በሠዓቱ ያደርጋሉ። ስለዚህ፣ እውነተኛ ደፋር ሰው ተግባራቱ በግለሰቡ እውነተኛ መርሆች የሚመራ ነው።

ርኅራኄ:- ራስን በሌሎች ሰዎች ጫማ ውስጥ ማስገባት እና ስሜታቸውን እንደራሳቸው አድርገው የመቁጠር ችሎታ ነው።

የማነቃቂያ ጥያቄ

ለሚከተሉት ጥያቄዎች የምትሰጡትን መልስ አስቡ። እነዚህን ጥያቄዎች ከክፍል ጓደኞቻችሁ ጋር ተወያዩ ።

1) ጓደኛችሁ በችግር ውስጥ መሆኑን እንዴት ትገነዘባላችሁ?

2) የተቸገረ ጓደኛን ለመርዳት ምን እርምጃዎችን ትወስዳላችሁ?

<u>ተሞክሮ ጥናት 2</u>: ማህደር እና ሳሬም የቅርብ ጓደኞሞች ናቸው። ሁልጊዜ በክፍል ውስጥ አንድ ላይ ይቀመጣሉ። በምሳ ሰዓት ዕረፍት ጊዜም እርስ በርስ ይጫወታሉ። ሁለቱም በጣም ጎበዝ ተማሪዎች ናቸው። ከእለታት አንድ ቀን ማህደር ፀጉሯን ሳታበጥር እና ልብሷ አንደቆሸሸ ወደ ትምህርት ቤት መጣች። ማህደር ለሳሬም በቤታቸው እያጋጠማት ያለውን ችግር ትነግራታለች። ወላጆቿ እየተጣሉ እንደነበረ እና ትላንትና ማታ በጎረቤቷ ቤት እንዳደረች ነገረቻት። ሳሬም በሰማችው ታሪክ በጣም ተጨነቀች። ቤት ስትደርስም ስለ እሷ እያሰበች ነበር። ሳሬም የሚከተሉትን ጥያቄዎች እራሷን ትጠይቅ ጀመር።

- የጓደኛዋ ህመም እንዴት እንደሚሰማት፡፡
- በጓደኛዋ ጫማ ውስጥ ብትሆን ምን እንደምትሆን፡፡
- የጓደኛዋን ህመም እንዴት ማቅለል እንደምትችል፡፡

ርህራሄ የሌሎች ሰዎችን ስሜት የመረዳት ችሎታ ነው፡፡ ሰዎች አንዳቸው የሌላውን ታሪኮች ከራሳቸው ጋር እንዲያገናኙ ያስችላቸዋል፡፡ እውነተኛ የሞራል ቅንነት ያለው ሰው የሌሎችን ስቃይ እና ደስታ የመካፈል አቅም አለው፡፡

- ይህ ሰው የሚሰማውን ለመረዳት ሌሎች ሰዎችን በእውነት ያዳምጣል፡፡
- ሌላ ሰው እሱ የሚያደረገውን ቢያደርግ ምን እንደሚሰማው ለመሳል ይሞክራል፡፡

- ለምሳሌ፣ በመበሳጨት ምን እንደሚሰማው ስለሚረዳ ሌሎችን ማስከፋት አይፈልግም፡፡

ትህትና፡ ራስን ከሌሎች በላይ አድርጎ ያለመቁጠር ባህሪ ነው፡፡

<u>ተሞክሮ ጥናት 3</u>፡- ዘሪቱ እና አማረች አብረው በጉርብትና ይኖራሉ። የአማረች ወላጆች ለልጃቸው ብዙ ውድ የሆኑ አሻንጉሊቶችን ይገዛሉ። በበዓል ቀን አዳዲስ ልብሶችን ይገዙሏታል ። የዘሪቱ ወላጆች ለልጃቸው ተመሳሳይ አሻንጉሊቶችን እና ልብሶችን መግዛት አልቻሉም። አማረች ጎረቤቷን ለማስቀናት እነዚያን አዳዲስ መጫወቻዎችን ወደ ውጭ ይዛ ትወጣ ነበር። ዘሪቱ አማረችን በአሻንጉሊቶቹ ለመጫወት ብትለምናትም አማረች ግን ሁሌም ፈቃደኛ አትሆንም። ዘሪቱ አዲስ ልብስ ስላልለበሰች ስትሳለቅባት ዘሪቱ ታለቅስ ነበር። በአንድ ወቅት፣ የአማረች ወላጆች በአደጋ ምክንያት ሀብታቸውን በሙሉ አጡ። ከዘሪቱ ቤተሰብ ጋር እንድትኖር አማረችን ላኳት። አማረች ዘሪቱን ልክ እሷ ዘሪቱ ላይ እንዳደረገችው እንዳታደርግባት ፈራች። ይሁን እንጂ ዘሪቱ እና አማረችን በፍቅር እና በአክብሮት ትይዛት ነበር። ለዘሪቱ ፍቅር እና አክብሮት አመሰጋኝ ነበረች። አማረች ለዘሪቱ ትልቅ ክብር እና ፍቅር ነበራት። አማረች ከዚህ ቀደም በዘሪቱ

ላይ ባሳየችው ባህሪ አፈረች። ሁል ጊዜ ሁሉንም ሰው በአክብሮት እንደምትይዝ ለራሷ ቃል ገባች።

- **ከላይ ባለው ታሪክ ላይ የተመሰረተ ትህትና ምን ጥቅም አለው ብላችዉ ታስባላችሁ**
- **ሁሉንም በእኩልነት ማስተናገድ ጥቅሙ ምንድን ነው?**

የሞራል ቅንነት ያለው ሰው ራሱን ከማንም ጋር እኩል አድርጎ ይቆጥራል። ሁሉንም ሰው በተመሳሳይ መልኩ ያስተናግዳሉ። በምንም ምክንያት ሰዎችን በተለየ መንገድ አያይም። አንድ ሰው ለድሆች ክፉ የሚያደርግ ለሀብታሞች ግን ጥሩ የሚያደርግ ከሆነ የዚህ ሰው ድርጊት ቅን አይደለም።

<u>ተሞክሮአዊ ጥናት 4</u>፡ የሳሮን ክፍል የቡድን ስራ ተሰጥቶአቸው ነበር። የተሰጠው ሥራ በአንድ ሳምንት ውስጥ መጠናቀቅ ነበረበት። ከእያንዳንዱ ቡድን አንድ ሰው እንደ ቡድን መሪ ተመርጧል። ሳሮን የቡድን መሪ ሆነው ከተመረጡት መካከል አንዷ ነበረች። የሳሮን ቡድን የተመደበለትን ተግባር በወቅቱ አላከናወነም። ይህ የሆነበት ምክንያት አንዳንድ ተማሪዎች እንደተጠበቀው ተግባራቸውን ባለመወጣታቸው ነው። ሳሮን የትኛው ተማሪ ስራውን በሰዓቱ እንዳልፈፀመ እና ራሷን ከማንኛውም ሀላፊነት ነፃ እንዳወጣች ለመምህሩ መንገር ትችል ነበር። ነገር ግን፣ እንደ ቡድን መሪ፣ ሳሮን ሁሉንም ኃላፊነቶች ተቀበለች። ጓደኞቿ ስራውን በሰዓቱ እንዲጨርሱ የመርዳት ሃላፊነት እንዳለባት ስለተሰማት መምህሯን ይቅርታ ጠየቀች። መምህሯ የኃላፊነት ስሜቷን አድንቀው ቀነ-ገደቡን ለሁለት ቀናት አራዘመችላቸው። የቡድኗ አባላት ስላላጋለጠቻቸው አመሰገኗት። ሁሉንም አቅማቸውን አውጥተው ሥራውን በአዲሱ የጊዜ ገደብ አቅርበዋል.

ተጠያቂነት፡ ለድርጊታችን ሀላፊነት የምንወስድበት ችሎታ ነው።

- **እንደ ቡድን መሪ የሳሮን ኃላፊነቶች ምን ምን ነበሩ?**

• በቡድን መወያየት እና የውይይት ውጤቱን ለክፍሉ ማስተላለፍ ትችላላችሁ?

ተጠያቂነት ለግል ውሳኔ ጥሩ ወይም መጥፎ ውጤቶችን ለመቀበል ፈቃደኛ መሆን ነው። ተጠያቂነት ያለባቸው ግለሰቦች በጓደኞቻቸው እና በአጋሮቻቸው እምነት እና ክብር ያገኛሉ። የሌሎችንም ታማኝነት ያገኛሉ።

ወጥነት፡- ማለት ለግልላችን በምናደርገዉ መልካም ምግባር መንገድ ለሁሉም የምንገለጥበት ባህሪ ነው።

ተግባር 1.3

የሚከተለውን ታሪክ አንብቡና ከታች ያሉትን ጥያቄዎች አስቡበት።
መልሳችሁን ከክፍል ጓደኞችሁ ጋር ተወያዩ።

ወ/ሮ ማታፌ ሁለት ልጆች አሏት። ዘወትር በ12 ሰአት ከስራ መጥታ የእረፍት ጊዜዋን ከልጆቿ ጋር ታሳልፋለች። ልጆቿን ስለ ሀቀኝነት፣ ጨዋነት እና ታታሪነት ዋጋ ታስተምራለች። ውጤቶቹ ምንም ቢሆኑም ሁልጊዜ እውነቱን እንዲናገሩ ታበረታታቸዋለች። ወ/ሮ ማታፌ ልጆቿን ትምህርት በሌለ ቀን ወደ ስራ ቦታዋ ትወስዳለች። ልጆቹ ከእናታቸው የሚሰሙትን ጥሩ ምክር ያዳምጣሉ። ግን ሰራተኞቿን እንዴት እንደምትይዝ ይመለከታሉ። ሰራተኞቿን ያለአክብሮት ስትይዝ ይመለከቷታል። ለመንግስት መክፈል ያለባትን ግብር ለማታለል ስትሞክር ይሰማሉ። ልጆቹ እናታቸው በምትናገረው እና በምታደርገው መካከል ያለውን ልዩነት ይመለከታሉ፡

• **ወ/ሮ ማታፌ በሞራል ቅንነት የታነፁ ናቸው?**

• **ከዚህ በላይ የተብራራላቸው ወ/ሮ ማታፌ የተዉት ቅንነት ያለው ሰው ባህሪያት የትኞቹን ነው?**

ሥነ ምግባራዊ ቅንነትያለው ሰው ባህሪው ከሚያስበው ጋር ተመሳሳይ ነው። ለራሳቸው ግልጽ የሆኑ ግቦችን አውጥተው ድርጊቶቻቸውን በዚሁ መሰረት

ያስተካክላሉ። በአስተሳሰባቸው እና በድርጊታቸው ወጥነት ያላቸው ሰዎች፤ በአካባቢያቸው ላሉ ሌሎች ሰዎች ጥሩ አርአያ ሊሆኑ የሚችሉ ናቸዉ። በምሳሌነት ይመራሉ።

1.3 የሞራል ቅንነት አስፈላጊነት

ምስል 1.2፡ ተማሪውን የሚያደንቅ መምህር

ተግባር 1.4

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ። ከተቻለ መልሳችሁን ከክፍል ጓደኛ ጋር ተወያዩ።

1) በሞራል ቅንነት መሥራት የሚያስገኛቸውን አንዳንድ ጥቅሞችን ዘርዝሩ።

2) የሞራል ቅንነት ባላቸው ማህበረሰብ ውስጥ ካሉ ሰዎች ጋር የመኖርን ጥቅም ተወያዩ።

3) ክፍል ዉስጥ በሞራል ቅንነት መሥራት ስላለው ጥቅም ተወያዩ።

የሞራል ቅንነት ባላቸው ሰዎች የተዋቀረ ማህበረሰብ ታታሪ ማህበረሰብ ነው። እንዲህ ያለው ማህበረሰብ ከሌሎች የጉልበት ትርፍ ለማግኘት አላማ የለውም። ሰዎች ህይወታቸውን ለማሻሻል የሚችሉትን ሁሉ የሚያደርጉበት ማህበረሰብ ነው። ብቻቸውን እየሰሩም ሆነ ከሌሎች ሰዎች ጋር እየሰሩ ጠንክረው ስለሚሰሩ ይህንን አላማ የማሳካት ዕድላቸው ሰፊ ነው።

ቅንነት ማህበራዊ ትስስርን ያጠናክራል። ይህ ትስስር የህዝቦች የመተማመን ውጤት ነው። ቅንነት ያላቸው ሰዎች የገቡትን ቃል አያፈርሱም። ቃለ መሃላቸዉን በቁም ነገር ይመለከታሉ። በቀላሉ ቃል አይገቡም፣ አንዴ ቃል ከገቡ ግን ይፈፅማሉ። የእርስ በእርሳቸው መተማመንን አይክዱም።

የሰዎችን ክብር ለማግኘት ቅንነት ጠቃሚ ባህሪ ነው። ሰዎች ሁል ጊዜ እውነትን የሚነግሯቸውን ያከብራሉ። እንደአጋጣሚ ሆኖ በሆነ ቦታ በመገኘታቸዉ የሆነ መጥፎ ነገር ሲከሰት አይተዉ ይናገራሉ። ስለዚህ የሞራል ቅንነት ካላቸው ሰዎች የተዋቀረ ማህበረሰብ የተከበረ ማህበረሰብ ነው።

የአንድን ሰው ችግር የመፍታት ችሎታ ለመጨመር ቅንነት አስፈላጊ ነው።

ቅንነት አስቸጋሪ ሁኔታዎችን ይጋፈጣል። ሊያጋጥሟቸው የሚችሏቸውን ማንኛውንም ችግሮች ለመቋቋም ድፍረት አላቸው። ከችግሮች አይሸሹም። ድፍረታቸው ችግሮቻቸውን የመፍታት ችሎታቸውን እንዲያሳድጉ ያስችላቸዋል። አስቸጋሪ ችግሮችን እንዴት መፍታት እንደሚችሉ ጠቃሚ ልምድ ያገኛሉ።

1.4 እውነተኛ የሞራል ቅንነት ያለው ሰው ባህሪያት

ተግባር 1.5

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1) የሞራል ቅንነት ያለው ሰው አንዳንድ ባሕርያትን ጥቀሱ።

2) ቅንነት ያለው ሰው ልያስወግዳቸው የሚገቡ ባህሪያትን ግለጹ።

3) ተማሪው በክፍል ውስጥ ሊያሳያቸው ስለሚችላቸው የሞራል ቅንነት ባህሪያት ተወያዩ።

የሞራል ቅንነት ያለው ሰው ሕይወቱን መልካም ነው ብለው በሚቆጥሩት እሴቶች መሠረት ይኖራሉ። እነዚህን መርሆች ድርጊታቸውን በማንኛውም ጊዜ ተግባራዊ ያደርጋሉ።ሰዎች ድርጊታቸውን ቢቃወሙም እንኳን አንድን ነገር ከማድረግ ወደ ኋላ አይሉም።

ቅንነት ያለው ሰው ቃል የገባውን ነገር ለማድረግ ታማኝ ነው። አባባሎች እንደሚለው፣ ቅንነት ያላቸው ግለሰቦች “ንግግራቸውን ያራመዳሉ”። በሌላ አነጋገር በድርጊታቸው ውስጥ ወጥነት አለ ማለት ነው።

ቅንነት ያላቸው ሰዎች ምንም ዓይነት ሁኔታ ቢኖራቸውም መርሆዎቻቸውን ተግባራዊ ያደርጋሉ። መቼ እውነት እና መቼ ሀሰት እንደሚናገሩ አይመርጡም። ለምሳሌ ፈተና የሚኮርጅ ነገር ግን የወላጆቹን ትእዛዝ የሚፈጽም ተማሪ ቅንነት እንዳለዉ ሊቆጠር አይችልም። አንድ ተማሪ ቅን ለመሆን ሰዎች እየተመለከቱም ባይሆኑም ትክክለኛውን መንገድ መምራት ይኖርበታል።

ቅንነት ያላቸው ሰዎች ምንም ዓይነት ሁኔታ ቢኖራቸውም መርሆዎቻቸውን ተግባራዊ ያደርጋሉ። መቼ እውነት እና መቼ እንደሚዋሹ አይመርጡም። ለምሳሌ ፈተና የሚኮርጅ ነገር ግን የወላጆቹን ትእዛዝ የሚፈጽም ተማሪ ቅንነት እንዳለዉ ሊቆጠር አይችልም። አንድ ተማሪ ቅን ለመሆን ሰዎች እየተመለከቱም ባይሆኑም ትክክለኛውን መንገድ መምራት ይኖርበታል።

ቅንነት ያለው ግለሰብ በከፍተኛ በራስ መተማመን ይታወቃል። በሌሎች ዘንድ ለመወደድ ሲሉ መርሆቻቸውን አይተውም። የውጭ ግፊትን ለመቋቋም በራስ መተማመን ይኖራቸዋል። በሌላ አነጋገር ትክክል ነው ብለው በሚያምኑት ነገር እና በሚወስዱት እርምጃ መካከል ወጥነት አለ።

ቅንነት ያለው ሰው የእያንዳንዱን ሰው ዋጋ ይገነዘባል። ስለዚህ ለሌሎች አክብሮት አላቸው። ለእኩዮቻቸው፣ ለመምህራኖቻቸው ወይም ለወላጆቻቸው አክብሮት የጎደላቸው አይሆኑም። ቤት የሌለውን ሰው ልክ እንደ መምህራኖቻቸው ያከብራሉ።

ቅንነት ያለው ሰው አንድን ነገር ካላወቀ አለማወቁን በማመን ይቀበላል። በሌሎች እንዳይፈረድባቸው በማያውቁት ነገር የሚያውቁ ለማስመሰል አይሞክሩም። በሌላ አነጋገር ለራሳቸውም ሆነ ለሌሎች ሰዎች ሀቀኛ ናቸው። ሀቀኝነታቸውም አዲስ ነገር እንዲማሩ ያስችላቸዋል።

1.5 የሞራል ቅንነት አለመኖር የሚያስከትላቸው መዘዞች

ተግባር 1.6

ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልሳችሁን አስቡ። ከተቻለ መልሳችሁን ከክፍል ጓደኞች ጋር ተወያዩ።

1) ከሞራል ቅንነት ውጭ የሆነ ድርጊት የሚያስከትለውን አንዳንድ ውጤቶች ጥቀሱ።
2) በትምህርት ቤት ውስጥ የሞራል ቅንነት እጦት ምሳሌዎች በሆኑ አንዳንድ ተግባራት ላይ ሀሳብ ስጡ።

ሰዎች መጥፎ የሚሆኑት በድንገት አይደለም። ቅንነት በጊዜ ሂደት ይጠፋል። በአጋጣሚ የምናደርጋቸው ነገሮች ቀስ በቀስ ቅንነታችንን ያበላሻሉ። ቅንነት እንደ ውሸት ወይም ሌብነት ካሉ ድርጊቶች መራቅን ይጠይቃል።

ለምሳሌ፣ አንድ ተማሪ ታሪክ እየተናገረ ነው እንበል። ውሸት እንደሚናገር እያወቀ ጓደኞቹን ለማሳቅ አንዳንድ ውሸቶችን ያካትታል። ይህ ማለት የጓደኞቹን ትኩረት ለመሳብ ግላዊ ቅንነቱን ያበላሻል ማለት ነው። እንደነዚህ ያሉት ትናንሽ ድርጊቶች ደግሞ በጊዜ ሂደት ይሰበሰቡና በሞራል ቅንነት ላይ ትልቅ ተጽእኖ ያሳድራሉ።

ድርጊቱ እውነተኛ እምነቱን የማያሳይ ሰው ግብዝ ይባላል። የአንድ ሰው ባህሪ ከድርጊቱ የተለየ ከሆነ ያ ሰው በዙሪያው ያሉትን ሰዎች እምነት ያጣል። ግንኙነቶች በመተማመን ላይ ስለሚመሰረቱ ግብዞች እውነተኛ ግንኙነት አይኖራቸውም። ግብዞች ሚስጥር ለመጠበቅ ወይም ቃላቸውን ለመጠበቅ አይታመኑም።

አንድ ሰው በሚሠራበት ጊዜ ሁሉ መዋሸት፣ ማጭበርበር ወይም መስረቅ የሚፈፅም ከሆነ በራስ የመተማመን ነገሩን እየሸረሸረ ነው። በራስ መተማመን አንድ ሰው በሁሉም ሁኔታዎች ውስጥ እራሱን እንዴት እንደሚይዝ የድርጊቱ ውጤት ነው። እውነተኛ የሞራል ቅንነት የሌለው ማህበረሰብ የተበላሸና ሙሰኛ ማህበረሰብ ነው። በስልጣን ላይ ያሉ ሰዎች ስለ ጥቅማቸው ብቻ የሚያስቡትም በዚህ ምክንያት ነው። መልካም ሥነ ምግባራዊ ባህሪያት አለመኖራቸው ምክንያት ውስጣዊ ደስታ እንዳይሰማቸዉ ያደርጋቸዋል። ስለዚህም ይህንን ክፍተት በቁሳዊ ነገሮች መሙላት አላማቸው ያደርጋሉ። ውድ መኪናዎችን መግዛት ወይም አደንዛዥ ዕፆች መጠቀም ይጀምራሉ። በሌላ በኩል ህብረተሰቡ የሞራል ቅንነት የሌላቸው ሰዎች ስብስብ ከሆነ በውስጡ መጥፎ ነገር ሲከሰት እያዩ ለመናገር ድፍረት ይጎድላቸዋል። ስለዚህ ማንም ሰው በስልጣን ላይ ያሉ ሰዎችን ብልሹ ባህሪ አያቆምም።

1.6 የምዕራፍ አንድ ማጠቃለያ

እውነተኛ የሞራል ቅንነት ያለው ሰው ለራሱም ሆነ ለሌሎች ሰዎች ሐቀኛ ነው። ሀቀኝነት ውጤቱ ምንም ይሁን ምን እውነትን የመናገር ችሎታ ነው። ዓላማውም ከሌላው ጉልበት ትርፍ ለማግኘት አይደለም። የራሱ ያልሆነውን አይወስድም። እውነተኛ የሞራል ቅንነት ያለው ሰው በድርጊቶቹ ውስጥ ወጥነት ይኖረዋል። ብቻውን ሲሆኑ እንዲሁም ከሌሎች ሰዎች ጋር ሲሆን ባህሪው ተመሳሳይ ነው። እውነተኛ የሞራል ቅንነት ያለው ሰው እያንዳንዱን ሰው በእኩልነት ይመለከታል። በፆታ፣ በሃይማኖት ወይም በኢኮኖሚያዊ አቋም ላይ ተመስርቶ አድልዎ አያደርግም።

የአንድ ሰው ባህሪ ሌሎችን እንዴት እንደሚያግዝ ይወሰናል። በሰዎች ፊት ሀቀኝነት የጎደለው ድርጊት የፈጸመ እንደሆነ ደግሞ ድርጊቱ አመኔታና እና አክብሮት ያሳጣዋል።

በአጠቃላይ፣ በእውነተኛ ቅንነት ውስጥ ሆኖ መመላለስ ለሰውየውም ሆነ በዙሪያው ያሉትን ሰዎች ይጠቅማል። በሌሎች ዘንድ ይታመናል፤ ይከበራልም። ቅንነት ሰዎች ዘላቂ ግንኙነት እንዲፈጥሩ ያስችላቸዋል።

ቁልፍ ቃላት

- **ቅንነት፡-** የሀቀኝነት እና ጠንካራ የሞራል መርሆዎች የመኖር ችሎታ።
- **ትህትና፡-** ራስን ከሌሎች በላይ አለማሰብ ነው።
- **ተጠያቂነት፡-** ለውሳኔ እና ለድርጊቶች ሀላፊነት የመውሰድ ሁኔታ።
- **ወጥነት፡-** ሁሌም በተመሳሳይ መንገድ የመኖር ችሎታ።
- **ግብዝነት፡-** የሌላቸውን የሞራል ደረጃዎች እንዳሉ የማስመሰል ባህሪ።
- **የሞራል እሴቶች፡-** ትክክልና ስህተት በሆነው ነገር ላይ ማመን።
- **ማህበራዊ ትስስር፡-** በህብረተሰቡ መካከል የጋራ ሀሳቦች እና ልምዶች ስሜት።

የምዕራፍ አንድ ማጠቃለያ ጥያቄዎች

መልመጃ 1.1

***መመሪያ I:* የሚከተሉትን ጥያቄዎች አንብባቸሁ ዐረፍተ ነገሩ ትክክል ከሆነ ‹‹እውነት›› ዐረፍተ ነገሩ ትክክል ካልሆነ ‹‹ውሸት›› ብላችሁ ጻፉ።**

1) ቅንነት በአንድ ሰው እውነተኛ እምነት መሰረት እርምጃ የመውሰድ ችሎታ ነው።

2) እውነተኛ ቅንነት ያላቸው ሰዎች እውነቱን የሚናገሩት ለጥቅማቸው ሲሆን ብቻ ነው።

3) ትህትና ራስን ከሌሎች በላይ የመቁጠር ባሕርይ ነው።

4) እውነተኛ ቅንነት ያለው ሰው አንድ ሰው መጥፎ ነገር ሲያደርግ ሲያይ ለመናገር ድፍረት ይኖረዋል።

5) የሞራል ቅንነት ማጣት አንድ ሰው የሌሎችን አመኔታ እንዲያገኝ ያስችለዋል።

መመሪያ II፡ **የሚከተሉትን ጥያቄዎች አንብቡና ከተሰጡት አማራጮች መካከል ትክክለኛውን መልስ ምረጡ።**

1) እውነተኛ የሞራል ቅንነት ያለው ሰው ባህሪ የማይሆነው ከሚከተሉት የትኛው ነው?

(ሀ) ተጠያቂነት

(ለ) ድፍረት።

(ሐ) ሐቀኝነት ማጣት።

2) ከሚከተሉት ውስጥ አንዱ የሞራል ቅንነት ጥቅም ነው።

ሀ) የሌሎች ሰዎችን ክብር ማግኘት።

(ለ) ጓደኛ ያለመኖር።

(ሐ) ግብዝ መሆን።

3) ራስን በሌሎች ሰዎች ጫማ ውስጥ የማስገባት ችሎታ ማለት፡-

(ሀ) ትሕትና።

(ለ) ሐቀኝነት።

(ሐ) ድፍረት።

4) የሞራል ቅንነት የጎደላቸው ሰዎች ከሚከተሉት ባህሪያት ውስጥ አንዱ አላቸው፡-

(ሀ) የሰዎችን ምስጢር መጠበቅ ይችላሉ።

(ለ) በራስ የመተማመን ስሜት አላቸው።

(ሐ) በራስ የመተማመን ስሜታቸው ዝቅተኛ ነው።

መመሪያ III: የሚከተሉትን ጥያቄዎች አንብቡና በግል መልሶቻችሁን አስቡ እና በመልሶቻችሁ ላይ ከክፍል ጓደኞቻችሁ ጋር ተወያዩ።

1) 'ቅንነት' የሚለውን ትርጉም ግለጹ።

2) እውነተኛ የሞራል ቅንነት ያለው ሰው ባህሪያት ላይ ተወያዩ።

3) በእውነተኛ ሥነ ምግባራዊ ቅንነት የመስራት ጥቅም ግለጹ።

4) በትምህርት ቤት ውስጥ በሞራል ቅንነት መሰረት ሊተገበሩ የሚገቡ አንዳንድ ምሳሌዎችን ጥቀሱ።

5) ከእውነተኛ የሞራል ቅንነት ውጭ መተግበር በሚያስከትሉት ጉዳቶች ላይ ተወያዩበት።

ምዕራፍ ሁለት

ህግ ማክበር

2.1 የሕግ ማክበር ትርጉም

2.2 የሕግ ማክበር አስፈላጊነት

2.3 የሕግ አክባሪ ሰው ባህሪያት

2.4 የሕግ መከበር አለመኖሩ የሚያስከትላቸው ውጤቶች-

2.5 **የምዕራፉ ማጠቃልያ**

ከምዕራፉ ትምህርት የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች፡

ተማሪዎች የዚህን ምዕራፍ ይዘቶች ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- **የህግ ማክበር ትርጉምን ትገልጻላችሁ።**
- **ህግን የማክበር አስፈላጊነትን ታብራራላችሁ።**
- **ሕግ አክባሪ ሰዎች ያላቸውን ባሕርያት ታሳያላችሁ።**
- **የህግ መከበር እጦት ያለውን ተጽእኖ ትገልጻላችሁ።**

መግቢያ

ሕጎች ምንድን ናቸው? ሰዎች ለሕጎች መታዘዝ አለባቸው ሲባል ለምንድ ነው? በዚህ ምዕራፍ ተማሪዎች ከህግ ማክበር ጋር በተያያዙ ጉዳዮች ትተዋወቃላችሁ። ክፍሉ የሚጀምረው ስለ ሕጎች እና የሕግ ማክበር አጭር መግቢያ ነው። ስለ ህግ አክባሪ ዜጋ ባህሪያት እና ስለ ህግ ማክበር ጥቅሞች ላይ ትወያያላችሁ። በመጨረሻም ህግን አለማክበር የሚያስከትለውን መዘዝ ታስባላችሁ።

2.1 የሕግ ማክበር ትርጉም

ተግባር 2.1

የሚከተሉትን ጥያቄዎች ከክፍል ጓደኞቻችሁ ጋር ሆናችሁ መልሱ።

1) ለአንድ ሀገር የሕጎችን ዓላማ ጥቀሱ።

2) ህግ አክባሪ ዜጋ ግዴታው ምንድን ነው?

3) ህግ ማክበርን ለመለማመድ ተማሪዎች ሊወስዷቸው የሚገቡ እርምጃዎችን

በምሳሌዎች አቅርቡ።

የሕግ ማክበርን ዋጋ ለመረዳትና ለማክበር በመጀመሪያ የሕጎችን ምንነትና ዓላማ በአጭሩ መማር አስፈላጊ ነው። ምክንያቱም ህግን ካልተረዳ ህግ አክባሪ ዜጋ መሆን አይቻልም።

ህጎች በአንድ ማህበረሰብ ውስጥ ያለ ማንኛውም ሰው ሊከተላቸው የሚገቡ የስነምግባር ደንቦች ናቸው። እነዚህ ደንቦች ዜጎችን ስለ መብቶቻቸው እና ግዴታዎቻቸው ያሳውቃሉ። ማንኛውም የአንድ ሀገር ህግ የሚከተሉትን መመዘኛዎች ማሟላት አለበት፡-

የማንኛውም ሀገር ህጎች ቋሚ፣ተለዋዋጭ እና አንድ ወጥ እንድሆኑ ይጠበቃሉ። ቋሚነት የሚለው ደንቦቹ ለረጅም ጊዜ እንዲተገበሩ የታቀዱ መሆናቸውን ያመለክታል። ይህም ዜጎች የአገራቸውን ህግ እንዲያውቁ ይረዳቸዋል። ህጎች በሌላ በኩል ተለዋዋጭ መሆን አለባቸው ምክንያቱም አንድ ማህበረሰብ በጊዜ ሂደት ሊለወጥ ይችላል። ከ100 አመት በፊት ኢትዮጵያ ውስጥ በጣም ጥቂት መኪኖች ነበሩ። ስለዚህ የትራፊክ ህጎችን የሚቆጣጠሩ ህጎች ቅድሚያ አልተሰጣቸውም ነበር። በሌላ በኩል ዛሬ ላይ የመኪኖች ቁጥር በመጨመሩ የሚከሰቱ አደጋዎች መጨመርን አስከትሏል። ስለዚህ የትራፊክ አደጋዎችን ለመቀነስ ያለሙ ህጎች መንግስት ትልቅ ቅድሚያ የሚሰጣቸው ናቸው። በተጨማሪም በዚያ አገር ውስጥ የሚኖሩትን ሁሉ እኩልነት ለማረጋገጥ ሕጎች አንድ ወጥ መሆን አለባቸው። ህጎች በዘፈቀደ የሚተገበሩ ከሆነ ዜጎች በህጋዊ ሂደቱ ላይ ያላቸውን እምነት ያጣሉ እና ይህ ወደ ህገ-ወጥነት ያመራል።

> ***ህግ ማክበር የዜጎች ዝግጁነት እና የሀገሪቱን ህግ ለማክበር ያላቸው ቁርጠኝነት ነው። ህግ ማክበር እያንዳንዱን እንቅስቃሴ ህግን በማይጥስ መልኩ ለመቆጣጠር ፍቃደኝነትም ነው። ሕጎቹ በሕዝብ ተቀባይነትና በመንግሥት ተፈጻሚነት አላቸው። ስለዚህ ህግን ማክበር የህዝብን ፍላጎት ማክበር ነው።***

የሀገሪቱን ህጎች ማወቅ የህግ አክባሪ ዜጋ ግዴታ ነው። ህግ አክባሪ ዜጎች ማድረግ የሚችሉትን እና የማይችሉትን ለማሳወቅ የታቀዱ መሆናቸውን ይገነዘባሉ። በሌላ አነጋገር ህጎች ተግባራቸውን መምራት አለባቸው። ዜጎች እነዚህን ህጎች የማወቅ እና የመኖር ግዴታ እንዳለባቸው ይረዳሉ።

በአንድ ማህበረሰብ ውስጥ ያሉ የሰዎች ስብስብ በቋንቋ፣ በሃይማኖት ወይም በባህል ሊለያይ ይችላል። ልዩነታቸው ከግባቸው፣ ከቤተሰብ አስተዳደግ ወይም ከፍላጎታቸው አንፃር ሊሆን ይችላል። አንዳንድ ጊዜ የእኛ ፍላጎቶች ከሌሎች ሰዎች ፍላጎቶች ጋር ሊጋጩ ይችላሉ። ህግ አክባሪ ዜጋ እነዚህ ፍላጎቶች በሰላማዊ መንገድ መፈታት እንዳለባቸው ይገነዘባል። በህብረተሰብ ውስጥ ያለው ሰላም በመንግስት ስልጣን ብቻ ሊጠበቅ አይችልም። ሰላምን ማስጠበቅ የሁሉንም ተሳትፎን ይጠይቃል።

ተግባር 2.2

የቡድን ስራ፡ የሚከተለውን ታሪክ እንብቡና መልሳችሁን ከክፍል ጓደኞችሁ ጋር ተወያዩ።

ኩስያ የአራት ልጆች አባት ነው። በማለዳ ወደ ሥራ ሄዶ በየቀኑ 12፡30 ላይ ይመለሳል። ከስራ በኋላ ከልጆቹ ጋር ጊዜ ማሳለፍ ይወዳል። በልብስ መሸጫ ሱቅ እንደ ሻጭ ሆኖ ይሠራል። አለቃው እንዲያደርግ የነገረውን ሁሉ ለማድረግ ይሞክራል። አንድ ቀን የኩስያ አለቃ ለደንበኞቹ ለግዢያቸው ደረሰኝ ሳይሰጥ ልብስ እንዲሸጥ ነገረው። ኩስያ ይህ ከመንግስት ህጎች ጋር የሚጋጭ መሆኑን አላወቀም ነበር ስለዚህ ታዘዘ። ባለሥልጣናቱ አቶ ኩስያን ይዘው ወደ እስር ቤት ላኩት።

- **አቶ ኩስያ እንደ ዜጋ ለማሚላት ችላ ያሉትን ግዴታዎች አብራሩ።**
- **ኩስያ በአለቃው ትዕዛዝ ሲሰጥ ምን እርምጃዎችን መውሰድ ነበረበት?**
- **የኩስያ ህግ አለማወቅ ቅጣቱን ከመቀበል ያድነዋል?**

2.2 የህግ ማክበር አስፈላጊነት

ተግባር 2.3

የሚከተሉትን ጥያቄዎች ከክፍል ጓደኞችሁ ጋር ተወያይታችሁ መልሱ።

1) **የሕግ ማክበር ዓላማዎች ምንድን ናቸው?**

2) **ህግ ማክበርን ለማስጠበቅ ዜጎች ሊወስዷቸው ስለሚገቡ ተግባራት ተወያዩ።**

3) **በትምህርት ቤታችሁ ውስጥ የህግ ማክበር ባህሪ ምሳሌዎችን አቅርቡ።**

ህግ ማክበር የተለያዩ አላማዎች አሉት። ዜጎች የሚከተሉትን እንዲያደርጉ ያስችላቸዋል፡-

• **ነፃነትን በተሟላ ሁኔታ ያጎናጽፋል፡-** ህግ ማክበር ዜጎች ነፃነታቸውን በተሟላ መልኩ እንዲጠቀሙ ያስችላቸዋል። ነፃነት ሕጎች ዋስትና የሚሰጡት የሕይወት መሠረታዊ ገጽታ ነው። ነፃነት ዜጎች ይጠቅመናል ብለው ባመኑበት መንገድ እንዲኖሩ ያስችላቸዋል። ማንኛውም ሰው የየትኛውም ሀይማኖት ቡድን አባል የመሆን፣የራሱን ንግድ የመፍጠር ወይም በፖለቲካ ውስጥ የመሳተፍ ነፃነት አለው። ማንም ሰው ይህንን መብት የመተላለፍ መብት የለውም።. ይሁን እንጂ የሰዎች ሕይወት እንደ ዜጋ ያለ ገደብ አይደለም።. ግለሰቦች ድርጊታቸው በሌሎች ህይወት ላይ አሉታዊ ተጽእኖ እንደማይኖረው የማረጋገጥ ሃላፊነት አለባቸው። ቀደም ሲል እንደተገለፀው የእያንዳንዱ ዜጋ መብት ፍጹም ተመሳሳይ ነው። ህግ አክባሪ ዜጎች የሌሎች መብት በማይጣስ መልኩ ስራቸውን ያካሂዳሉ።

• **ሰላምን ማስጠበቅ፡** ህግን ማክበር የአንድን ማህበረሰብ ሰላም ለማስጠበቅ መሰረታዊ ነው። ተማሪዎች እንደምታውቁት፣ የሰላም እጦት የዕለት ተዕለት ተግባራትን ማከናወን የማይቻል ያደርገዋል። እንቅስቃሴዎች ሲባል ወደ ትምህርት ቤት መሄድ፤ ከጓደኞች ጋር መጫወት ወይም ከቤተሰብ ጋር እረፍት ማድረግ ሰላም ከሌለ የማይቻል ነው።

• **ፍትሃዊ የሀብት ክፍፍል፡-** ኢትዮጵያ ትልቅ የእድገት አቅም ያላት ሀገር ከመሆኗም ባሻገር በብዙ የተፈጥሮ ሀብቶች የታደለች፣ ጥሩ የአየር ንብረት ያላት፣ እና የበርካታ የዱር እንስሳት መኖሪያ ናት። ከሁሉም በላይ ደግሞ ኢትዮጵያ ታላላቅ ስራዎችን ለመስራት የሚችሉ በሚሊዮን የሚቆጠሩ ወጣቶች አሏት። ይህንን አቅም ለመጠቀም የእነዚህ ሀብቶች ፍትሃዊ ስርጭት መሰረታዊ ነው። እነዚህን ሀብቶች ፍትሃዊ በሆነ መንገድ ማከፋፈል የሚቻለው የዜጎች እና የመንግስት ተግባራት በህግ ሲገደቡ ብቻ ነው። ፍትሃዊ የሀብት ክፍፍል እንዲኖር ህግን ማክበር አስፈላጊ ነው።

• **ሉዓላዊነት፡** ህግ አክባሪ ዜጋ የአንድ ሀገር ህጎች የዚያን ሀገር ሉዓላዊነት የማያረጋገጡ መሆናቸውን ይገነዘባል። ሉዓላዊነት ራስን በራስ የማስተዳደር ስልጣን ነው። ሉዓላዊነት የአንድ መንግስት ነፃነት ምልክት ነው።

• **የዜጎችን የግል ጥቅም መጠበቅ፡** ህግን ማክበር የራስን ጥቅም የማረጋገጥ ዘዴም ነው። ህጎች የህዝብ ፍላጎት መግለጫዎች ናቸው። ሕግ ሰዎች ከመንግሥታቸው ጋር የሚዋዋሉት በፈቃደኝነት የሚደረጉ ውሎች ናቸው። ስለዚህ አንድ ሰው ህጉን ሲጥስ ከራሱ ጥቅም ጋር ተቃርኖ እየሰራ ነው።

ከእነዚህ ጥቅማ ጥቅሞች በተጨማሪ ህግ አክባሪ ዜጎች ህግ ከመንግስት ያልተፈለገ አያያዝ እንደሚጠብቃቸው ይገነዘባሉ። ህጎች የመንግስትን ስልጣን ይገድባሉ። ይህ ማለት ሕጎች በመንግሥት ቅር የተሰኙ ዜጎች ያንን መንግሥት ተጠያቂ እንዲያደርጉ ያስችላቸዋል።

ሕጎች ወንጀል ለመፈጸም ላሰቡ እንደ መከላከያ ሆነው ያገለግላሉ። ሰዎች ወንጀል ከሰሩ ህጉ ጥፋተኞችን ለመቅጣት አስፈላጊ የሆኑ ዘዴዎች አሉት። በዚህ መንገድ ሕጎች የህብረተሰቡን እንቅስቃሴዎች ሰላማዊ በሆነ መንገድ እንዲሰሩ ይፈቅዳሉ። ለምሳሌ፣ አንድ ባለሱቅ በስርቆት ላይ ህግን የማስከበር ስልጣን እንዳለ ካላመነ ሱቁን ለመክፈት እና ምርቱን ለመሸጥ ደህንነት አይሰማውም።

2.3 የህግ አክባሪ ሰው ባህሪያት

ተግባር 2.4

ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልስ አስቡ። መልሳችሁን ከክፍል ጓደኞችሁ ጋር ተወያዩ።

1) ህግ አክባሪ ዜጋ ግዴታውን ለመወጣት የሚወስዳቸው ተግባራት ላይ ተወያዩ።
2) ህግ አክባሪ ተማሪዎች በማህበረሰባቸው ላይ ያላቸውን ሀላፊነት ዘርዝሩ።
3) ህግ አክባሪ ዜጋ ሊያስወግዳቸው የሚገቡ ተግባራትን አንዳንድ ምሳሌዎችን ጥቀሱ።

ህግ አክባሪ ዜጋ ህጎቹ የዜጎችን የግል ጥቅም ለማረጋገጥ የተቀመጡ መሆናቸውን ይገነዘባል። በሌላ አነጋገር እነዚህ ሕጎች ማኅበራዊ ተቀባይነት አላቸው። ሕጎቹን በዚያ አገር የሚኖሩ ሁሉ መቀበል አለባቸው። ነገር ግን እነዚህ ህጎች አንዴ ከተተገበሩ

አስገዳጅ ይሆናሉ። ሕጎቹም በዚያች አገር የሚኖሩ ሁሉ ሊታዘዙላቸው ይገባል ማለት ነው። ሰዎች እነዚህን ህጎች መቼ ማክበር እና ችላ ማለት እንዳለባቸው መምረጥ አይችሉም። ህጎችን ማክበር የምኞት ጉዳይ አይደለም። ህግ አክባሪ ዘጎች ህጎች በማንኛውም ጊዜ በሁሉም ሰው መታዘዝ እንዳለባቸው ይገነዘባሉ።

በተመሳሳይ፣ ህግ አክባሪ ዜጋ የመብቶቻቸውን እና ግዴታቸውን መጠን እና ወሰን የማወቅ ግዴታ እንዳለባቸው ይገነዘባል። ህግን አለማወቅ ከቅጣት እንደማያድናቸው ይገነዘባሉ። ህግን ሳያውቅ ህግን የጣሰ ሰው ህጉን እያወቀ ህግን ካላከበረ ሰው እኩል ጥፋተኛ ነው። የሀገሪቱን ህጎች ማወቅ እና ማክበር የሁሉም ማህበረሰብ አባል ግዴታ ነው።

ህጎች የህዝብ ፍላጎት መገለጫዎች ናቸው። ስለዚህ የአገሪቱን ህጎች መጠበቅ የሰዎችን ፍላጎት መጠበቅ ነው። ህግ አክባሪ ዜጎች ህጉ ሲጣስ ካዩ ለሚመለከተው አካል የማሳየት ግዴታ እንዳለባቸው ይገነዘባሉ። ይህ እንደ ግዴታ ብቻ ሳይሆን የራሳቸውን ጥቅም ለማስጠበቅ እንደ መከላከያ አድርገው ይቆጥራሉ።

ሕጎች ለማህበራዊ ለውጥ መንገዶች ናቸው። ሁላችንም ማህበረሰባችን እድገት እንዲያገኝ እንፈልጋለን። አገራችን ከውጭ እርዳታ ነፃ እንድትሆንና ራሷን እድትችል እንፈልጋለን። ሕጉ የአንድን ማህበረሰብ ሥርዓት ባለው መንገድ ለመለወጥ ይፈቅዳል። ስለዚህ ህግ አክባሪ ዜጋ የአገሪቱን ህጎች መጠበቅ ለወደፊት የተሻለ እድል እንደሚፈጥር ይገነዘባል።

2.4 የህግ ማክበር አለመኖር የሚያስከትላቸው መዘዞች

የማነቃቅያ ጥያቄ

ተግባር 2.5

ከክፍል ጓደኞቻችሁ ጋር በመሆን በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ተወያዩ።

1) ህግን አለማክበር የሚያስከትለውን መዘዝ አስቡ። ሀሳባችሁን ከክፍል ጓደኛችሁ ጋር ተወያዩ።
2) ህግ አልባ ማህበረሰብ ምን እንደሚመስል አስቡ። መልሳችሁን ከክፍል

ጓደኞችሁ ጋር ተወያዩ።

3) ህግ አለማክበርን ለመዋጋት ዜጎች ምን ዓይነት ሀላፊነቶች አለባቸው?

ተግባር 2.6

የሚከተለውን ታሪክ አንብባችሁ ለተነሱት ጥያቄዎች መልሳችሁን ከክፍል ጓደኞችሁ ጋር ተወያዩ።

አንድ ወጣት ልጅ ከአባቱ ጋር ይጓዝ ነበር። አንድ ኮረብታ ላይ ሲደርሱ ልጁ ከኋላው ድምፅ የሰማ መስሎት ነበር። ስለዚህ "ማን ነው" ብሎ ጠራ። "ማን ነው" የሚል ተመሳሳይ መልስ ሰማ። ልጁም "እዚያ ማን አለ?" ብሎ መለሰ። "እዚያ ማን አለ?" የሚል ተመሳሳይ መልስ ሰማ። ልጁም በድምፁ ተበሳጨና "ፈሪ ነህ" አለው። እንደገና ተመሳሳይ ምላሽ ተመለሰ። አባትየው የልጁን ድርጊት በዝምታ ይመለከት ነበር። አስተጋባ(Eco) ምን እንደሆነ ለልጁ አስረዳው እና ገደል ማሚቶ (Eco) ህይወትን እንደሚያንጸባርቅ እንደሚያምን ነገረው። ከዚያም አባትየው "ድንቅ ነህ" ብሎ ጮኸ። ተመሳሳይ መልስ ተመለሰ። አባትየው ልጁን "ለአለም የምንሰጠውን ተመሳሳይ ነገር ከአለም መልሰን እንቀበላለን" ብሎ ነገረው። ሰላማዊ ማህበረሰብ ከፈለግን ያንን ለህብረተሰባችን መስጠት አለብን። ህግ አክባሪ ማህበረሰብ ውስጥ መኖር ከፈለግን መጀመሪያ ህግን ማክበር አለብን።

- ***‹‹ለአለም የምንሰጠውን ተመሳሳይ ነገር ከአለም መልሰን እንቀበላለን›› ያለው አባት ትክክል ነው? ለምን?***
- ***የሀገሪቱ ህግ እንዲከበር ዜጎች ምን አይነት እርምጃዎች እንዲወስዱ ይጠበቅባቸዋል?***

ህግ ማክበር ለመንግስት ምቹ አሰራር መሰረታዊ ነው። የሕግ ማክበር አለመኖር የተለያዩ አሉታዊ ውጤቶችን ያስከትላል።

አንዳንድ አሉታዊ ውጤቶች፡-

2.4.1 የሰላም እጦት

ሰላም የህግ ማክበር መሰረታዊ ውጤት ነው። ሰላም አለ ማለት ግጭት የለም ማለት አይደለም። ነገር ግን በሁሉም ዓይነት ግንኙነቶች ውስጥ ሁከት አለመኖር ማለት ነው። ሁለት ዓይነት ሰላም አሉ፡- አሉታዊ ሰላም እና አዎንታዊ ሰላም። ሰላማዊትን እና ዳንኤልን እንደ ምሳሌ እንውሰድ።

የማነቃቅያ ጥያቄ

ዳንኤል እና ሰላማዊት ወንድም እና እህት ናቸው። በየተራ የቤተሰባቸው ንብረት የሆኑ በጎችን ያሰማሩ ነበር። እሁድ ወደ አያቶቻቸው ከመሄዳቸው በፊት ዳንኤል ቅዳሜ ስራውን አከናውኗል። ሰኞ እለት ይህን ውይይት አደረጉ፡-

ዳንኤል፡- "ዛሬ በጎቹን ማሰማራት የአንቺ ተራ ነው።"

ሰላማዊት፡ "አይ! የእኔ ተራ ትናንት ነበርና አሁን የአንተ ተራ ነው"

እናታቸው ወደ ክፍል ስትገባ ሁለቱ ወንድምና እህት በቁጣ እየተከራከሩ ነበር።

እናት: "ሁለታችሁም መጨቃጨቃችሁን አቁሙ።በጣም ደክሞኛል እና ትንሽ ማረፍ አለብኝ። ሌላ ክርክር ከሰማሁ ሁለታችሁም ችግር ውስጥ ትገባላችሁ። ልጆቹ በእናታቸው ትዕዛዝ ምክንያት ዝም አሉ። ወደ መግባባት ግን አልደረሱም። ይህ አሉታዊ ሰላም ይባላል።

ከጥቂት ሰአታት በኋላ ሰላማዊት ወደ ወንድሟ ሄዳ እንዲህ አለች:

ሰላማዊት፡ "በጎቹን ዛሬ እኔ እጠብቃለሁ። ቀደም ብዬ ስለጮህሁ ይቅርታ አድርግልኝ።

ከአንተ ጋር መጣላት

አልፈልግም።

ዳንኤልም ይህን በሰማ ጊዜ።

ዳንኤል፡ "እኔ እረዳሻለሁ። እኔም ካንቺ ጋር መጣላት አልፈልግም።

ወንድም እና እህት አለመግባባታቸውን ፈትተው እንደገና አብረው መጫወት ጀመሩ።

መረዳታቸው ዘላቂ ሰላምን ያረጋግጣል።

• በወንድምና እህት መካከል የተፈጠረው አለመግባባት ምን አስከትሎ ነበር?

• ዘላቂ ሰላምን ለማረጋገጥ መስራት ያለው ጠቀሜታ ምንድን ነው?

2.4.2 የሰብአዊ መብት ጥሰቶች

ህጎች ካልተከበሩ የሰዎችን ህይወት፣ ነፃነት ወይም ንብረት የምንጠብቅበት መንገድ አይኖርም። ሰዎች ፍላጎቶቻቸዉን በራሳቸው ለመጠበቅ ይገደዳሉ። ይህ ሁኔታ ጠንካሮች ደካሞችን የሚማርኩበት ትርምስ ውስጥ ማስከተሉ የማይቀር ነው። ነገር ግን፣ ኃያሉ ከነሱ የበለጠ ኃይል ያለው ሌላ እንደማይመጣ ዋስትና አይኖራቸውም። ስለዚህ ህይወታችን ለፍርሀት እና ብጥብጥ የተጋለጠ ይሆናል።

2.4.3 ሙስና

ሙስና በኃያላን ሰዎች (በተለይ የመንግስት ባለስልጣናት) የሚፈጽሙት ህቀኝነት የጎደለው እና የወንጀል ባህሪ ነው። ሙሰኞች ሥልጣናቸውን የሚጠቀሙት ሕዝብን ለማገልገል ሳይሆን፣ ራሳቸውን ለመጥቀም ነው። ሙስና የሚፈጸምባቸው የተለያዩ መንገዶች አሉ። እነዚህም የሚከተሉትን ያካትታሉ:-

• **ወገንተኝነት:-** የሚያመለክተው ስልጣንን በመጠቀም ለጓደኞች ወይም ለቤተሰብ አባላት ኢፍትሃዊ ጥቅም መስጠት ነው።

• **ጉቦ:-** የማይገባ ጥቅም ለማግኘት ለባለሥልጣናት ገንዘብ የመስጠት ተግባር ነው።

• **ማጭበርበር:-** ሰዎች በነጻ ሊያገኟቸው የሚገቡ አገልግሎቶችን ለማቅረብ ገንዘብ መውሰድን ያመለክታል።

2.4.4 የአደንዛዥ ዕፅ ሱሰኝነት

የአደንዛዥ ዕፅ ሱሰኝነት የአንድን ሰው አንጎል እና አካል የሚጎዳ በሽታ ነው። የአደንዛዥ ዕፅ አላግባብ መጠቀም ህጋዊ እና ህገ-ወጥ መድሃኒቶችን አጠቃቀም መቆጣጠር አለመቻልን ያስከትላል። ንጥረ ነገሮች እንደ አልኮሆል፣ጫት እና ሲጋራዎች የአደንዛዥ ዕፅ ምሳሌዎች ናቸው። ሰዎች በእንዲህ ዓይነት ሱስ በሚያዙበት

ጊዜ እነዚህን አደንዛዥ ዕፆችን የመጠቀም ፍላጎትን መቆጣጠር አይችሉም። የሕግ ማክበር እጦት እንደነዚህ ያሉ የአደንዛዥ ዕፆች በቀላሉ እንዲገኙ ያደርጋል።

2.4.5 የሕጻናት ዝውውር

የሕጻናት ዝውውር ወንዶችን እና ሴቶች ልጆችን ለግዳጅ ሥራ እና ለወሲባዊ ጥቃት መበዝበዝ ነው። የሕጻናት ዝውውር ሕጻናትን በጣም አስቸጋሪ በሆነ ሁኔታ ሕይወታቸውን እንዲመሩ ያጋልጣል። መሰረታዊ የፍጆታ አቅርቦት እንደ ምግብ፣ መጠለያ፣ ልብስ እና የቤተሰብ ምቾትን ይከለክላል። ልጆች በተለያዩ ምክንያቶች ለእነዚህ ሁኔታዎች ሊጋለጡ ይችላሉ። የመጀመሪያው በወላጆቻቸው ሊሸጡ ይችላሉ። እንዲሁም የውሸት የትምህርት ተስፋ በሚሰጧቸው ሰዎች ከወላጆቻቸው ሊወሰዱ ይችላሉ።

በሕገወጥ መንገድ የሚዘዋወሩ ልጆች በብዙ ምክንያቶች ሊበዘበዙ ይችላሉ። እነዚህም የሚያጠቃልሉት፡ የንግድ፣ የወሲባዊ ሥራ፣ የቤት ውስጥ ሥራ እና የግብርና ሥራ ናቸዉ። ይህ ሁኔታ ያደጉትም ሆነ በማደግ ላይ ያሉ አገሮችን የሚጎዳ ችግር ነው። እነዚህ ብዝበዛዎች ልጆችን ለአካላዊ እና ለስሜታዊ የጤና ችግሮች ያጋልጣሉ። የሕጻናት ዝውውርን ማስቆም የሚቻለው ሁሉም ሰው ህጉን ሲያከብር ብቻ ነው። ሰዎች ልጆችን ከእንደዚህ አይነት ብዝበዛ የመጠበቅ ግዴታ አለባቸው። ህግ አክባሪ ዜጎች እንደዚህ አይነት ተግባራትን ለሚመለከታቸው ባለስልጣናት ያሳውቃሉ።

2.4.6 የግብር ስወራ

የግብር ስወራ ግብርን ላለመክፈል የሚደረገውን ህገወጥ ሙከራን ያመለክታል። እነዚህ እርምጃዎች በግለሰቦች ወይም በኩባንያዎች ሊከናወኑ ይችላሉ። የግብር ማጭበርበር የሚከተሉትን ያጠቃልላል። የግብር ሰነዶችን ማጭበርበር፣ ከንግዶች የሚገኘውን ገቢ አሳንሶ ሪፖርት ማድረግ ወይም ወጪዎችን ማጋነን። የግብር ስወራ በመንግስት የሚሰበሰበውን ገቢ መቀነስን ያስከትላል። አንድ መንግስት ለዜጎች ጥሩ አገልግሎት የመስጠት አቅም በገቢው ላይ የተመሰረተ ነው። ስለዚህ ግብር ማጭበርበር የእያንዳንዱን ዜጋ ህይወት የሚነካ ተግባር ነው። ከግብር ለማምለጥ የሞከሩ ዜጎች በገንዘብ መልክ ይቀጣሉ ወይም ወደ እስር ቤት ሊገቡ ይችላሉ።

2.4.7 ነፃነት ማጣት

ህግ አክባሪ ዜጋ ህይወቱን በፈለገው መንገድ መምራት ይችላል። ሃይማኖታቸውን ለመከተል፣ ባህላቸውን ለማስተዋወቅ ወይም በአገሪቱ ውስጥ በማንኛውም ቦታ የመኖር ነፃነት የመሳሰሉ ተግባራትን ማከናወን ይችላሉ። አንድ ሰው ህግን ካላከበረ እነዚህ ሁሉ መብቶች ይወሰዳሉ። ምክንያቱም መንግሥት የማይታዘዙትን የሚቀጣበት አሠራር ስላለው ነው። ቅጣቱ የሚወሰነው አንድ ሰው በሚጥሰው ህግ ባህሪ ላይ ነው። ህግ የሚጥሱ ሰዎች ከሚቀጡበት ቅጣት አንዱ መንገድ ወደ እስር ቤት መላክ ነው። እስር ቤት መሆን ማለት አንድ ሰው በፈለገ ጊዜ ወደ የትኛውም ቦታ እንዳይሄድ ወይም ቤተሰቡን እንዲያይ አይፈቀድለትም ማለት ነው። በሌላ አነጋገር በእስር ላይ ያሉ ሰዎች ነፃነታቸውን ያጣሉ።

2.4.8 ፍትህ አለመኖር

በህብረተሰብ ውስጥ ያሉ ግለሰቦች እርስ በእርሳቸው ላይስማሙ ይችላሉ። ህጋዊ የሆነ ማህበረሰብ እነዚህን አለመግባባቶች ለመፍታት ዘዴዎች አሉት። ህጎቹ ዜጎቹ ምን ማድረግ እንደሚችሉ እና እንደማይችሉ ያሳውቃሉ። አንድ ሰው በሌላ ሰው ላይ ጉዳት እንዳደረሰ ከተረጋገጠ ያ ሰው ከወንጀሉ ጋር ተመጣጣኝ የሆነ ቅጣት ይቀበላል። ህግ አልባ ማህበረሰብ ይህን ለማድረግ የሚያስችል ዘዴ የለውም። በራሳቸው ፈቃድ እርምጃ የሚወስዱ ግለሰቦች በህብረተሰቡ ላይ በጣም መጥፎ ውጤት ይኖራቸዋል። ህንዳዊው ፈላስፋ ማህተማ ጋንዲ እንድህ ብሎ ነበር፡ “ዐይን ስለ ዐይን ዓለምን ሁሉ ዕውር ያደርገዋል።”

2.5 የምዕራፍ ሁለት ማጠቃለያ

ህግ ማክበር ዜጎች የሀገሪቱን ህግ ለማክበር ያላቸው ፍላጎት ነው። ህግ አክባሪ ዜጎች እነዚህን ህጎች ማወቅ እንደሚጠበቅባቸው ይገነዘባሉ። ህጎቹም ለራሳቸው ጥበቃ እንደሚሆኑ ይገነዘባሉ።

ህግ ማክበር የህብረተሰብ ሰላምን ለማስጠበቅ መሰረታዊ ነው። ሰላም እያንዳንዱ የማህበረሰብ አባል በሰላም አብሮ እንዲኖር ያስችላል። ለህብረተሰብ እድገትም ወሳኝ

ነው። ዜጎች ህግ መንግስት በሚወስዳቸው እርምጃዎች ብቻ ሊጠበቁ እንደማይችሉ ሊገነዘቡት የሚገባል። የእያንዳንዱን የህብረተሰብ ክፍል ተሳትፎ ይጠይቃል እንጂ።

ህግ አክባሪ ዜጎች ህጎቹን ማክበር ለራሳቸው ጥቅም መሆኑን ይረዳሉ። ዜጎች ሕይወታቸውን፣ ነጻነታቸውን እና ንብረታቸውን እንዲጠብቁ ያስችላቸዋል። ህግን በማይታዘዙ ማህበረሰብ ውስጥ የፍትህ መስፋፋትና ፍትሃዊ የሀብት ክፍፍል ሊኖር አይችልም። ስለዚህ ህግ አክባሪ ዜጎች ህጉን በማንም እንዳይጣስ ይጠብቃሉ።

ቁልፍ ቃላት

- **ሉዓላዊነት፡-** *ሀገርን የማስተዳደር ሙሉ ስልጣን።*
- **ህግ አክባሪ ዜጋ፡-** *የሀገሪቱን ህግ የሚያክበር።*
- **የራስ ጥቅም፡-** *የራስን ፍላጎት ግምት ውስጥ ማስገባት እና ለሌሎች ግድየለሽ መሆን።*
- **ፍትሃዊ የሀብት ክፍፍል፡-** *የሀገሪቱን ሃብት በእኩልነት ማግኘት።*
- **ሙስና፡-** *ሐቀኝነት የጎደለው ወይም ሕገወጥ ባህሪ፣ በተለይም በመንግስት ቢሮ ውስጥ ባሉ ሰዎች የሚሰራ።*
- **የሕጻናት ዝውውር፡-** *ወንዶችና ሴቶች ልጆችን ለግዳጅ ሥራ ከቦታ ቦታ ማዘዋወር።*

የምዕራፍ ሁለት ማጠቃለያ ጥያቄዎች

መልመጃ 2.1

መመሪያ I. የሚከተሉትን ጥያቄዎች አንብባችሁ ዐረፍተ ነገሩ ትክክል ከሆነ "እውነት" እና ዐረፍተ ነገሩ ስህተት ከሆነ "ውሸት" ብላችሁ ጻፉ።

1) የሀገሪቱን ህግ ለመታዘዝ የዜጎች ዝግጁነት እና ቁርጠኝነት ህግ ማክበር ይባላል።

2) በህብረተሰብ ውስጥ ያለውን ሰላም ማስጠበቅ የሚቻለው በመንግስት ስልጣን ብቻ ነው።

3) ህግ አክባሪ ዜጋ የመብቱን እና ግዴታውን መጠን እና ወሰን የማወቅ ግዴታ እንዳለበት ይገነዘባል።

4) ህግ ማክበርን ማጣት ሰዎች የሚገባቸውን እንዲያገኙ ያደርጋል።

5) ከህግ የማክበር አላማዎች አንዱ ፍትሃዊ የሀብት ክፍፍል ማስፈን ነው።

መመሪያ II፡ ለሚከተሉት ጥያቄዎች ከተሰጡት አማራጮች መካከል ትክክለኛውን መልስ ምረጡ፡፡

1) ከአንድ ሀገር ህጎችና ባህሪዎች የማይመደበው ከሚከተሉት ውስጥ የትኛው ነው?

(ሀ) ዘላቂነት።

(ለ) የፍትህ እጦት::

(ሐ) ተለዋዋጭነት።

2) ከሚከተሉት ውስጥ አንዱ የህግ ማክበር ጥቅም አይደለም፡-

(ሀ) ሰላምን መጠበቅ::

(ለ) ሉዓላዊነትን ማረጋገጥ።

(ሐ) የሰብአዊ መብትን መጣስ::

3) ህግ አክባሪ ዜጎች የሚከተሉት ባህሪያት አሏቸው።

(ሀ) ሕጎች የተጻፉት የራሳቸውን የግል ጥቅም ለማስጠበቅ ነው።

(ለ) መብታቸውንና ግዴታቸውን ያውቃሉ።

(ሐ) መልስ የለም።

4) የሰውን አእምሮ እና አካል የሚያጠቃ በሽታ _____ ይባላል።

ሀ) የአደንዛዥ ዕፅ ሱሰኝነት።

(ለ) ሙስና.

(ሐ) የግብር ስወራ።

መመሪያ III፡ ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልሳችሁን በመጻፍ ለክፍል ጓደኞቻችሁ አጋሩ።

1) ህግን ማክበር ማለት ምን ማለት ነው?

2) ህግን ከሚታዘዙ ዜጎች ባህሪያት የተወሰኑትን ጥቀሱ።

3) በማህበረሰቡ ውስጥ ህግን የማክበር አስፈላጊነትን ተወያዩ።

4) ህግን አለማክበር የሚያስከትላቸውን መዘዞች አስቡ እና መልሳችሁን ከክፍል ጓደኛችሁ ጋር ተወያዩ።

ምዕራፍ ሦስት

መልካም ባህሪይ

3.1 የመልካም ባህያት ትርጉም

3.2 መልካም ባህሪ ያለው ሰው ባህሪያት

3.3 መልካም ባህሪ የመኖር አስፈላጊነት

3.4 መልካም ባህሪን የማሳደጊያ መንገዶች

3.5 መልካም ባህሪ አለመኖሩ የሚያስከትላቸው መዘዞች

3.6 የምዕራፍ ሶስት ማጠቃለያ

ከምዕራፉ ትምህርት የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ተማሪዎች የዚህን ምዕራፍ ይዘቶች ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- **የመልካም ባህሪን ትርጉም ትገልጻላችሁ።**
- **መልካም ባህሪይ ያለው ሰው ባህሪያቱን ትገልጻላችሁ።**
- **መልካም ባህሪይ የመኖርን አስፈላጊነት ግምት ውስጥ ታስገባላችሁ።**
- **መልካም ባህሪይ የማዳበርያ መንገዶችን ታሳያላችሁ።**
- **መልካም ባህሪይ አለመኖር የሚያስከትላቸውን መዘዞች ትገልጻላችሁ።**

መግቢያ

መልካም ባህሪይ ምንድን ነው? ይህንን ባህሪ ለማዳበር ምን ምክንያቶች አስተዋጽኦ ያደርጋሉ? በትምህርት ቤቶች ውስጥ መልካም ባህሪን ማስተማር ለምን አስፈለገ? ይህ ምዕራፍ ለተማሪዎች የመልካም ባህሪ ትርጉም እና ጥቅም ለማስረዳት የታሰበ ነው። ምዕራፉ መልካም ባህሪ ያለው ሰው ባህሪያት እና ችሎታዎች ላይም ያተኮረ ነው። የዚህ ምዕራፍ መካተት ምክንያት፣ እነዚህን ባህሪያት ተማሪዎችን ለማስተማር ነዉ። ከዚህም በላይ መልካም ባህሪን የማዳበርያ መንገዶችን ለማጎልበት ይሞክራል። ተማሪዎች የዚህን ምዕራፍ ይዘቶች ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ በቤተሰብ፣ በትምህርት ቤት ግቢ፣ በማህበረሰብ እና በመሳሰሉት ውስጥ መልካም ባህሪ ማጣት የሚያስከትላቸውን መዘዞች ትማራላችሁ።

3.1 የመልካም ባህሪት ትርጉም

ተግባር 3.1

የሚከተለውን ጥያቄ መልሱ።

1) መልካም ባህሪ ማለት ምን ማለት ነው?

2) መልካም ናቸው ተብለው የሚታሰቡ አንዳንድ ባህሪያትን ዘርዝሩ።

የመልካም ባህሪያትን ትርጉም ለመረዳት ባህሪ ማለት ምን ማለት እንደሆነ እና እንዴት እንደሚቀረጽ ማወቅ አስፈላጊ ነው። ባህሪ አንድ ሰው በተለይም በሌሎች ሰዎች ላይ የሚሠራበት መንገድ ተብሎ ሊገለጽ ይችላል።

ምስል 3.1፡ ተማሪው/ዋ ከክፍል ለመውጣት መምህሩን ፈቃድ ሲጠይቅ

መልካም ባህሪያት የአንድ ሰው እምነት እና ሀሳቦች ውጤቶች ናቸው። የሚገለጹትም አንድ ሰው በሚናገርበት፣ በሚሰራበት እና ከሌሎች ሰዎች ጋር በሚኖረው ግንኙነት ነው።

መልካም ባህሪ ያለው ሰው ለራሱ የሚፈልገውን ለሌሎችም ያደርጋል። በዚህ ረገድ ሁልጊዜ ተቀባይነት ያለው እና ለመከተል ቀላል የሆነ አንድ አባባል አለ፡-

አስታውስ!

“ሌሎች እንዲያስተናግዱህ በምትፈልገው መንገድ አንተም አስተናግዳቸው“

የመልካም ባህሪ ምሳሌዎች የሚከተሉትን ያካትታሉ፡-

- በራሳቸው ማመን።
- ትሁት መሆን።
- ፍቃድ መጠየቅ።
- ጥሩ ጓደኞችን መምረጥ።

- ያላቸውን ነገር ማድነቅ።
- ጠንክሮ መሥራትን ማድነቅ።
- ለትክክለኛው ነገር መቆም።
- ስህተት ሲሠሩ ይቅርታ መጠየቅ።

መልካም ባህሪ የብዙ ምክንያቶች ውጤት ነው ተብሎ ሊታሰብ ይችላል። ከተለያዩ ምክንያቶች መካከል የሚከተሉት መሰረታዊ ባህሪያት ግምት ውስጥ ይገባሉ፡-

1) **ቤተሰብ፡-** ወላጆች ፣ ታላላቅ ወንድሞች እና እህቶች በወጣቶች ሕይወት ውስጥ በጣም አስፈላጊ ሰዎች ናቸው። ልጆች እነርሱ የሚያደርጉትን ማንኛውንም ነገር ትክክል እንደሆነ አድርገው ይቆጥሩታል። ስለዚህ ለእነሱ ቅርብ የሆኑ ሰዎችን ድርጊቶች፣ ልማዶች እና ንግግር የመከታተል እና የማስመሰል እድላቸው ከፍተኛ ነው። ለዚህም ነው ወላጆች በተለይም በልጆች አጠገብ ሲሆኑ ስለ ባህሪያቸው መጠንቀቅ ያለባቸው ።

2) **ጊዜ፡-** የወጣቶች ባህሪ በጊዜ ሂደት ይቀረጻል። ቀደም ሲል እንደተገለፀው ወጣቶች ለእነሱ ቅርብ የሆኑ ሰዎችን ባህሪ ይቀዳሉ። ከጊዜ በኋላ የሚያስመስሉት ባህሪ የራሳቸው ባህሪ ይሆናል። እነዚህ ተጽእኖዎች ከቤተሰብ አባላት ብቻ ሳይሆን ከአካባቢያቸውም ሊመጡ ይችላሉ።

3) **ምርጫ፡-** ባህሪያቱ የምርጫ ውጤቶች ናቸው። ተማሪዎች ምን አይነት ሰው መሆን እንደሚፈልጉ መምረጥ እንደሚችሉ እንዲረዱ ማድረግ አስፈላጊ ነው። እያንዳንዱ ሰው ጥሩ ወይም መጥፎ ድርጊቶችን ለማድረግ የመምረጥ ችሎታ አለው። ለምሳሌ፣ አንድ ተማሪ ጓደኞቹን በጥሩ ሁኔታ ለማስተናገድ ወይም ላለማስተናገድ መምረጥ ይችላል።

3.2 መልካም ባህሪ ያለው ሰው ባህሪያት

ተግባር 3.2

ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልስ ስጡ፡ ከተቻለ መልሳችሁን ከወላጆችሁ ጋር

ተወያዩ።

1) የመልካም ሰው ባህሪያት ምንድን ናቸው?

2) በትምህርት ቤታችሁ ውስጥ አንዳንድ የመልካም ባህሪ ምሳሌዎችን መጥቀስ ትችላላችሁ?

መልካም ባህሪ ያለው ሰው ለሌሎች ሰዎች ደግ እና አጋዥ ነው። የመልካም ሰው መገለጫ የሚሆኑ አስፈላጊ ባህሪያት አሉ። አንዳንድ የመልካም ባህሪ ምሳሌዎች የሚከተሉት ናቸዉ፡-

• **ቅንነት፡-** እውነት የመሆን እና ጠንካራ የሞራል መርሆች ያለው ነው።

• **ሀቀኝነት፡-** እውነተኛ፣ ታማኝ፣ ቅን የመሆን ችሎታ ወይም ውሸት፣ ማጭበርበር እና ስርቆት ያለመኖር ባህሪ ነው።

• **ታማኝነት፡-** ለድርጊታችን እና ለውሳኔዎቻችን እምነት የሚጣልበት እና ታማኝ የመሆን ባህሪ ነው።

• **ተጠያቂነት፡-** በተግባሮቻችን ወይም በግዴታዎቻችን ውስጥ ተጠያቂ የመሆን ሁኔታ። ተጠያቂነት ማለት አንድ ሰው ለፈጸመው ድርጊት ኃላፊነቱን ለመውሰድ፣ ለማብራራት እና ለማጽደቅ የተገደደ ማለት ነው።

• **ራስን መግዛት፡-** በራስ ተነሳሽነት፣ ስሜት ወይም ፍላጎት ላይ ራስን መገደብ ነው።

ስለ መልካም ሰው ባሕርያት ተጨማሪ ማብራሪያ ለማግኘት የሚከተሉትን ነጥቦች እንመልከት።

3.2.1 የሌሎችን ንብረት ማክበር

ተግባር 3.3

ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልስ ስጡ፡ ከተቻለ መልሳችሁን ከወላጆችሁ ጋር

ተወያዩ።

1) **ማክበር የሚለው ቃል ምን ማለት ነው?**

2) **የሌሎችን ንብረት ማክበር ማለት ምን ማለት ነው?**

ማክበር ማለት አንድ ሰው እንዲያስተናግዱት በሚፈልገው መንገድ ሌሎችን ማስተናገድ ማለት ነው። ሰዎች እርስ በርሳቸው ሲከባበሩ በትህትና ይናገራሉ። ለተማሪዎች አክብሮት በሁለቱም መንገድ እንደሚሄድ ማስታወስ ጠቃሚ ነው። ተማሪዎች ለሌሎች አክብሮት ካላሳዩ የእኩዮቻቸውን ክብር ማግኘት አይችሉም።

ምስል 3.2፡ የጠፋውን ንብረት ለትክክለኛው ባለቤት የሚመልስ ተማሪ

ደንቦችን ማክበር ሌላው የአክብሮት ማሳያ መንገድ ነው። ይህ ሰው እነዚህን ደንቦች የሚያወጡትን ባለሥልጣናት እንደሚያከብር ያሳያል። ለምሳሌ አንድ ተማሪ ትምህርት ቤቱ ያወጣቸውን ህጎች ሲያከብሩ ወይም ሲታዘዙ ለትምህርት ቤቱ ያለውን አክብሮት ያሳያል።

የአንተ የሆኑ ነገሮች የራስህ ናቸው። መልካም ሰው የሌሎችን ንብረት መጠበቅ ያለበት እሱ/ሷ ሌሎች የእሱን/ሷን ንብረት እንዲጠብቁ ስለሚፈልግ ነው። ስለዚህ የትምህርት ቤቱን ንብረት፣ የህዝብን እና የሌላውን ሰው ሁሉ ንብረት መጠበቅ አለባችሁ። የሌሎች

ሰዎችን ንብረት ስትጠቀሙ እንዳይሰበሩ ወይም እንዳይጠፉ ተጠንቀቁ። በጥንቃቄ መያዝና እና ሁልጊዜ መመለስ እንዳለባችሁ አስታውሱ።

3.2.2 ሀቀኝነት

ተግባር 3.4

ከክፍል ጓደኞቻችሁ ጋር ቡድን በመመስረት በሚከተሉት ጥያቄዎች ምላሽ ላይ ተወያዩ።

1) የሀቀኛ ሰው ባህሪያት የሚያንፀባርቁት የትኞቹ ተግባራት ናቸው? ለምን?

(ሀ) የክፍል ጓደኛችሁ በፈተና ወቅት መልሶችህን ለመገልበጥ ቢጠይቅም ፈቃደኛ አልሆናችሁም።

(ለ) ለእናታችሁ ወይም ለአባታችሁ የቤት ሥራችሁን እንደምትሠሩ ቃል ገብታችኃል፣ ነገር ግን በምትኩ ቴሌቪዥን ትመለከታላችሁ።

(ሐ) የጓደኛችሁን እስክሪብቶ ተውሳችሁ አልመለሳችሁም።

ሀቀኝነት በእውነት የመናገር እና የመተግበር ባህሪ ነው። ሐቀኝነት ማለት ውጤቱ ምንም ይሁን ምን እውነትን መናገር እንደሆነ ቀደም ብለን አይተናል። ከዚህም በተጨማሪ አንድ ሰው እንደ ሐቀኛ ሰው ለመቆጠር የሚያደርገው ድርጊት እውነተኛ መሆን አለበት።

አንድ ተማሪ ለማታለል ብሎ ድርጊቱን ከጓደኞቹ የሚሰውር ከሆነ፣ እሱ ሐቀኛ ሰው አይደሉም። ስለዚህ ሀቀኛ ሰው እውነተኛ ነው አይዋሽም፣ አይኮርጅምም፣ አይሰርቅምም።

የሀቀኛ ሰው አንዳንድ ባህሪያት የሚከተሉት ያካትታል፡-

- የገባውን ቃል መጠበቅ እና ሌሎች እውነተኞች እንዲሆኑ ማበረታታት።
- እውነትን መናገር።

- አለማጭበርበር ወይም አለመስረቅ።

- ሲሳሳቱ እውቅና መስጠት።

- ነገሮች የበለጠ እንዲመስሉ አለማጋነን።

ሀቀኛ መሆን ብዙ ጥቅሞች አሉት። በሰዎች መካከል አድናቆትንና ፍቅርን ያዳብራል። ሐቀኛ ሰዎች እምነት የሚጣልባቸው ሊታመን የሚችል እና በሌሎች ዘንድ የተከበሩ ናቸው። እውነትን መናገር፣ የገባውን ቃል መጠበቅ እና ታማኝነት ከሌሎች ሰዎች ጥሩ እውቅና ያሰጠናል። የሐቀኝነት ጉድለት የሚያስከትሉት ወደ ሥነ ምግባራዊ ነቀፋ እና ተግባሮቻችንን ውድቅ ሊያደርጉ ይችላሉ።

3.2.3 አክብሮት መስጠት

ተግባር 3.5

ወላጆቻችሁን በመጠየቅ ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልስ ስጡ።

1) ወላጆችን ማክበር አስፈላጊ የሆነው ለምንድን ነው?

2) ወላጆችን አለማክበር የሚያስከትለውን መዘዝ መጥቀስ ትችላላችሁ?

3) አክብሮት ከየት መጀመር አለበት?

የመከባበር ጽንሰ-ሐሳብ በተለያዩ መንገዶች ሊገለጽ ይችላል። መከባበር የሚጀምረው ከራስ ነው። አንድ ሰው እራሱን እንዴት መያዝ እንዳለበት ያሳስባል። አንድ ሰው እራሱን ካላከበረ ለሌሎች ክብር አይኖረውም። ቀጥሎ አንድ ሰው ለአካባቢው የሚሰጠው ክብር አለ። በዝርዝር እንደሚከተለው እንመልከት፡-

ለራስ ክብር መስጠት

መከባበር ከራስ መጀመር አለበት። ራስን ማክበር ማለት ስለራስ መጠንቀቅ እና ጥሩ ስሜት እንዲሰማን ማድረግ ማለት ነው። ሁሉም ሰው በራሱ መንገድ ልዩ ነው። ተማሪዎች ሌሎች ሰዎችን ለመምሰል መፈለግ የለባቸውም። በራሳቸው ሊኮሩ ይገባልና የተለየ መሆን ምንም ችግር የለውም። ተማሪዎች ሁልጊዜ ማረጋገጥ ያለባቸው፡-

• **ለሰውነታቸው ክብር መስጠት፡-** ይህ ማለት የተፈጥሮ ውበትን ከሚጎዳ ከማንኛውም ነገር ሰውነታችንን መከላከል እና መጠበቅ ማለት ነዉ።

• **ለጤናቸው ክብር መስጠት፡-** ይህ ማለት የሰውነት ጤንነታችንን ላለመጉዳት መጠንቀቅ እና ትኩረት መስጠት ማለት ነው።

• **ለሀሳባቸው ክብር መስጠት፡-** ለሀሳባችሁ ትኩረት ስጡ ምክንያቱም ድርጊቶቻችሁን የሚመሩት ሀሳቦቻችሁ ናቸው።

ለጓደኛ ክብር መስጠት

ሁሉም ሰው መከበር፣ መወደድ፣ መቀበል፣ መደነቅ፣ እንክብካቤ፣ መታወቅ እና በሌሎች ዘንድ ተቀባይነት ማግኘት ይፈልጋል። ስነምግባር እንዳለው ሰው ደግ አሳቢ እና ለጓደኞቻችሁ አክብሮት ስጡ። ተማሪዎች የጓደኞቻቸውን አድናቆት እንደሚፈልጉ ሁሉ፣ ጓደኞቻቸውም ተመሳሳይ ፍላጎት እንዳላቸው መገንዘብ አለባቸው።

ለወላጅ ክብር መስጠት

የወላጆችን ምክር ማዳመጥ እና ማክበር የአንድ መልካም ሰው አስፈላጊ ባህሪዎች ናቸው። ከወላጆችህ የበለጠ ማንም እንደማይወድህ አስታውስ። እነሱ ያከብሩሃል፣ ስለ ራስህ ጥሩ ስሜት እንዲሰማህ ይፈልጋሉ፣ እናም መልካም ሰው እንድትሆን እና በህይወትህ ስኬታማ እንድትሆን ይፈልጋሉ።

ለባለሥልጣን ክብር መስጠት

ከወላጆች በተጨማሪ ባለሥልጣናት ዋና የመረጃ ምንጮች ናቸው። ለምሳሌ መምህራን እና የሃይማኖት መሪዎች ግለሰቦች በህይወት ዘመናቸው ያገኙትን አብዛኛው እውቀት የመስጠት ሃላፊነት አለባቸው። መምህራን ተማሪዎች ማወቅ የሚያስፈልጋቸውን እንዲያውቁ ይረዷቸዋል። ለተማሪዎች እድገት አስፈላጊ ናቸው። መምህራን የእውቀት አባቶች ናቸው እናም ምክራቸው እና መመሪያቸው ተማሪዎችን የተሻለ ሰው ያደርጋቸዋል። የመምህራንን ትምህርት እና ምክሮች መታዘዝ ተማሪዎች ለመምህራን

ያላቸውን ክብር ያሳያል። ይህ ደግሞ በጣም አስፈላጊ ነው ምክንያቱም መምህራን የበለጠ እውቀት እና ልምድ ስላላቸው ተማሪዎችን ለወደ ፊት የተሻለ ሕይወት ለመምራት የሚያግዝ ይሆናል ።

ለአካባቢ ክብር መስጠት

አካባቢ ማለት በዙሪያችን ያለውን ዓለም ነው። አካባቢያችንን መንከባከብ በጣም አስፈላጊ ነው። ምክንያቱም እኛ ምግብ፣ ንፁህ አየር፣ ንፁህ ውሃ እና የመሳሰሉትን ለማቅረብ በአካባቢው ላይ እንደገፋለን። ለምሳሌ ዛፎችን መትከል አስፈላጊ ነው ምክንያቱም ዛፎች በሚበቅሉበት ጊዜ የምንተነፍሰው ንጹህ አየር፤ የምንበላው ፍራፍሬዎች እና ከፀሀይ ጥላ ይሰጡናል። ስለዚህ አካባቢን መጠበቅ በሌላ አነጋገር የራሳችንን ደህንነት መጠበቅ ማለት ነው።

ንፁህ እና ጤናማ አካባቢ እንዲኖረን እና በአስተማማኝ ሁኔታ ለመኖር አካባቢያችንን አስቀድሞ መጠበቅ አስፈላጊ ነው። ውሃ፣ እፅዋትና እንስሳት ሳይኖሩ የሰው ልጅ መኖር አይችልም። ስለዚህ የሰው እና የተፈጥሮ ሀብትን የሚያካትተውን አካባቢያችንን መጠበቅ እና መንከባከብ በጣም አስፈላጊ ነው። ስለዚህም አካባቢን መጠበቅ መልካም ባህሪ ያለው ማንኛውም ሰው ሊተገብረው የሚገባ የሞራል ግዴታ ነው።

3.3 የመልካም ባህሪ መኖር አስፈላጊነት

ተግባር 3.6

ቡድኖችን ሆናችሁ በሚከተሉት ጥያቄዎች ተወያዩ።

1) መልካም ባህሪን የመከተል አስፈላጊነት ምንድነው?

2) ሌሎች እንዲያስተናግዱን በምንፈልገው መንገድ ማስተናገድ አስፈላጊ ነው? ለምን?

በዕለት ተዕለት ሕይወታችን ውስጥ መልካም ባሕርያት በጣም አስፈላጊ ናቸው። መልካም ባህሪ መኖሩ ተማሪዎች ከቤተሰቦቻቸው፣ ከመምህራኖቻቸው እና ከጓደኞቻቸው

ጋር ጨዋነት የተሞላበት እና የተከበረ ግንኙነት እንዲኖራቸው ያስችላቸዋል። ያ ማለት ከቅርብ ሰዎች ጋር የሚያሳልፉት ጊዜ በጣም አስደሳች ይሆናል ማለት ነው።

መልካም ባህሪያት አንድ ሰው በጥሩ ሁኔታ ራሱን እንዳሳደገው አመላካች ናቸው። ይህ ደግሞ ለሕይወት እድገት በጣም አስፈላጊ ነው። አንድ ሰው የሌሎችን ሞገስ እና እምነት እንዲያገኝ ይረዳዋል።

መልካም ባህሪ በህብረተሰብ ውስጥ መከባበርን፣ ታማኝነትን እና ጓደኝነትን ይፈጥራል። መልካም ባህሪ ማሳየት ማለት ሰዎችን ባገኘናቸው ቁጥር እውቅና መስጠት፣ ስማቸውን እና ስለእነሱ የሆነ ነገር ማስታወስ እና እራስን በአሳቢነት መግለጽ ማለት ነው። በተጨማሪም፣ ጥሩ ባህሪ መኖር በቤተሰብ፣ በጓደኞች፣ በትምህርት ቤት ግቢ እና በመሳሰሉት ውስጥ ትልቅ ጠቀሜታ አለው።

ምስል 3.3፡ ደስተኛ ተማሪ

መልካም ባህሪ የሚያስገኛቸው አንዳንድ ጥቅሞች ዝርዝሮች፡-

የመልካም ሰው ባህሪያት

- በራስ መተማመን፡፡
- ለራስ ዋጋ መስጠት እና ውስጣዊ ጥንካሬ፡፡
- ደስታ፤ የአእምሮ ሰላም እና እርካታ፡፡
- በዘመዶች መካከል አዎንታዊ ተምሳሌት
- ከጓደኞች ጋር ውጤታማ መግባባት
- በፍቅር፣ በሞገስ፣በተወዳጅነት እና በስኬት መደሰት
- የሌሎችን ክብር ማግኘት፡፡

እነዚህ ባሕርያት ውሎ አድሮ አንድ ሰው የተሻለ እና ውጤታማ የህብረተሰብ አባል እንዲሆን ይረዱታል፡፡

3.4 መልካም ባህሪን ማሳደጊያ መንገዶች

ተግባር 3.7

ከቀደመው እውቀታችሁ በመነሳት ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልስ ስጡ፡፡

1) መልካም ባህሪን ማሳደግ እንደሚቻል ታምናላችሁ?

2) መልካም ባህሪን ማሳደግ ከሚያስችሉ መንገዶች ቢያንስ 5ቱን ጥቀሱ፡፡

መልካም ሰው ከአመጽ ድርጊቶች በመራቅ መልካም ባህሪን ማሳደግ እና መስራት ይጠበቅበታል፡፡ መልካም ስብዕና የሚገለጥበት እና የሚያድግበት ብዙ መንገዶች አሉ፡፡

ጥቂት ምሳሌዎች፡-

- ለሥነ ምግባራዊ መርሆዎች እድገት ቁርጠኝነትን ማሳደግ፡፡
- ታማኝ የመሆን እና ቃል የመጠበቅ ችሎታን ማሳደግ፡፡
- ኃላፊነቶችን መወጣት እና ተጠያቂ መሆን፡፡

- ከአላስፈላጊ ፍላጎቶች፣ ስሜቶች፣ ርህሩህነቶች እና የመሳሰሉት ራስን መግዛት።

ከዚህም በላይ መልካም ባሕርያትን የማሳደግ መንገዶችን እንደሚከተለው በዝርዝር እንመልከት።

3.4.1 ራስን መግዛት

ተግባር 3.8

ለሚከተሉት ጥያቄዎች የምትሰጡትን መልስ በማሰብ ከክፍል ጓደኞቻችሁ ጋር ተወያዩ ።

1) ራስን መግዛት ማለት ምን ማለት ነው?

2) አንድ ሰው መልካም ባህሪን እንዴት ሊያሳድግ ይችላል?

3) ራስን መግዛት ጠቀሜታው ምንድን ነው?

ራስን መግዛት በህይወት ውስጥ ስኬታማ ለመሆን ወሳኝ ቁልፍ ነው። ራስን መግዛት የሰውን ሃሳብ፣ ስሜት፣ ፍላጎት፣ የምግብ ፍላጎት እና ልማት የመቆጣጠር ችሎታ ተብሎ ሊገለጽ ይችላል። እኩይ ምግባራትን የመከላከል እና የራስን ሥርዓት የመያዝ አቅምም ነው። ራስን መግዛት የሚለማመድ ሰው ግቡን ለማሳካት ባህሪውን መቆጣጠር አለበት።

ራስን መግዛት ወጣቶች ራሳቸውን ከማጥፋት እና አስገዳጅ ባህሪያት እንዲታቀቡ ይረዳቸዋል። ሰዎች በመርሆቻቸው መሰረት እንዲሰሩ ያነሳሳቸዋል። ራሳቸውን የሚገዙ ልጆች የተሻለ የትምህርት ውጤት ማምጣት፣ ከክፍል ጓደኞቻቸው ጋር ጥሩ ግንኙነት ሊፈጥሩ ይችላሉ። እንዲሁም መጥፎ ባህሪ የመፍጠር እና ትምህርታቸውን የማቋረጥ ዕድላቸው አነስተኛ ነው።

የሚከተለውን ታሪክ አንብቡና ለጥያቄዎች መልስ ስጡ።

የጉዳይ ጥናት

አንዳሮስ የ5ኛ ክፍል ተማሪ ሲሆን ዕድሜው 13 አመት ነው። በትምህርት ቤት ውስጥ እሱ በመጥፎ ባህሪ እና ጠበኛ በመሆን ይታወቃል። ለምሳሌ የክፍል ጓደኞቹን የቤት ስራውን እንዲሰሩለት ያስገድዳቸዋል፤ ካልሰሩ እንደሚደበድባቸው በመግለጽ ያስፈራራል። ከዚህም በላይ ተማሪዎች ሳይፈልጉ ምሳቸውን እንዲያካፍሉት ያስገድዷቸዋል። ሆኖም ግን እንደዚህ አይነት ባህሪያት በአንዳሮስ ህይወት ውስጥ አሉታዊ ውጤቶች አስከተሉ። ከእርሱ በቀር ሁሉም የቅርብ ጓደኞች እንዳሉት አየ። የእኩዮቹን፣ የመምህራኖቹን ወይም የቤተሰቡን አመኔታ ማግኘት አልቻለም። በዚህም ምክንያት ባህሪውን ለመለወጥ እና የተለየ ባህሪ በማድረግ ጥሩ ሰው ለመሆን ወሰነ።

1) ይህ ተማሪ ችግሩን ተቋቁሞ ውሳኔውን እንዲፈጽም ምን ማድረግ ይኖርበታል?
2) አንዳሮስ በትምህርት ቤት ከሚያደርገው መጥፎ ባህሪ እንዲታቀብ እና እንዲሸነፍ ምን ምክር ትሰጣላችሁ?

3.4.2 ህግ አክባሪ መሆን

ተግባር 3.9

በቡድን በመወያት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1) 'ህግ አክባሪ መሆን ማለት ምን ማለት ነው?
2) በክፍል ውስጥ ተገቢ ናቸው ተብለው የሚታሰቡ ባህሪዎችን አሳዩ።
3) ህግ አክባሪ ከሆነ ተማሪ የሚጠበቁ አንዳንድ ተግባራትን መጥቀስ ትችላላችሁ?

ሕግ በሕዝብ ይሁንታ በመንግሥት አካላት የሚወጣ መመሪያ እና ደንብ ትልቁ አካል ነው። ሕግ በህግ አውጪዎች የተቀረፀው በህዝቦች መካከል ሰላምና መልካም ግንኙነት እንዲኖር ነው።

በዕለት ተዕለት እንቅስቃሴ ውስጥ ህጎችን ማወቅ እና ማክበር በጣም አስፈላጊ ነው። ህጋዊ ሃላፊነት ብቻ ሳይሆን ህጎችን የማወቅ እና የማክበር ሞራላዊ ግዴታም አለብን። የሚከተሉት ዝርዝሮች ሕጎችን ለማክበር ጥቂት ምክንያቶች ናቸዉ።

• ሕጎች አጠቃላይ ደህንነታችንን ይጠብቃሉ።

• ሕጉ ሰዎችን ከጉዳት ይጠብቃል።

• ህጎች የህዝብን ፍላጎት ያንፀባርቃሉ።

• ህግን መጣስ መተማመንን፣በህዝብ እና በመንግስት መካከል እምነት መጣልን ያዳክማል።

• ህግ አክባሪነት ግለሰባዊ መብቶችን የንብረት፣ የመኖር እና የግለሰብ ነፃነት መብቶችን ያረጋግጣል።.

3.4.3 የማህበረሰቡን የሞራል እሴቶች እና መርሆዎችን ማክበር

ተግባር 3.10

የሚከተለውን ጥያቄ ወላጆችን በመጠየቅ መልሳችሁን ክፍል ውስጥ ላለው መምህር ተናገሩ።

1) የሞራል እሴቶች ሲል ምን ማለት ነው?
2) በማህበረሰባችሁ ውስጥ የተለመደውን ማንኛውንም የሞራል እሴት መጥቀስ ትችላላችሁ?
3) በትምህርት ቤት ውስጥ ያደረጋችሁትን ድርጊት እንደ ጥሩ ወይም መጥፎ አድርጋችሁ ትመለከቱታላችሁ?

ምስል 3.4: ወላጆችን ማክበር፤ሰላምታ መለዋወጥ እና ታላላቆችን ማክበር፤

ተግባር 3.11

ከላይ ባሉት ምስሎች መሠረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1) ከላይ በተገለጹት ምስሎች ውስጥ የወጣቶች ተግባር አክብሮት ያሳያል ብለው ያምናሉ? ለምን?

ሁሉም ኢትዮጵያውያን ከማኅበረሰባቸው ባህላዊ እሴቶች እና መመዘኛዎች የዳበሩ የጋራ የተለዩ የሞራል እሴቶች አሏቸው። በኢትዮጵያ ውስጥ አንዳንድ የሞራል እሴቶች ምሳሌዎች የሚከተሉት ናቸው።

የኢትዮጵያውያን የሞራል እሴቶች ምሳሌዎች

- ለጎረቤቶች ሞቅ ያለ ሰላምታ መስጠት።
- ለሽማግሌዎች ክብር እና ቅድሚያ መስጠት።
- የወላጆችን ትዕዛዝ ማክበር እና መታዘዝ።
- ሁሉንም ሰው በእኩልነት ማስተናገድ።
- እውነትን መናገር።
- እንግዳ ተቀባይነት።
- ለሌሎች መስተንግዶ ምስጋናን ማሳየት።
- በአግባቡ መልበስ።
- በሁለት እጅ ስጦታ መስጠት እና መቀበል።

3.4.4 የትምህርት ቤት ህጎችን እና መመሪያዎችን ማክበር

ተግባር 3.12

የትምህርት ቤት ህጎች እና መመሪያዎች ሁሉም በትምህርት ቤት ውስጥ ሊታዘዙት የሚገቡ መመሪያዎች ናቸው። እያንዳንዱ የትምህርት ቤት አባል ምን ማድረግ እንደሚችሉ እና እንደማይችሉ ያሳውቃል። አንድ ተማሪ ወደ ትምህርት ቤት ከገባ በኋላ የትምህርት ቤትን ህግና ደንብ ማክበር ይጠበቅባታል።ይህ ደግሞ በትምህርት ቤት ውስጥ አላስፈላጊ ባህሪያትን ለማስወገድ ይረዳል። ሁሉም ተማሪዎች ድርጊታቸዉን የትምህርት ቤት ደንቦች እና መመሪያዎችን በመከተል እና በማረጋገጥ መሆን ይጠበቅባቸዋል።

አንዳንድ የትምህርት ቤቶች ደንቦች እና መመሪያዎች ምሳሌዎች ቀጥለዉ

ተዘርዝረዋል፡-

የትምህርት ቤቶች ደንቦች እና መመሪያዎች

- ሁሉም ተማሪዎች በሰዓት ትምህርት ቤት ግቢ መገኘት አለባቸው።
- ተማሪዎች ያለ ርእሰ መምህር/ተቆጣጣሪ/መምህር ፈቃድ ቀደም ብለው ከትምህርት ቤት እንዲወጡ አይፈቀድላቸውም።
- ሁሉም ተማሪዎች በእያንዳንዱ ክፍለ ጊዜ ትምርቱን መከታተል አለባቸው።
- ማንኛውም ተማሪ ከትምህርት ቤት ፈቃድ ውጭ ከክፍል መቅረት አይፈቀድለትም።
- ተማሪዎች ውድ ጌጣጌጦችን ከመልበስ መቆጠብ አለባቸው።
- ሞባይል ስልኮችን በትምህርት ሰዓት መጠቀም አይፈቀድም።
- ተማሪዎች የትምህርት ቤቱን ንብረት መንከባከብ አለባቸው።
- ተማሪ ግቢ ውስጥ በሚሆንበት ጊዜ ሁሉ ትክክለኛውን የትምህርት ቤት ደንብ ልብስ መልበስ አለባቸዉ።
- ሁሉም ተማሪዎች ለብሄራዊ መዝሙር፣ ለሰንደቅ ዓለማ እና የመሳሰሉት ክብር እና ቅድሚያ መስጠት ይጠበቅባቸዋል።

3.5 መልካም ባህሪ አለመኖሩ የሚያስከትላቸው መዘዞች

ተግባር 3.13

አምስት አባላት ያሉትን ቡድን መስርታችሁ በተናጠል ወላጆቻችሁን ስለ ተለመዱ መጥፎ ባህሪ ዓይነቶች ቃለ-መጠይቅ አድርጉ። ከዚያ በቡድኑ ውስጥ ተወያዩ። ከዚያ በኃላ ግኝቶቻችሁን ለክፍል ንደኛችሁ አሳውቁ። መምህሩ መጨረሻ ላይ የተጠናከሩ አስተያየቶችን መስጠት ይችላል።

1) የመልካም ባህሪ አለመኖር ያስከተላቸዉን መዘዞች የሆኑትን ለዩ።

1)_____ 6) _____

2)_____ 7) _____

3)_____ 8) _____

4)_____ 9)_____

5)_____ 10) _____

መልካም ባህሪ ማጣት በህይወታችን ላይ አሉታዊ ተጽእኖ ይኖረዋል። መልካም ባህሪ አለመኖር የሚያስከትላቸው መዘዞች ቀጥለዉ ተዘርዝረዋል።

መልካም ባህሪ አለመኖሩ የሚያስከትላቸው መዘዞች

- በተማሪዎች መካከል አለመከባበር፣
- የግል እና የትምህርት ቤት መሳሪያዎችን አላግባብ መጠቀም
- የትምህርት ቤት ንብረትን ማበላሸት።
- ማርፈድ
- ክክፍል መቅረት
- ፈተና መስረቅ
- ተገቢ ያልሆነ ልብስ መልበስ

- ውሸት መናገር
- እርስ በርስ መጣላት
- ስርቆት
- ታማኝ አለመሆን

3.6 የምዕራፍ ሶስት ማጠቃለያ

ይህ ምዕራፍ የተማሪዎችን መልካም ባህሪ ትርጉም እና መሰረታዊ ባህሪያትን አመላክቷል። በተጨማሪም በመልካም ሰው ችሎታ እና ባህሪያት ላይ ያተኮረ ነበር። የመልካም ሰዎች ችሎታ እና ባህሪያት ከመልካም ባህሪ ጽንሰ-ሀሳብ ጋር ቀጥተኛ ግንኙነት አላቸው። ሀቀኝነትን፣ እውነተኝነትን፣ተጠያቂነትን፣ ታማኝነትን፣ ራስን መግዛትን፣ አክብሮትን እና የመሳሰሉትን ያካትታል።

መልካም ባህሪ መላበስ በህይወታችን ላይ ዋጋ አለው። ከተለያዩ ነገሮች መካከል በራስ መተማመንን፤ ለራስ ዋጋ መስጠትን፤ ደስታን፤ የአእምሮ ሰላም እና እርካታን ለመፍጠር ይረዳናል። በተጨማሪም ይህ በአዎንታዊ ገጽታ፤ ፍቅር፤ ሞገስ፤ መከባበር፤ ተወዳጅነት እና በዘመዶች መካከል ስምምነትን ይፈጥራል። መልካም ባህሪን የምናሳድግባቸው መንገዶችም በዝርዝር ተብራርተዋል። መልካም ባህሪያትን የማሳደግ መንገዶች እንደሚከተለው ተገልጸዋል ራስን መግዛት፣ ለሰው ልጅ እና ሰዎች ላልሆኑ ክብር መስጠት፣ ለትምህርት ቤት ማህበረሰብ ህጎች እና መመሪያዎች ዋጋ በመስጠት እና ከህብረተሰቡ ልማዶች እና ወጎች የወጡ የሞራል እሴቶችን መገምገም።

ከዚህም በላይ ይህ ምዕራፍ መልካም ባህሪ አለመኖሩ የሚያስከትላቸዉን መዘዞች አመልክቷል። እንደዚህ አይነት ባህሪ ሌሎችን እንዳናከብር፣የግል እና የትምህርት ቤት ንብረቶችን እንድንጎዳ ያደርገናል። ተማሪዎች ሰዓታቸውን እንዳያከብሩ እና ከክፍል እንዲቀሩ ያበረታታል። በተጨማሪም ተማሪዎች ሐቀኝነት የጎደላቸው፣ ስርቆት፣ እና በተለያዩ አላስፈላጊ ባህሪያቶች እና የጥቃት ድርጊቶች እንዲሳተፉ ያነሳሳል።

ቁልፍ ቃላት

- **ባህሪ፡** አንድ ሰው የሚሰማው፣ የሚያስብበት እና የሚተገብርበት መንገድ።
- **ራስን መግዛት፡** የራስን ፍላጎቶች በተመለከተ መገደብ።
- **ዋጋ፡** ጠቃሚነት ወይም አስፈላጊነት።

የምዕራፍ ሶስት ማጠቃለያ ጥያቄዎች

መልመጃ 3.1 መመሪያ I፡ ለሚከተለዉ ጥያቄ ዐረፍተ ነገሩ ትክክል ከሆነ "እውነት"እና ዐረፍተ ነገሩ ስህተት ከሆነ "ውሸት" ብላችሁ ጻፉ።

1) የተማሪዎች መልካም ባህሪ ተፈጥሯዊ ነው።

2) የመምህር ፣ የወላጆች እና የጓደኞች ባህሪ በማንኛውም ተማሪ ባህሪ ላይ ቀጥተኛ ሚና አላቸው።

3) አንድ ሰው በአንድ ወቅት መጥፎ ባህርን እና የጥቃት ድርጊቶችን ሲፈጽም መልካምባህሪን ለማሳደግ ምንም አይነት መንገድ የለውም።

4) የሥነ ምግባር እሴቶችን እና የትምህርት ቤት ደንቦችን ማክበር መልካም ባህሪያትን የማሳደግ መንገዶች ናቸው።

5) ህግን ማክበር የመልካም ባህሪ አንዱ መሰረታዊ ክፍል ነው።

መመሪያ II: ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጡ።

1) ከሚከተሉት ውስጥ የተማሪዎች መልካም ባህሪ የሆነው የትኛው ነው?

(ሀ) ለእንግዶች ጥላቻ ማሳየት።

(ለ) በገባነው ቃል ታማኝ አለመሆን።

(ሐ) አክብሮት እና መስተንግዶ መስጠት፡፡

(መ) መምህሩ የጠየቀውን ለማድረግ ፈቃደኛ አለመሆን፡፡

2) ከሚከተሉት ውስጥ አንዱ መልካም ባህሪን ማሳደጊያ መንገድ ነው፡፡የትኛው?

(ሀ) ራስን መግዛት፡፡

(ለ) የማህበረሰባችንን ሥነ ምግባር ግምት ውስጥ ማስገባት፡፡

(ሐ) የትምህርት ቤት ደንቦችን እና መመሪያዎችን ማክበር፡፡

(መ) ከላይ ያሉት ሁሉም፡፡

3) ከሚከተሉት ውስጥ ለመላው ኢትዮጵያውያን የሞራል ዋጋ የሌለው የትኛው ነው?

(ሀ) ለሽማግሌዎች አክብሮት ማሳየት፡፡

(ለ) ለወላጆች አክብሮት መስጠት፡፡

(ሐ) ቅናት

(መ) እንግዳ ተቀባይነት፡፡

4. ከሚከተሉት ውስጥ የትምህርት ቤት ደንብ እና መመሪያ ያልሆነው የትኛው ነው?

(ሀ) በሰዓቱ መድረስ እና ዘግይቶ ወደ ትምህርት ቤት ከመምጣት መቆጠብ፡፡

(ለ) የትምህርት ቤት ደንብ ልብስ በትክክል መልበስ፡፡

(ሐ) ለብሔራዊ መዝሙርና ለሰንደቅ ዓለማ ዋጋ መስጠት፡፡

(መ) መልስ አልተሰጠም

5) ለሌሎች አክብሮት መስጠት ማለት ምን ማለት ነው?

(ሀ) ለአንድ ሰው አድናቆት መስጠት፡፡

(ለ) ለሌሎች ንብረት ዋጋ መስጠት።

(ሐ) ሌሎችን እንደራስ አድርጎ መያዝ።

(መ) ከላይ ያሉት ሁሉም።

መመሪያ III፡ ለሚከተሉት ጥያቄዎች አጭር መልሶችን ስጡ።

1) ከተማሪዎች የሚጠበቁ ቢያንስ አራት የሞራል እሴቶችን ዘርዝሩ።

2) መጥፎ ባህሪ ማሳየት እና በኃይል እርምጃ መውሰድለምን አይመከርም?

3) መልካም ባህሪ ያለው ሰው ለሰውም ሆነ ሰው ላልሆነ ክብር መስጠት ይጠበቅበታል።

ቡድን መስርታችሁ ከእያንዳንዱ ተማሪ የሚጠበቀውን በሚከተለው ሰንጠረዥ ላይ በቀረበዉ መረጃ መሠረት መልሱ።

ተ.ቁ	ዘርፎች	ለራስ ክብር	ለሌሎች አክብሮት	አካባቢን ማክበር
1	ክፍል			
2	ቤተ መፃህፍት			
3	የትምህርት ቤት ግቢ			
4	ቤተሰብ			
5	ጎረቤቶች			
6	ማህበረሰብ			

ምዕራፍ አራት

በማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች መሳተፍ

4.1 የማህበራዊ-ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች ጽንሰ-ሀሳብ

4.2 በበጎ ፈቃድ ተግባራት ውስጥ መሳተፍ (ማህበረሰብ አገልግሎት)

4.3 ትርፍ ጊዜን ለጋራ ጥቅም መጠቀም

4.4 ለማህበራዊ-ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች የታማኝ ግብር ከፋዮች እና የቁጠባ ሚና

4.5 የምዕራፍ አራት ማጠቃለያ

ከምዕራፉ ትምህርት የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ተማሪዎች የዚህን ምዕራፍ ይዘቶች ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- **ማህበራዊ-ኢኮኖሚያዊ ተግባር ምን ማለት እንደሆነ ታብራራላችሁ፡፡**
- **በበጎ ፈቃድ ተግባራት/የማህበረሰብ አገልግሎቶች ውስጥ የመሳተፍን አስፈላጊነት ግምት ውስጥ ታስገባላችሁ፡፡**
- **የትርፍ ጊዜ ማሳለፊያዎች ለጋራ ጥቅም የሚውሉባቸውን መንገዶች ታሳያላችሁ፡፡**
- **የታማኝ ግብር ከፋዮች እና የቁጠባ ባህል ሚና ለማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች ትገልጻላችሁ፡፡**

መግቢያ

ይህ ምዕራፍ ከህብረተሰቡ ማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች ጋር በተያያዙ ጉዳዮች ላይ ያተኩራል። ለመልካም ማህበራዊ ግንኙነታቸው እና ለተሻለ የኑሮ ሁኔታ በማህበረሰቡ ውስጥ ስለሚደረጉ ማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ድርጊቶች ይመለከታል። የበጎ ፈቃደኝነት፤ የማህበረሰብ ተሳትፎ እና የመዝናኛ ጊዜን ለጋራ ጥቅም መጠቀም የመሳሰሉት ተግባራት ላይ ጥልቅ ትኩረት ይሰጣል። በተጨማሪም እንደ ንግድ፣ ግብር መክፈል፣ ቁጠባ፣ ኢንቨስትመንት፣ ባንክ እና የመሳሰሉት የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎች ላይ ትኩረት ያደርጋል።

4.1 የማህበራዊ-ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች ጽንሰ-ሀሳብ

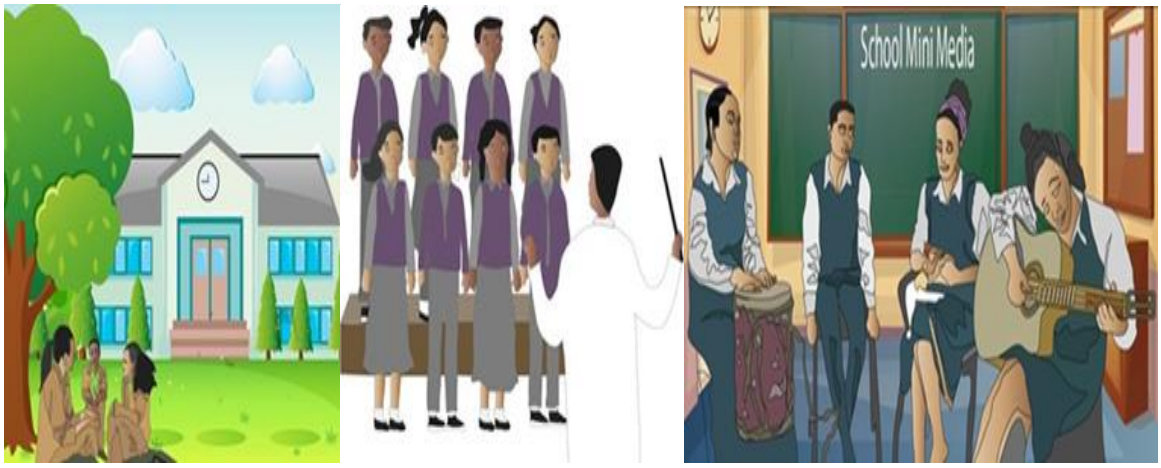
ተግባር 4.1

1) 'ማህበራዊ-ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች' ማለት ምን ማለት ነው?

2) የኢኮኖሚያዊ ተግባሮች ማለት ምን ማለት ነው?

3) ማህበራዊ-ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች በህይወት ላይ ምን ዓይነት ተፅእኖ አላቸው?

የማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ተግባሮችን ትርጉም መረዳት ጥሩ ነው። ማህበራዊ-ተግባር ማለት ማንኛውም አይነት ተግባር በማህበረሰብ አባላት በጋራ መፍትሄ ለማምጣት እና ማህበራዊ ችግርን ለመፍታት የሚደረግ ነው። ማህበራዊ ተግባር የማህበረሰቡን አባላት የሚያገናኝ ተግባር ነው። በህብረተሰብ ውስጥ በሰዎች ስብስብ ወይም በማህበር የተወሰደ እርምጃ ነው።

ምስል 4.1፡ በተለያዩ ተሳትፎ ላይ ያሉ የተማሪዎች ሥዕሎች (ግራ በኩል የቡድን ጥናት እና በቀኝ በኩል መዘምራን መዝሙሮችን ሲዘምሩ)

ተግባር 4.2

1) ከላይ ካሉት ሥዕሎች የተረዳችሁትን ከክፍል ጓደኞቻችሁ ጋር ተወያዩ።

አንዳንድ የማህበራዊ ተግባሮች ምሳሌዎች ።

- በቡድን በጋራ በፈቃደኝነት መስራት
- የቅዱስ ቀን በዓል ማክበር።
- የጥናት ቡድኖች።
- የትምህርት ቤት ክለቦች።
- ሙዚየም መጎብኘት።
- የቡና ሥነ ሥርዓት።
- የማህበረሰብ አትክልት ስራ።
- የባህል ክስተቶች።
- ከጓደኞች ጋር መጫወት።
- በቡድን መዘመር እና ወዘተ።

ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች የገንዘብ ልውውጥን፣ ምርቶች እና/ወይም አገልግሎቶችን የሚያካትቱ ተግባሮች ናቸው። ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች ገቢ ለማግኘት፣ አገልግሎት ለመስጠት ወይም ለመቀበል ወይም ንብረት ለመያዝ የምናደርጋቸው ናቸው። የኢኮኖሚ ተግባር ዋና ዓላማዎች ሸቀጦችን እና አገልግሎቶችን በማምረት ለተጠቃሚዎች ተደራሽ እንዲሆኑ ማድረግ ነው። ለገቢ ማስገኛ፣ ለፍጆታ፣ ለቁጠባ፣ ለኢንቨስትመንት እና

ለሀብት ሲባል የሚደረግ ማንኛውም ተግባር ኢኮኖሚያዊ ተግባር ነው። ስለዚህ ኑሮን ለማሸነፍ የምናደርጋቸው ተግባሮች ሁሉ ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች ናቸው ማለት እንችላለን።

ተግባር 4.3

ወላጆቻችሁን ጠይቃችሁ ከክፍል ጓደኞቻችሁ ጋር በክፍል ውስጥ ተወያዩ።

1) ቢያንስ አምስት የኢኮኖሚ ተግባሮች ምሳሌዎችን ዘርዝሩ።

2) ቢያንስ ስድስት የማህበራዊ -ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች ምሳሌዎችን ዘርዝር።

ተግባር 4.4

1) ከሚከተሉት ሥዕሎች ምን እንደተረዳችሁ ከክፍል ጓደኞቻችሁ ጋር ተወያዩ?

ምስል 4.2: ጫማ በማጽዳት ላይ ያለች ልጃገረድ

አንዳንድ የኢኮኖሚ ተግባር ምሳሌዎች፡-

- እርሻ።

- የእንስሳት እርባታ።
- ሱቅ መጠበቅ።
- ምግብ ማብሰል።
- ጫማ ማጽዳት።

በሌላ በኩል፣ ሁሉም ሃይማኖታዊ፣ የበጎ አድራጎት፣ ማህበራዊ፣ የአገር ፍቅር፣ የመዝናኛ እንቅስቃሴዎች ኢኮኖሚያዊ ያልሆኑ ተግባራት ናቸው።

ማህበራዊ ኢኮኖሚያዊ ተግባር በማህበረሰቡ አባላት ለማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ሕይወታቸው ሲባል የሚደረግ ማንኛውም ተግባር ነው። የህብረተሰቡን መልካም መስተጋብር እና ግንኙነት የሚፈጥር ማንኛውንም የህብረተሰብ ተግባርን ያመለክታል። ከዚህም በላይ ገቢን፣ ሀብትን፣ ኢንቨስትመንትን እና ጥሩ ኢኮኖሚያዊ ሕይወትን የሚያመጣ ተግባር ነው።

4.2 በበጎ ፈቃድ ተግባራት ውስጥ መሳተፍ (ማህበረሰብ አገልግሎት)

ተግባር 4.5

የሚከተሉትን ጥያቄዎች በቡድን ተወያዩ።

1) የማህበረሰብ ተሳትፎ ማለት ምን ማለት ነው?

2) የማህበረሰብ አገልግሎት ማለት ምን ማለት ነው?

3) በጎ ተግባራት ማለት ምን ማለት ነው?

ማህበረሰብ የጋራ የማንነት ትስስር ያላቸው የሰዎች ስብስብ ነው። በአንድ ማህበረሰብ ውስጥ ያሉ ሰዎች የጋራ ባህል፣ ሃይማኖት፣ ግዛት፣ ቋንቋ፣ ወዘተ... የሚጋሩ ናቸዉ። በተጨማሪም የማህበረሰቡ አባላት በህይወታቸዉ ተመሳሳይ አመለካከት አላቸው።

ምስል 4.3: ችግርተኞችን መርዳት፡፡

ምስል 4.4፡ ለአቅመ ደካሞች መጠለያ መገንባት፡፡

ምስል 4.5: ዛፍ መትከል እና አረንጓዴ ልማት

ተግባር 4.6

ውድ ተማሪዎች፣

ለሚከተሉት ጥያቄዎች ከምስል 4.1 መልሱ፡፡

1) ከላይ ካለው ምስል ምን ተረዳችሁ?

2) ቢያንስ 4 የማህበረሰብ አገልግሎት ዓይነቶችን ዘርዝሩ፡፡

በጎ ፈቃደኝነት ተግባር ለህብረተሰቡ ጥቅም ሲባል ሆን ተብሎ ጊዜ እና ጉልበት መስጠት ነው። ለገንዘብ ጥቅም ወይም ለሽልማት ሳይጨነቅ በነጻነት ይከናወናል። ማንኛውም ሰው በጎ ፈቃደኛ ለመሆን መምረጥ ይችላል። ሰዎች ጊዜያቸውን እና ሀብታቸውን ለተለያዩ ምክንያቶች በፈቃደኝነት ይሰጣሉ። ምክንያቶቹ፡- ድሆችን የማህበረሰቡን አባላት መርዳት፣ አካባቢን መጠበቅ፣ ማህበረሰቡን ስለ ሀገ መንግስታዊ መብቶቻቸው ማስተማር ወዘተ ሊሆኑ ይችላሉ።

የማህበረሰብ የበጎ ፈቃድ አድራጎት አገልግሎቶች በነጻ ፍቃድ እና ምርጫ ላይ ተመስርተው በማህበረሰቡ ውስጥ የሚሰጡ አገልግሎቶችን ያመለክታል፡፡

የማህበረሰብ በጎ ፈቃደኝነት/የማህበረሰብ አገልግሎት የአካባቢያቸውን ማህበረሰብ ለማሻሻል የሚሰሩትን ይመለከታል፡፡ ይህ ተግባር ብዙውን ጊዜ የሚከሰተው ከራስ ጥቅም፣ ከድርጅቶች ወይም ከአከባቢ መስተዳደሮች ጥቅም ለማግኘት አይደለም፡፡

እንደዚህ አይነት ተግባራት ከማህበረሰቡ አባላት ይልቅ ሁለገብ ጠቀሜታ አላቸው፡፡ ለምሳሌ፣ የበጎ ፈቃደኝነት/የማህበረሰብ አገልግሎቶች በማህበረሰብ፣ በአካባቢ እና በኢኮኖሚያዊ ህይወት ላይ በጎ ተጽእኖ አላቸው፡፡

የሚከተሉት የበጎ ፈቃደኝነት የማህበረሰብ አገልግሎቶች ምሳሌዎች ናቸው፡፡

የበጎ ፈቃደኝነት የማህበረሰብ አገልግሎቶች ምሳሌዎች

- ደካማ የማህበረሰቡ አባላትን መርዳት፡፡
- መጠለያ መገንባት እና የተራቡትን መመገብ፡፡

- ነጻ የህግ ምክር መስጠት።
- ልጆችን ከትምህርት በኋላ ማስተማር፣ ተማሪዎችን የቤት ስራቸውን እንዲሰሩ ማገዝ።
- ዛፎችን መትከል እና ሊጠፉ የሚችሉ እንስሳትን መጠበቅ እና ሰዎችን ማስተማር።
- የቋንቋ ችግር ላለባቸው ሰዎች እንደ ተርጓሚ ሆኖ ማገልገል።
- በቤተ መፃህፍቱ ውስጥ መጽሃፎችን ማደራጀት።
- ጎረቤቶችን በጥገና መርዳት።
- የቋንቋ ክህሎትን እና ባህላዊ እሴቶችን እርስ በርስ መለዋወጥ።

4.3 ትርፍ ጊዜን ለጋራ ጥቅም ማዋል

ተግባር 4.7

በመጀመሪያ የሚከተሉትን ጥያቄዎች በጥንድ እና በቡድን ተወያዩ።

1) ትርፍ ጊዜ ማለት ምን ማለት ነው?

2) የጋራ ጥቅም ምንድነው?

3) ትርፍ ጊዜን ለጋራ ጥቅም እንዴት ትጠቀማላችሁ?

ትርፍ ጊዜ ማለት ከመደበኛ ሥራ፣ ሙያ እና ሌሎች ግዴታዎች ነፃ የሆነ ጊዜ ተብሎ የሚገለጽ ነዉ ። ከየትኛውም የንግድ፣ የስራ እና የሙያ፣ የትምህርት ጊዜ ነፃ ነው። ትርፍ ጊዜያቸውን ሰዎች ብዙውን ጊዜ የሚያሳልፉት በመዝናናት፤

ዘመድ በመጎብኘት፤ መጽሃፍ በማንበብ፤ ሌሎችን በመርዳት እና በመሳሰሉት ተግባራት ውስጥ በመሳተፍ ነዉ።

የጋራ ጥቅም ለሁሉም የማህበረሰቡ አባላት የጋራ የሆነ ተብሎ ይገለጻል። ለሁሉም ማህበረሰብ አባላት በጋራ የሚሰጡ መገልገያዎችን ያመለክታል።

የሚከተሉት የማህበረሰብ የጋራ ጥቅሞች ምሳሌዎች ናቸው።

የሚከተሉት የማህበረሰብ የጋራ ጥቅሞች ምሳሌዎች ናቸው።

- **የህዝብ መሠረተ ልማት አውታሮች።**
- **የህዝብ ማመላለሻ።**
- **የሕዝብ ትምህርት ቤቶች እና የትምህርት ቤት ቤተ መጻሕፍት።**
- **የከፍተኛ ትምህርት ተቋማት።**
- **ንጹህ አካባቢ።**
- **መዝናኛዎች እና የባህል ተቋማት።**

ምስል 4.6: ተቋሙንና አካባቢዉን እያጸዱ ባህላዊ መዝናኛዎችን እየጎበኙ

ተግባር 4.8

- ከላይ ባለው ምስል መሰረት የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

- 1) በባለፈዉ (ክረምት) የትርፍ ጊዜያቸሁን ያሳለችሁት የት ነው?

- 2) የትርፍ ጊዜ ጥቅሞች ምንድ ናቸው?

የሚከተሉት ድርጊቶች ከትርፍ ጊዜ ማሳለፊያ ጥቅሞች ጥቂቶቹ ናቸው።

- የጤና ጥቅሞችን ይሰጣል።

- ማህበራዊ ግንኙነቶችን ያዳብራል::

- የግል እርካታን ያዳብራል።

- የህይወት ጥራትን ያሻሽል።

- ለራስ ክፍ ያለ ግምትን ይፈጥራል፣ ለራስ አዎንታዊ ምስሎችን ይፈጥራል።

- አዎንታዊ የአኗኗር ዘይቤ ያሳድጋል።

- አጠቃላይ ጭንቀትን ይቀንሳል።

4.4 ለማህበራዊ-ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች የታማኝ ግብር ከፋዮች እና የቁጠባ ሚና

ተግባር 4.9

ቡድኖችን መስርታችሁ የሚከተሉትን ጥያቄዎች ተወያዩ።

1) ንግድ ማለት ምን ማለት ነው?

2) ገበያ ማለት ምን ማለት ነው?

ንግድ በሰዎች ወይም በአገሮች መካከል ሸቀጦችን እና አገልግሎቶችን መግዛት፣ መሸጥ እና መለዋወጥን ያመለክታል። በገንዘብ ወይም በገንዘብ ዋጋ ዕቃዎችን እና አገልግሎቶችን ማስተላለፍ ወይም መለዋወጥን ያካትታል። አምራቾቹ እቃውን ያመርታሉ እና ወደ ጅምላ ሻጭ ይሸጋገራሉ። በመጨረሻ፣ ጅምላ ሻጮች ለችርቻሮ እና በመጨረሻም ለዋና ሸማች ያሰራጫሉ።

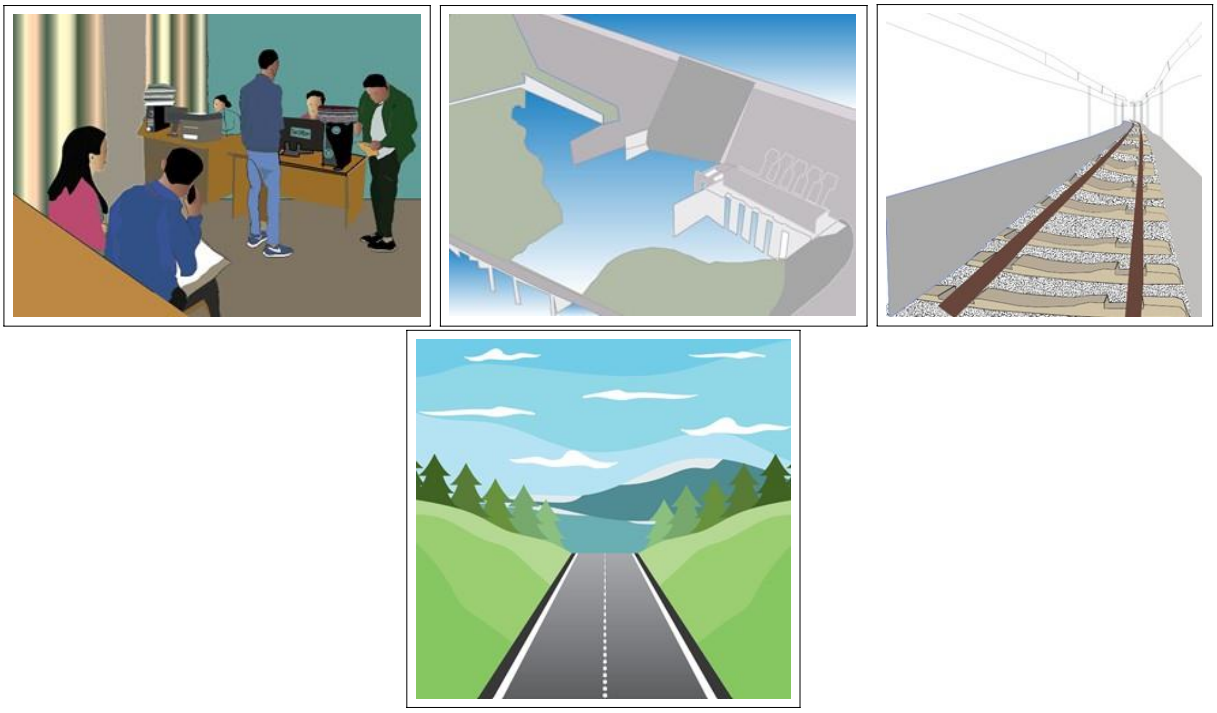
ገበያ ሸቀጦች ተገዝተው የሚሸጡበት ቦታ ነው። ስለዚህ ገበያ በርካታ ሱቆች፤ ቡቲክዎች፤ መደብሮች፤ ወዘተ ያቀፈ ቦታ ነው፡

ተግባር 4.10

የሚከተሉትን ጥያቄዎች ወላጆቻችሁን ጠይቃችሁ ከክፍል ጓደኞችሁ ጋር በቡድን ተወያዩ።

1) ግብር ማለት ምን ማለት ነው?

2) ሰዎች ለመንግስት ግብር የሚከፍሉት ለምንድነው?

ምስል 4.7፡ ከዜጎች በተሰበሰቡ ግብሮች የተገነቡ መሰረተ ልማቶች።

መብራት፣ መንገድ፣ ትምህርት ቤቶች፣ ሆስፒታሎች እና የመሳሰሉትን ለህዝቡ የሚያቀርበው ማን እንደሆነ ጠይቃችሁ ታውቃችሁ? በቀላሉ መልሱ ሁላችንም ነን። ማንኛውም ሰራተኛ ግለሰብ እና ተቋም ለመንግስት ግብር ይከፍላል።

ዜጎች ከመንግስት የተለያዩ አገልግሎቶችን ይፈልጋሉ። መንግስታት እንደ ደህንነት፣ ትምህርት፣ ጤና አጠባበቅ፣ ስራ እና የመሳሰሉት አገልግሎቶችን ለዜጎቻቸዉ መስጠት ይጠበቅባቸዋል ። እነዚህን አገልግሎቶች መስጠት ደግሞ ገንዘብ ይጠይቃል። ግብር ደግሞ የመንግስት ዋና የገቢ ምንጭ ነው። መንግሥት እነዚህን ግብሮች ከግለሰቦች እንዲሁም ከኩባንያዎች እየሰበሰበ እነዚህን አገልግሎቶች ለሁሉም ዜጎቹ ይሰጣል። በሌላ አነጋገር ግብር መክፈል እያንዳንዱን የህብረተሰብ ክፍል ይጠቅማል።

ግብር ግለሰቦች ወይም ኩባንያዎች ከገቢያቸው ለመንግስት መክፈል ያለባቸው ክፍያዎች ናቸው። እያንዳንዱ ሰው ከገቢው ግብር የመክፈል ኃላፊነት አለበት። ግብር ለሁሉም መንግስት ዋና የገቢ ምንጭ ነው። መንግስታት ከዜጎች እና ከኩባንያዎች ግብር የመሰብሰብ መብት አላቸው።

ግብር የመክፈል አላማ መንግስትን ፋይናንስ ማድረግ ነው።ያለግብር መንግስት እንደ መንገድ፣ መብራት እና ቴሌኮሙኒኬሽን የመሳሰሉ መሰረተ ልማቶችን ማቅረብ አይችልም። ከዚህም በላይ ግብር መንግሥት ለሕዝብ አገልግሎት እንደ ጤና፣ ትምህርት፣ የታጠቁ ሃይሎች ወዘተ የመሳሰሉትን ለማቅረብ በጣም አስፈላጊ ነው።

የግብር አከፋፈል በሚከተሉት ነጥቦች ላይ ሊወሰን ይችላል።

- የፋይናንስ ገቢ።
- ሰዎች ከንግድ ሥራቸው የሚያገኙት ትርፍ።
- የንብረት እና የመሬት እሴቶች እና ወዘተ።

ሙሉ በሙሉ ከመመገብ ትንሽ መቆጠብ ይሻላል።

ተግባር 4.11

በዓላማዎች እና በተወሰኑ ተግባራት መሰረት ተገቢውን ንቁ የመማሪያ ዘዴዎችን ተጠቀሙ።

1) ቁጠባ ማለት ምን ማለት ነው?

2) በማህበረሰባችሁ የሚገኘዉን ማንኛውንም የቁጠባ ተቋም መጥቀስ ትችላላችሁ?

3) በኑሮአችሁ ላይ ተጠባቂ የሚባሉ የቁጠባ ውጤቶች ምንድ ናቸው?

ቁጠባ የሚለው ቃል ለፍጆታ ከመጠቀም እና ከማዉጣት ይልቅ በያዙት ነገር ይገለጻል። ለተለየ የሕይወታችን ዓላማ ወጪ ወይም ፍጆታ አለመኖር ማለት አይደለም። ቁጠባ የሚያመለክተው ገንዘብ፣ ጊዜ እና ማንኛውም ያልዋለ ሀብት ድምር ነው።

የቁጠባ ጥቅሞች

- ለተማሪዎች ሙያዊ ዓላማ።
- ላልተጠበቁ አስቸኳይ ወጪዎች አለመጨነቅ።
- በትምህርት ቤት የትምህርት ክፍያ ለመክፈል።
- ለተማሪዎች የትምህርት ግብአቶች ወጪ ለመሸፈን።
- ተማሪዎች ነፃ እንዲሆኑ እና ውጥረት እንዲቀንስ ማድረግ።
- የእዳውን መጠን ለመገደብ።
- የደህንነት ስሜት እና የአእምሮ ሰላም ይጨምራል።

የሚከተሉት የቁጠባ ጥቅሞች ናቸው።

የቁጠባ ተቋማት በሁለት ቡድን ይከፈላሉ፡ ዘመናዊ እና ባህላዊ ተቋማት።

- **ዘመናዊ ተቋማት፡** ባንኮችን፣ የኢንሹራንስ ኩባንያዎችን፣ የማይክሮ ፋይናንስ ተቋማትን እና ሌሎችንም ያካትታል። ኢትዮጵያ ውስጥ ብዙ የግል እና የመንግስት ባንኮች አሉ።

ምስል 4.8: የቁጠባ ተቋማት ምስሎች፡፡

• **ባህላዊ ተቋማት፡-** “እቁብ”ን ጨምሮ፣ በኢትዮጵያ ውስጥ የተለመደ ባህላዊ የቁጠባ ተቋም ነው፡፡ እዚህ ሰዎች በፈቃደኝነት ወደ ቡድኑ ይቀላቀላሉ እና በተቋሙ ደንቦች ላይ በመመስረት የግዴታ አስተዋፅኦ ያደርጋሉ፡፡

የታማኝ ግብር ከፋዮች ሚና እና የሰዎች ቁጠባ ተግባራት ለአገሪቱ ማህበረሰብ-ኢኮኖሚያዊ ተግባራት ብዙ አስተዋጾ አላቸው፡፡ በገቢዎች ቢሮ የጊዜ ሰሌዳ መስረት ግብር ካልተከፈለ ለልማት እንቅፋት ይሆናል፡፡ ከዚህም በላይ ቁጠባ ሰዎች በሕይወታቸው ውስጥ ግቦችን እንዲያሳኩ ይረዳቸዋል::

4.5 የምዕራፍ አራት ማጠቃለያ

ይህ ምዕራፍ ስለ ማኅበራዊ-ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴዎች ሃሳቦችን ይዳስሳል፡፡ ባጭሩ የተለያዩ የህብረተሰብ ኢኮኖሚያዊ ተግባሮችን አይተናል፡፡ ጥሩ ማህበራዊ ግንኙነቶችን

እና መግባባቶችን ለማግኘት ማህበራዊ ተግባሮችን ማበረታታት በጣም አስፈላጊ ነው። ማህበራዊ ህይወታቸውን ለማጠናከር ተማሪዎች በበጎ ፈቃደኝነት በማንኛውም የማህበረሰብ ተሳትፎ ላይ መሳተፍ ይጠበቅባቸዋል። ከትምህርት ጊዜ ውጪ በትርፍ ጊዜ ይህን ማድረግ ይቻላል።

ከዚህ በተጨማሪ መሰረታዊ የኢኮኖሚ እንቅስቃሴዎች ማለትም ንግድ፣ ቁጠባ፣ ግብር መክፈል እና ሌሎችም ውስጥ መሰማራት በዚህ ምዕራፍ ጎልቶ ይታያሉ።

ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች ገቢን፣ ወጪን እና የሰዎችን የቁጠባ ልማዶችን የሚመለከቱ ናቸው። ገቢያችን ማህበራዊ ደረጃን፤ የአኗኗር ዘይቤን እና የህብረተሰቡን የጋራ ጥቅም ይወስናል። የበጎ ፈቃደኝነት ተግባራት በራስ ጥቅም እና በራስ ትርፍ ላይ ብቻ የተመሰረቱ አይደሉም። ነገር ግን የሌሎችንም ፍላጎቶች ያጠቃልላል። እንዲሁም የትርፍ ጊዜያችንን ለጋራ ጥቅሞች መጠቀም አስፈላጊ ነው። የትርፍ ጊዜ ለእረፍት የሚሆን እና ከመደበኛ የስራ ጊዜ ውጭ የሆነ ጊዜ ነው።

በማህበረሰብ ውስጥ ጠንካራ እና ጥሩ ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴ ለመፍጠር ገንዘብን መቆጠብ እና ከገቢ ግብር መክፈልን ግምት ውስጥ ማስገባት በጣም አስፈላጊ ነው። ቁጠባ ማለት ያለዉን ሁሉ ለፍጆታ ከመጠቀም እና ከማውጣት ይልቅ ማቆየት ማለት ነው። ለተለየ የሕይወታችን ዓላማ ወጪ አለመኖር ማለት ግን አይደለም። በፍጆታ/ወጪ ወቅት ከገንዘብ፣ ከጊዜ እና ከማንኛውም አይነት ሃብት የተረፈ ነገርን ያመለክታል። ቁጠባን መጨመር ማህበራዊ-ኢኮኖሚያዊ እንቅስቃሴዎች መጨመርን ያመለክታል። ገቢን መሰረት በማድረግ ለመንግስት ግብር በመክፈል ለሁሉም የህብረተሰብ ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች የራሱ የሆነ አወንታዊ አስተዋፅኦ አለው።

ቁልፍ ቃላት

- **ማህበራዊ-ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች**፡ ከማህበራዊ እና ኢኮኖሚያዊ ሁኔታዎች በጥምረት የተያያዙ ተግባሮች።

- **ቁጠባ**፡ ለወጪ ወይም ለጥቅም ያልዋለ ነገር መጠን።

የምዕራፍ አራት ማጠቃለያ ጥያቄዎች

መልመጃ 4.1

መመሪያ I. ዐረፍተ ነገሩ ትክክል ከሆነ "እውነት" ብላችሁ ጻፉ እና ዐረፍተ ነገሩ ስህተት ከሆነ "ዉሸት" ብላችሁ ጻፉ.

1) ማህበራዊ ተግባሮች በኢኮኖሚ ህይወታችን ላይ ምንም አይነት ሚና የላቸውም።

2) ባንኮች እና ኢንሹራንሶች ዘመናዊ የቁጠባ ተቋማት ናቸው።

3) ግብር መክፈል ለሀገር ልማት ምንም አይነት አስተዋፅኦ የለውም።

4) ትርፍ ጊዜ አንድ ሰው በማይሠራበት ወይም በመደበኛ ሥራ ላይ የማይሠራበት ነፃ ጊዜን ያመለክታል።

5) ቁጠባ ማንም ሰው በህይወቱ ማድረግ ያለበት በጣም አስፈላጊ ነገር ነው።

መመሪያ II ለሚከተሉት ጥያቄዎች ትክክለኛውን መልስ ምረጡ።

1) ከኢኮኖሚያዊ ተግባር ይልቅ ማህበራዊ ተግባር የሚሆነዉ የትኛው ነው?

   (ሀ) ገቢ የሚያስገኝ ማንኛውም ዓይነት ተግባር።

   (ለ) ሀብትን ለማከማቸት የሚያስችል ማንኛውም ዓይነት ተግባር።

   (ሐ) የግል ጥቅምን የሚመለከት ማንኛውም ተግባር።

   (መ) መልስ አልተሰጠም

2) ከሚከተሉት ውስጥ ስለ ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች እውነት የሆነው የትኛው ነው?

   ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች የሚወስኑት፡-

   (ሀ) የገቢ ደረጃ።

   (ለ) የኢኮኖሚ ሁኔታ።

(ሐ) መረዳቶች እና አመለካከቶች።

(መ) ከላይ ያሉት ሁሉም

3) ከሚከተሉት አንዱ በስተቀር ሁሉም የማህበረሰብ ተሳትፎ ምሳሌዎች ናቸው።

(ሀ) መስረቅ እና ማጭበርበር።

(ለ) የደን ማልማት።

(ሐ) በመጥፋት ላይ ያሉ እንስሳትን መጠበቅ።

(መ) በተፈጥሮ አካባቢ ላይ ግንዛቤ መፍጠር።

4) ከሚከተሉት ውስጥ ለግብር ሥርዓት መሠረታዊ የሆነው የትኛው ነው?

(ሀ) የግለሰቦች የገንዘብ ገቢ።

(ለ) ከንግድ ሥራ የሚገኝ ትርፍ።

(ሐ) የንብረት እና የመሬት ዋጋዎች።

(መ) ከላይ ያሉት ሁሉም።

መመሪያ III. ለሚከተሉት ጥያቄዎች አጭር መልስ ስጡ።

1) ቢያንስ 10 የማህበራዊ ተግባሮች ምሳሌዎችን ዘርዝር።

2) ቢያንስ 10 የኢኮኖሚ ተግባሮችን ዘርዝሩ።

3) በህብረተሰቡ ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ተግባሮች ላይ ስለ ቁጠባ ጥቅሞች በቡድን ተወያዩ።

4) ለራስ እና ለማህበረሰብ የሚሆን ቢያንስ አምስት የትርፍ ጊዜ ጥቅሞችን ዘርዝሩ።

5) በኢትዮጵያ ውስጥ ከሚገኙ ባንኮች ቢያንስ 5 ጥቀሱ።

6) ኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ አንዳንድ የኢንሹራንስ ኩባንያዎችን መጥቀስ ትችላለህ?

ምህራዕፍ አምስት

የሀገር ፍቅር ስሜት

5.1 የሀገር ፍቅር ትርጉም
5.2 የሀገር ፍቅር ባህሪያት
5.3 አገር ወዳድ የመሆን አስፈላጊነት
5.4 የሀገር ወዳድ ሰው ባህሪያት
5.5 የሀገር ፍቅር
5.6 የምዕራፍ አምስት ማጠቃለያ

ከምዕራፉ ትምህርት የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ተማሪዎች የዚህን ምዕራፍ ይዘቶች ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- **የሀገር ፍቅርን ትገልጻላችሁ።**
- **የሀገር ፍቅር ባህሪያትን አስፈላጊነት ታብራራላችሁ።**
- **በአገራቸው ኩራት መሰማት ለምን አስፈላጊ እንደሆነ ዋጋ ትሰጣላችሁ።**
- **የሀገር ፍቅር ማሳየት የምንችልባቸውን አዎንታዊ መንገዶችን ታሳያላችሁ።**

መግቢያ

ሀገራችንን መውደድ ማለት ምን ማለት ነው? ለሀገራችን ያለውን ፍቅር እንዴት እናሳያለን? በዚህ ምዕራፍ ውስጥ ተማሪዎች የሀገር ፍቅርን ምንነት እና ጥቅም መገንዘብ ትችላላችሁ። በተጨማሪም፣ አገርን መውደድ ምን ማለት እንደሆነ ታደንቃላችሁ።

5.1 የሀገር ፍቅር ትርጉም

ተግባር 5.1

ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልስ አስቡ። መልሳችሁን ከክፍል ጓደኞችሁ ጋር ተወያዩ።

1) የሀገር ፍቅርን ትርጉም ለክፍል ጓደኞችሁ ግለጽ።

2) የሀገር ፍቅር ባህሪ አንዳንድ ምሳሌዎችን መጥቀስ ትችላላችሁ?

ሀገር ፍቅር ማለት ሰው ለሀገሩ ያለው ጥልቅ ፍቅር ነው። አንድ ሰው ለሀገሩ ያለው ፍቅር እና ታማኝነት ነው። ሰዎች አገራቸውን ለሚወክሉ ነገሮች ሁሉ ባላቸው ኩራት ይታያል። ከእነዚህም መካከል፦ ሰንደቅ ዓላማ፣ ብሔራዊ መዝሙር፣ ታሪክ፣ ጀግኖች፣ ወዘተ...

የሀገር ፍቅር ፍቅርን እና መስዋትነትን ለሀገር እና ለኑሮ ሁኔታዎች መሰጠትን ይጠይቃል። ሀገር ወዳድ ማለት ተወልዶ ያደገበትን ቦታ በእውነት የሚወድ ነው።ለአካባቢው እና ለትውልድ ቦታው ፍቅር መሰጠት ነው።

የሀገር ፍቅር የሚገለጸው አንድ ሰው ስለ አገሩ በሚናገርበት፣ በሚሰራበት እና በሚሰማው መልኩ ነው። በአንድ ሀገር የጋራ ባህል፣ ታሪክ እና ድንበር መኩራትም ነው። ሰዎች ለሀገራቸው ስኬት በሚያሳዩት ኩራት ላይም ይንጸባረቃል። ሀገር ወዳድ ዜጎች የአገራቸው ስኬት የራሳቸው ስኬት መሆኑን ይገነዘባሉ። ከሁሉም በላይ የሀገር

ፍቅር ዜጎችን ማፍቅር ይጠይቃል። አንድ ሰው የዚያ ሀገር ዜጋ ለሆኑ ሰዎች ፍቅር ከሌለው እውነተኛ ሀገር ወዳድ ሊሆን አይችልም።

የአርበኝነት(ሀገር ወዳድነት) ተግባራትን ለማከናወን የተለያዩ መንገዶች አሉ። የሀገር ጠላቶችን በመዋጋት ብቻ የተወሰነ አይደለም፤ይልቁንም በሚከተሉት መንገዶች ሊገለጽ ይችላል፡- ከህብረተሰቡ ድህነትን ለመቀነስ ጠንክሮ መታገል፣ ሣፎችን በመትከል፣ ለህብረተሰቡ ምቹ ሁኔታ መፍጠር እና ግብር በመክፈል ከሀገር ፍቅር ምሳሌዎች በጥቂቱ ናቸው።

የሀገር ፍቅር ስሜት በአንድ ሀገር ታሪክ እና ነፃነት ኩራትን በማሳየትም ይገለጻል። አርበኞች የአገራቸውን ነፃነት ይጠብቃሉ። ሀገር ለመከላከል ራሳቸውን ለመሰዋት ፈቃደኞች ናቸው። እውነተኛ አርበኞች አገራቸውን ለመጠበቅ ብዙ መስዋዕትነት የከፈሉትን ህዝቦችን ያከብራሉ። ከአባቶቻቸው የመስዋዕትነት ድፍረት ያገኛሉ።

የማነቃቅያ ጥያቄ

ተግባር 5.2

የሚከተለውን ታሪክ አንብባችሁ ከታች ያሉትን ጥያቄዎች ከጓደኞችሁ ጋር መልሱ።

ሻምበል አበበ ቢቂላ (1932-1974)

ሻምበል አበበ ቢቂላ የረጅም ርቀት ሯጭ ኢትዮጵያዊ ነበር። የሻምበል አበበ ህይወት በአስደናቂ ታሪኮች የተሞላ ነበር። በኦሎምፒክ ወርቅ ያሸነፈ የመጀመሪያው አፍሪካዊ ነው። በ1956 የሮም ኦሎምፒክ የመጀመሪያውን የወርቅ ሜዳሊያ አሸንፏል። ነገር ግን ከዚህ የበለጠ ትኩረት የሚስበው አበበ ማራቶንን ያለ ጫማ መሮጡ ነበር። በኦሎምፒክ ላይ ያሉ ሁሉም ሰዎች በእሱ ጥንካሬ በጣም ተደንቀዉ ነበር።

ሻምበል አበበ በቶኪዮ ኦሎምፒክ ሁለተኛውን የኦሎምፒክ ወርቅ አሸንፏል። ይህ በጣም አስደናቂ ነበር ምክንያቱም አበበ ቀዶ ጥገና የተደረገለት ከሁለት ሳምንት ብቻ በፊት ነበር። አበበ ኦሎምፒክን ለሶስተኛ ጊዜ ለማሸነፍ ሙከራ አድርጎ ነበር ግን ታሞ

ሩጫዉን አልጨረሰም። ኢትዮጵያዊው ማሞ ወልዴ አበበን መታሙን አይቶ ሊረዳው ሞከረ። ነገር ግን አበበ ለማሞ ወልዴ በማራቶን አሸንፎ ኢትዮጵያውያንን ማኩራት እንዳለበት ነገረዉ። እነዚህ የሻምበል አበበ ቢቂላ ታሪካዊ ክንዋኔዎች ዛሬ ለኢትዮጵያውያን ኩራት ናቸው።

• ከአበበ ቢቂላ ስኬቶች ጥቂቶቹን ጥቀሱ።

• አሁን ያለው ትውልድ ከአበበ ቢቂላ ቁርጠኝነት ምን ይማራል?

5.2 የሀገር ፍቅር ባህርያት

ተግባር 5.3

የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ።

1) የሀገር ወዳድ ዜጎች አንዳንድ ባህሪያትን ጥቀሱ።

2) የሀገር ፍቅርን የሚያሳዩ በሀገር ወዳድ ዜጎች የተወሰዱትን ምሳሌዎች ተጠቀሙ።

የሀገር ፍቅር ስሜት የሚከተሉት ባሕርያት አሉት።

• **በአገር መኩራት፡** አርበኞች(ሀገር ወዳድ) ለትውልድ አገራቸው ያልተገደበ ፍቅር አላቸው። አገራቸው ያደረገችላቸውን ሁሉን ነገር ያደንቃሉ። አርበኞች በአገራቸው ስኬት ይኮራሉ።

• **የሀገር የባለቤትነት ስሜት፡** አርበኞች (ሀገር ወዳድ) ከትውልድ አገራቸው እና ከዜጎቻቸው ጋር ጠንካራ ትስስር ይኖራቸዋል። ለሀገራቸው ያላቸው የጋራ ፍቅር በመካከላቸው ያለውን ትስስር ያጠናክራል።

• **ለአገር እራስን መስዋዕት ለማድረግ ፈቃደኛ መሆን፡** አርበኞች የአገራቸውን ግዛታዊ አንድነት ለመጠበቅ ምንጊዜም ዝግጁ ናቸው። የአገራቸውን ነፃነት ከማንም በላይ ከፍ

አድርገው ይመለከቱታል። ስለዚህ አገራቸዉን ለመጠበቅ ሲሉ ሕይወታቸውን ለመስጠት ፈቃደኞች ናቸው።

• **ሙስናን መዋጋት፡-** ሙስና የመንግስት መስሪያ ቤቶችን ለግል ጥቅም የማዋል ተግባር ነው። አርበኛ አገሩን አይሰርቅም ። ምክንያቱም ከሀገራቸው ሲሰርቁ የማልማት እድል እየነፈጓት እንደሆነ ስለሚረዱ ነው። በሌላ አነጋገር ከራሳቸው ይልቅ የአገራቸውን ጥቅም ያስቀድማሉ። ሀገር ወዳድ ዜጎች ሌሎች የሚፈጽሙትን ሙስና ይቃወማሉ። እነዚህን ድርጊቶች ለሚመለከተው አካል ያሳውቃሉ።

• **የሀገር ጀግኖችን ማክበር፡** ይህ ከግል ጥቅም ይልቅ የሀገርን ጥቅም የማስቀደም ፍላጎትን ያሳያል። አርበኞች ለሀገራቸው ጀግኖች ክብር ይሰጣሉ። 'ጀግና' ለአንድ ዓላማ ህይወቱን ለመሰዋት ፈቃደኛ የሆነ ሰው ነው። የአንድ ሀገር ጀግኖች ህይወታቸውን ለአገራቸዉ ለመስጠት ፈቃደኛ የሆኑ ሰዎች ናቸው። አርበኞች ሽማግሌዎች መሬቱንና ባህላቸውን ለመጠበቅ ብዙ መስዋዕትነት እንደከፈሉ ይረዳሉ። ቅድመ አያቶቻቸው የከፈሉት መስዋዕትነት ለአዲሱ ትውልድ የብርታት ምንጭ ነው። ያ ታሪክ እንዲሁ እንዲያደርጉ ብርታትን ይሰጣቸዋል።

5.3 አገር ወዳድ የመሆን አስፈላጊነት

ተግባር 5.4

ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልሳችሁን አስቡ እና መልሳችሁን ከክፍል ጓደኞችሁ ጋር ተወያዩ።

• ሀገር ወዳድ መሆን ለአንድ ዜጋ ያለውን ጥቅም ጥቀሱ።

• የዜጎች የሀገር ፍቅር ለሀገር ያለውን ጥቅም ተወያዩ።

የሀገር ፍቅር የሀገርን አንድነት ለማስጠበቅ ወሳኝ ነው። ሀገር ዜጎቿ እንደሚያስፈልጋት ሁሉ ዜጎቿም አገር ያስፈልጋቸዋል። አገር ወዳድ ዜጎች የሌሉባቸው አገሮች ለውጭ

ሰዎች ጥቃት ይጋለጣሉ። ሀገር ወዳድ ዜጎች ለሀገራቸው ጥቅም ተቆርቋሪ ናቸዉ። እያንዳንዱ ትውልድ ይህንን ፅኑ አቋም ለማስጠበቅ የበኩሉን ድርሻ መወጣት አለበት።

የሀገር ፍቅር ለአገር እድገት ወሳኝ ነው። ሀገር ወዳድ ዜጎች የሀገራቸውን እድገት ለማረጋገጥ ሁሉንም ሀይላቸውን ይጠቀማሉ። ለመሬታቸው እና ለዜጎቻቸው ያላቸው ጥልቅ ፍቅር ጥረታቸውን ከፍ ያደርግላቸዋል። እነሱ ባሉበት በማንኛውም ሙያ የቻሉትን ያደርጋሉ።

የሀገር ፍቅር በመሪዎችም ውስጥ ያለ ጠቃሚ ባህሪ ነው። ሀገር ወዳድ መሪ ለአገሩ እና ለህዝቡ ጥልቅ ፍቅር ያለው መሪ ነው። እነዚህ መሪዎች ሥልጣናቸውን ተጠቅመው ለሀገራቸው የተሻለ መፃኢ ዕድል ለመገንባት ይጠቀሙበታል። አገር ወዳድ መሪ በሙስና ውስጥ አይገባም። ሙስና የመንግስትን ቢሮን ለግል ጥቅም የማዋል ተግባር ነው።

ሀገር ወዳድ መሪ ስልጣኑን ተጠቅሞ እራሱን ሀብታም አያደርግም። ከህዝባቸው ይልቅ ጠባብ የሆነዉን የግል ጥቅማቸውን አያስቀድሙም። የሀገራቸውን ሃብት ተጠቅመው የተሻሉ ትምህርት ቤቶችን፣ ሆስፒታሎችን፣ መንገዶችን ወዘተ... ይገነባሉ። መጪው ትውልድ ከራሱ የተሻለ ህይወት እንዲኖረው ይፈልጋል።

5.4 የሀገር ወዳድ ሰው ባህሪያት

ተግባር 5.5

1) ዜጎች በየአካባቢያቸው ስለሚያሳዩ ባህሪያት ተወያዩ።

2) አንድ አገር ወዳድ ዜጋ ለማህበረሰቡ ከሚያሳዩት ምሳሌዎች የተወሰኑትን ዘርዝር።

ማነቃቂያ ጥያቄ

የሚከተለውን ታሪክ አንብባችሁ ቀጥሎ የቀረቡትን ጥያቄዎች ከአጋራችሁ ጋር መልሱ።

አቶ ሻንቆ ሁል ጊዜ ከፍ አድርገው ስለ ሀገራቸው የሚናገሩ ስኬታማ የንግድ ሥራ ባለቤት ናቸው። ለአገራቸዉ ታሪክ እና ሀዝቦቿ ስላላቸዉ ፍቅር ማውራት ይወዳሉ። ብዙ ጊዜ ሰዎች እሳቸዉ ባሉበት ስለ ሀገራቸዉ መጥፎ ነገር ከተናገሩ ከእነሱ ጋር ይጨቃጨቃሉ። አቶ ሻንቆ በየወሩ መጨረሻ በስራቸው የሚያገኙትን ገቢ ሪፖርት ያደርጋሉ። በሪፖርታቸው ግን አቶ ሻንቆ አብዛኛውን ጊዜ ከንግዱ የሚያገኙትን ትርፍ ይቀንሳሉ። ይህን የሚያደርጉት አነስተኛ ግብር ለመክፈል ስለሚፈልጉ ነው። ይህ ከእውነት የራቀ ድርጊት ሀገራቸዉ በግብር መልክ መሰብሰብ ያለባትን ገቢ ያሳጣታል። ሰዎች ግብርን በአግባቡ ካልከፈሉ ሀገሪቱ ለዜጎቿ ጠቃሚ አገልግሎት መስጠት አትችልም። በአቶ ሻንቆ ንግግር እና በተግባራቸው መካከል ትልቅ ልዩነት አለ።

1) በአቶ ሻንቆ ንግግር እና በተግባራቸው መካከል ያለውን ልዩነት አስረዱ።

2) ስለ አንድ ሀገር ወዳድ ዜጋ ባህሪያት ተወያዩ።

ሀገር ወዳድ (አርበኛ) አገሩን ከመውደዱ በተጨማሪ በባህልና በታሪኳ ይኮራል። ነገር ግን ስለ ሀገር ፍቅር ማውራት ብቻውን በቂ አይደለም። አርበኛዉ ፍቅሩን በተግባር ማሳየት አለበት። አርበኛ ለአገራቸው አስፈላጊውን ነገር ለማድረግ ዝግጁ ነዉ። የሀገሪቱን አባላት በሙሉ መውደድ ከሌለ የሀገር ፍቅር የሚለዉ ትርጉም የለሽ ነው። ቀደም ሲል እንደተገለፀው አርበኛ የትውልድ አካባቢ ማህበረሰቡን የሚወድ ነው። ግን ያንን ፍቅር ከሌላው የሀገሪቱ ክፍል ላሉ ሰዎች ማስፋት አለባቸው። አንድ ሰው ከሀገሪቱ አንድ ቦታ ብቻ የሚወድ ከሆነና ሌላውን የሀገሪቱን ክፍል ችላ የሚል ከሆነ አገር ወዳድ አይደለም።

የሀገር ፍቅር በተለያዩ መንገዶች ይንጸባረቃል። ከነዚህም አንዱ አንድ ሰው ቤተሰቡን በሚይዝበት መንገድ አንዱ ነው። ሀገር ወዳድ ዜጋ ልጆቹን ሀገራቸዉን እንዲያውቁ እና

እንዲወዱ አድርጎ ያሳድጋል። ደስተኛ የልጅነት ጊዜ ሰዎች ስለሀገራቸው ባላቸው ስሜት ውስጥ አስፈላጊ ነው።

ሀገር ወዳድ ዜጋ ማህበረሰቡን ይንከባከባል። ማህበረሰባቸውን ንጹህ እና ደህንነቱ የተጠበቀ ለማድረግ የተቻላቸውን ሁሉ ያደርጋሉ። የጎረቤቶቻቸውን ልጆች በፍቅር ይንከባከባሉ። በትርፍ ጊዜያቸው ችግኞችን ይተክላሉ ዉሃም ያጠጣሉ። የሌሎችን ሃይማኖት እና ባህል ያከብራሉ። ሁሉም ሰው በቤት ውስጥ እንዳለ እንደሚሰማው ያረጋግጣሉ።

እውነተኛ አርበኞች በሀገር እና በመንግስት መካከል ያለውን ልዩነቶች ይገነዘባሉ። ለእነሱ ያላቸው ሀገር ፍቅር አይለወጥም። አርበኞች ያንን ፍቅር በተለያየ መንገድ ሊያሳዩ ይችላሉ። አንዳንድ ጊዜ ለሀገራቸው ያላቸው ፍቅር የመንግስታቸውን ተግባር በመቃወም ሊገለጽ ይችላል። አንድ ሰው መንግስትን ስለተቃወመ ብቻ የሀገር ፍቅር እንደሌለው ተደርጎ አይቆጠርም። የሚከተለው ታሪክ እንደ ምሳሌ ሊወሰድ ይቻላል።

ማርቲን ሉተር ኪንግ ጁኒየር (1929-1968)

እስቲ የማርቲን ሉተር ኪንግ ጁኒየር (MLK Jr.) ታሪክን እንመልከት። ማርቲን ሉተር ኪንግ ጁኒየር በአሜሪካ ይኖር የነበረ የሰብአዊ መብት መሪ ነበር። በህይወት ዘመኑ፣ በአሜሪካ ውስጥ ያሉ ህጎች በጥቁሮች ላይ አድልዎ እንደሚፈጽሙ ተመልክቷል። የሀገሪቱ ህግ ለጥቁር ህዝቦች ብዙ መብቶችን ከልክሎ ነበር። ከክልከላ ህጎች አንዳንዶቹ የመምረጥ መብት፣ ጥቁሮችን በስራ ቦታ በእኩልነት መያዝ እና እንደ መጓጓዣ ያሉ አገልግሎቶችን በእኩልነት ማግኘት ነበር።

ማርቲን ሉተር ኪንግ ጁኒየር እነዚህን ህጎች በመቃወም ለጥቁር ህዝቦች መብት መከበር ታግሏል። ማርቲን ሉተር ኪንግ ጁኒየር እነዚህን ህጎች ለመዋጋት ጥቁር ሰዎችን አደራጅቷል። ተከታዮቹ ሰላማዊ የተቃውሞ ዘዴን ተለማመዱ። ተከታዮቹ ኢፍትሃዊ ከሆኑ ህጎች ጋር እንዳይተባበሩ አስተምሯቸዋል። የእሱ ተቃውሞ በመጨረሻ ብዙ አዎንታዊ ውጤቶችን አስገኝቷል። መንግሥት ሕጎችን እንዲያወጣ ማስገደድ ችሏል፣ እነሱም የሲቪል መብቶች ህግ በ1964፣ እና

በ1965 የወጣው የመምረጥ ህግ። የሲቪል መብቶች ህግ ሰዉን "በዘር፣ በቀለም፣ በሀይማኖት ወይም በብሄራዊ አመጣጥ" ላይ ተመስርተው ማግለል ህገ-ወጥ አድርጓል። የመምረጥ መብት ህግ የጥቁሮችን የመምረጥ መብት ጠብቋል።

5.5 የሀገር ፍቅር

ተግባር 5.6

ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልሳችሁን አስቡ። መልሳችሁንን በቡድናችሁ ተወያዩ።

1) ሀገርን መውደድ ማለት ምን ማለት ነው?

2) የሀገር ፍቅር ለምን ያስፈልጋል?

ኢትዮጵያዊው አትሌት የኦሎምፒክ የወርቅ ሜዳሊያ ሲያገኝ ምን ይሰማሃል? የሀገር ፍቅር ማለት ሁሉም የሀገሪቱ ነዋሪ የሚጋሩት ስሜት ነው። ይህ ስሜት በጥሩም ሆነ በመጥፎ ጊዜ ውስጥ ይታያል። ይህ የተጋራው ስሜት ሆኖ በአገሪቱ ስኬት የመደሰት ስሜት እና በመጥፋትዋ የሚሰማን ህመምን ነው።

ኢትዮጵያ የራስዋ ታሪክ ያላት፣በቅኝ ግዛት ያልተገዛች ፣የሚያኮራ ባህል እና ህዝቦችዋ ተቻችለው እና ተከባብረው የሚኖሩባት ሀገር ከመሆኗም በተጨማሪ የሰው ልጅ መገኛ የሆነች ሀገር ናት።

የሀገር ፍቅር ብዙ አስፈላጊ ጥቅሞች አሉት። አገርን መውደድ ሰዎችን ወደ አንድነት ያመጣል። ከሌሎች ጋር የአንድነት ስሜት ይፈጥራል። ሰዎች ለሀገር ያላቸው የጋራ ፍቅር በመካከላቸው ትስስር ይፈጥራል። ይህ የሆነበት ምክንያት አንድ ዓይነት ስሜት ስለሚጋሩ እና አንድ ግብ ስላላቸው ነው።

የሀገር ፍቅር ብዙ ጥቅሞች አሉት ከነዚህም ውስጥ፡- ሰዎችን ወደ አንድነት ያመጣል፣የጋራ ፍቅርና የእርስ በዕርስ ትስስር ይፈጥራል። በተጨማሪም ሀገር ወዳድ

ህዝቦች ለጋራ አላማ ያስባሉ ሀገሩን የተሸለ ለማድረግ ሁሉም የድርሻውን እንዲወጣ ያደርጋል፡፡

እውነተኛ አርበኞች ለትውልድ አገራቸው ያልተገደበ ፍቅር አላቸው፡፡ ለሀገራቸው ሰላምና እድገት እንጂ ሌላ አይፈልጉም፡፡ ይህ እውን መሆኑን ለማረጋገጥ ሁሉንም ነገር ለመሰዋት ፈቃደኞች ናቸው፡፡ በተጨማሪም አገራቸውን ከወራሪ ለመከላከል ራሳቸውን ለመሰዋት ፈቃደኞችም ናቸው፡፡

5.6 የምዕራፍ አምስት ማጠቃለያ

የሀገር ፍቅር ሰው ለሀገሩ ያለው ጥልቅ ፍቅር ነው፡፡ ለሀገር ጥቅም ራስን በፈቃደኝነት መስዋዕት ማድረግ ነው፡፡ የሀገር ፍቅር በብዙ መልኩ ይታያል፡፡ አንድ ሰው ስለ አገሩ በሚያስብ፣ በሚሰማው እና በሚናገርበት መንገድ ሊገለጽ ይችላል፡፡ አርበኞች በሙያቸው ጠንክረው በመስራት ለሀገራቸው ያላቸውን ፍቅር ያሳያሉ፡፡

የሀገር ፍቅር የሀገርን አንድነት ለመጠበቅ አስፈላጊ ነው፡፡ የሀገር ፍቅር ስሜት አንድ ሀገር ጥቅሟን በአለም አቀፍ ደረጃ እንድትጠብቅ ያስችላታል፡፡ ዜጎች በሙያቸው የሚያደርጉትን ጥረት ከፍ ለማድረግም ያስችላል፡፡

አርበኞች(ሀገር ወዳዶች) ብዙ የተለመዱ ባህሪያትን ይጋራሉ፡፡ በአገራቸው ይኮራሉ፡፡ በአገራቸው ውስጥ ጠንካራ የባለቤትነት ስሜት ይሰማቸዋል፡፡ ለሀገራቸው ጥቅም ሲሉ ራሳቸውን ለመሰዋት ፈቃደኞች ናቸው፡፡ ሙስናን ለመዋጋት ዝግጁ ናቸው፡፡ ህይወታቸውን ለአገራቸው የከፈሉትን ሰዎችም ያከብራሉ፡፡

አርበኞች ለሀገራቸው ታሪክ እና ባህል ጠንካራ ፍቅር አላቸው፡፡ ለጋራ ዓላማ አብረው ይሰራሉ፡፡ ሁሌም ሰላምና ስኬትን ለሀገራቸው ይመኛሉ፡፡

ቁልፍ ቃላት

- **ጀግና፡-** በጀግንነት ተግባር ወይም በመልካም ባህሪ የሚደነቅ ሰው፡፡

• **ኩራት፡-** አንድ ሰው እራሱን/ራሷን እንደሚያከብር እና በሌሎች ዘንድ ሊከበር የሚገባው እንደሆነ የሚሰማው ስሜት፡፡

• **መስዋዕትነት፡-** የበለጠ ጠቃሚ ነገር ለማግኘት አንድን ጠቃሚ ነገር የመተው ተግባር፡፡

• **ፍላጎት፡** አንድ ሰው መማር ወይም ማድረግ የሚወደው ነገር፡፡

• **ሀገር፡** ሰው የተወለደበት ቦታ፡፡

የምዕራፍ አምስት ማጠቃለያ ጥያቄዎች

መልመጃ 5.1

መመርያ I: የሚከተሉትን ዐረፍተ ነገሮች አንብባችሁ ትክክል ከሆኑ ‹‹እውነት›› ስህተት ከሆኑ ‹‹ ሀሰት ›› በማለት መልሱ፡፡

1) አገር ወዳዶች ከአገራዊ ይልቅ የየራሳቸውን ብሔር በማጉላት ለጋራ ጥቅም ሊረባረቡ ይገባል፡፡

2) በየሙያ ዘርፍ ጠንክሮ መሥራት የአርበኛን ባህሪ ሊያመለክት ይችላል፡፡

3) ሙስናን በመዋጋት የሀገር ፍቅር ተልእኮውን ማሳየት ይቻላል፡፡

4) ሀገር ወዳድነት የሀገርን አንድነት ለማስጠበቅ አስፈላጊ አይደለም፡፡

5) ለህብረተሰቡ የተሻለ አካባቢ ለመፍጠር ዛፎችን መትከል አንዱ የሀገር ፍቅር ስሜት ማሳያ ነው፡፡

መመርያ II፡ ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልሳችሁን አስቡና በተሰጠው ቦታ ላይ መልሳችሁን ስጡ፡፡

1) ከሚከተሉት ውስጥ አንዱ ሲቀር ሁሉም የአርበኛ ባህርያትን ሊገለጹ ይችላል፡፡

ሀ) የሀገር ፍቅር፡፡

(ለ) በአንድ ሀገር ባህል እና ታሪክ መኩራት፡፡

(ሐ) ለጀግኖች ክብር ማጣት፡፡

2) ከሚከተሉት ውስጥ አንዱ የሀገር ወዳድ ዜጋ ባህሪያት አይደለም፡፡

(ሀ) ለሀገራቸው ሲሉ ራሳቸውን ለመሰዋት ፈቃደኞ መሆን፡፡

(ለ) ሙስናን ይቃወማሉ፡፡

(ሐ) ለዜጎቻቸው ፍቅር የላቸውም፡፡

3) ሀገር ወዳድ ለመሆን ሰው ለሀገሩ ያለውን ፍቅር በመናገር ብቻ ማሳየት አለበት እንጂ ፍቅሩን በተግባር ማሳየት የለበትም፡፡

(ሀ) እውነት

(ለ) ሐሰት

4) አንዱ ሲቀር የሚከተሉት ሁሉ ሀገር ወዳድ ዜጎች የሚያሳዩት ባህሪያት ናቸዉ ፡፡

(ሀ) በባህላቸው መኩራት፡፡

(ለ) የአመለካከት ልዩነትን መታገስ፡፡

(ሐ) በሙስና ውስጥ መሳተፍ፡፡

መመርያ III፡ የሚከተሉትን ጥያቄዎች መልሱ፡፡

1) የሀገር ፍቅርን ትርጉም ማብራራት ትችላላችሁ?

2) ከሀገር ፍቅር ተግባራት ድርጊቶች አንዳንድ ምሳሌዎች ላይ ተወያዩ።

3) የሀገር ፍቅር ለአመራሮች ያለውን ጥቅም አስረዱ።

4) የሀገር ወዳድ ዜጎች ባህሪያት ምንድናቸው?

ምዕራፍ ስድስት

ሰላም እና መተባበር

6.1 ትምህርት 1፡ ሰላም

6.2 ትምህርት 2፡መተባበር

6.3 ትምህርት3፡ በሰላም እና መተባበር መካከል ያለዉ ግንኙነት

6.4 የምዕራ ስድስት ማጠቃለያ

ከዚህ ምዕራፉ ትምህርት የሚጠበቁ አጥጋቢ የመማር ብቃቶች

ተማሪዎች የዚህን ምዕራፍ ይዘቶች ተምራችሁ ካጠናቀቃችሁ በኋላ፡-

- የሰላም ጽንሰ-ሐሳብን ፍቺ ትሰጣላችሁ፡፡
- የሰላምን አስፈላጊነት ትገላጻላችሁ፡፡
- ሰላማዊ ባህሪን ታደንቃላችሁ፡፡
- ዓመፅ የሌለበት ባህሪን ታሳያላችሁ፡፡
- ስለ መተባበር ጽንሰ ሃሳብ ትወያያላችሁ፡፡
- የመተባበር አስፈላጊነት ግምት ውስጥ ታስገባላችሁ፡፡

• የመተባበር እሴቶችን ትለማመዳላችሁ።

• በሰላም እና በመተባበር መካከል ያለውን ግንኙነት ታደንቃላችሁ።

መግቢያ

በአንድ ማህበረሰብ ውስጥ ሰላም እንዲሰፍን የማድረግ ኃላፊነት የማን ነው? እርስ በርስ በማይሰራ ማህበረሰብ ውስጥ ሰላም ሊሰፍን ይችላል? በዚህ ክፍል ተማሪዎች የሰላም እና የትብብር ጥቅሞችን ታሰላስላላችሁ። በተጨማሪም ሁሉም የህብረተሰብ ክፍል የሠላምን መስፋፋት ለማረጋገጥ የሚጫወተውን ሚና ትገነዘባላችሁ።

ምስል 6.1፡ አለም አቀፍ እውቅና ያለው የሰላም ምስል

6.1 ሰላም

ተግባር 6.1

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ አሰላስላችሁ መልሳችሁን ከባልደረባ ጋር ተወያዩ።

1) 'ሰላም' በሚለው ቃል የተረዳችሁትን አብራሩ።

2) ተማሪዎች የህብረተሰቡን ሰላም በማስጠበቅ ረገድ ሚና አላቸው ወይ? ከሆነ አንዳንዶቹን መጥቀስ ትችላላችሁ?

3) በህብረተሰቡ ውስጥ ሰላም አለመኖሩ የሚያስከትለውን ውጤት መገመት

ትችላላችሁ?

ሰላም ማለት ሁከትና ብጥብጥ አለመኖር ሁኔታ ነው። የዕለት ተዕለት ተግባሮችን ለማከናወን እና ህይወትን ለማስደሰት ሰላም አስፈላጊ ነው። አስፈላጊ የሰዎች ተግባሮች እንደ ትምህርት፣ ቤተሰብን ማሳደግ እና ንግድን መምራት ያለ ሰላም ምንም ሊሳኩ አይችሉም።

ተማሪዎች ስለ ሰላም ማወቅ ያለባቸው ጠቃሚ ነገሮች፡-

- **ሰላም ውጤት ነው፡** ይህ ማለት ሰላምን ለማስቀጠል ሁሉም ሰው የበኩሉን ድርሻ በሚወጣዉ ተግባር ላይ የተመሰረተ ነው።

- **ሰላም ሂደት ነው፡** ሰላምን የማስጠበቅ ተግባር ማብቂያ የለውም።

- **ሰላም የሰው ልጅ ባህሪ ነው፡** የሰው ልጅ በህይወቱ ሰላምና ደስታን ይፈልጋል።

6.1.1 የሰላም ጽንሰ-ሐሳብ

ሰላምን የሚያገኙበት የተለያዩ ደረጃዎች አሉ። እነሱም በግለሰብ ደረጃ፣ በማህበረሰብ ደረጃ እና በአለም አቀፍ ደረጃ ሊለማመድ ይችላል። የግል ሰላም የሚኖረው ሰዎች ከጭንቀት እና ከፍርሃት ነጻ ሲሆኑ ነው። የግል ሰላም የሚያገኙ ሰዎች ለሌሎች ሰዎች ፍቅር እና አክብሮት ያሳያሉ። የግል ሰላምን ሊለማመዱት የሚችሉት ከራሳቸው የሚጠበቁትን ተግባራት ባከናወኑ ሰዎች ብቻ ነው። ለምሳሌ ሁሉንም የቤት ስራውን በትክክል የሰራ ተማሪ ጠዋት ወደ ትምህርት ቤት የመሄድ ፍርሀት የለውም። በማህበረሰቡ ውስጥም ሰላም ሊለመድ ይችላል። ማህበረሰቡ ውስጥ ሰላም ሊለመድ የሚችለው የማህበረሰቡ አባላት እርስ በርስ ከመታገል ይልቅ በጋራ ሲሰሩ ነው። በህብረተሰቡ ውስጥ ሰላም እንዲሰፍን እያንዳንዱ አባል ሃላፊነት እንዳለበት ማወቅ አስፈላጊ ነው። ግለሰቦች አብረው ሲኖሩ አንዳንድ ጊዜ አለመግባባቶች መከሰታቸው የማይቀር ነው። እነዚህን አለመግባባቶች ለመፍታት ሰዎች ልምምድ ማድረግ ያለባቸው እርስ በርሳቸዉ ትዕግሥት ፣ ልግስና እና ይቅር ባይነት ሲኖራቸው ነው።

እነዚህ ክህሎቶች ካሉ ችግሮቻቸውን በሰላማዊ መንገድ ለመፍታት መንገድ ማግኘታቸው አይቀርም። የዓለም ሰላም የሚመነጨው አገሮች እርስበርስ ጦርነት ውስጥ ከመግባት ሲቆጠቡ ነው። እያንዳንዱ አገር የራሷ ፍላጎትና ዓላማ አላት። እነዚህ አገሮች ከሌሎች አገሮች ጋር በትብብር ሲሠሩ፣ ያኔ በእነዚህ አገሮች መካከል ሰላም ይኖራል። ሰላም ግን ሊረጋገጥ የሚችለዉ በሁሉም የህብረተሰብ ክፍሎች ጥረት ነው። ሁሉም ሰው የሚጫወተው ሚና እንዳለው ማወቅ አስፈላጊ ነው። በህብረተሰቡ ውስጥ የሠላም መስፋፋትን ለማረጋገጥ በመጀመሪያ ሊታወቅ የሚገባው የእያንዳንዱ ግለሰብ ክብር እና ሰብአዊነት ነው። እያንዳንዱ ሰው ሊያሳካው የሚፈልገው ግቦች እና ህልሞች አሉት። ተማሪዎች አንድ ቀን ዶክተሮች፣ ፓይለቶች ወይም የንግድ ሰዎች የመሆን ህልም ሊኖራቸው ይችላል። ከሁሉም በላይ፣ ደስተኛ እንድንሆን እና በሌሎች የህብረተሰብ ክፍሎች እንድንከበር እንፈልጋለን። እነዚህ ምኞቶች በሌሎች ዘንድ እንዲከበሩ እና ተቀባይነት እንዲኖራቸው፣ ሌሎች ሰዎችም እነዚያ ምኞቶች እንዳሏቸው መገንዘብ አለብን።

6.1.2 የሰላም አስፈላጊነት

ሰላም ለተማሪዎች የተለያዩ ጥቅሞችን ያመጣል። ከአመፅና ከአድልዎ የፀዳ ህይወት እንዲኖሩ ያስችላቸዋል። እንደ ትምህርት፣ ጤና አጠባበቅ እና የመጫወቻ ሜዳ ያሉ አገልግሎቶችን መስጠት ሰላም ከሌለ አይቻልም። በዚህ ምክንያት ወጣቶች ሰላምን ለማስጠበቅ በሚያስችሉ ተግባራት ላይ መሳተፍ አስፈላጊ ነው። የሰላም መስፋፋትን በሚያረጋግጡ በተለያዩ በእንቅስቃሴዎች መሳተፍ ለተማሪዎች ብዙ ጥቅሞችን ያስገኛል። ተማሪዎች የችግር አፈታት ክህሎቶቻቸውን እንዲያሻሽሉ፣ በራስ የመተማመን ስሜታቸውን እንዲያሳድጉ እና የመግባባት ብቃታቸውን እንዲያሳድጉ ያስችላቸዋል። የእነርሱ ተሳትፎ በአካባቢያቸው የሚደርሰውን ጥቃት ለመቀነስ መንገድ ይከፍታል እናም ያለ እድሜ ጋብቻ ያሉ ለትምህርታቸው እንቅፋት የሆኑ ልማዶችን ይቀንሳል። ወላጆች እና መምህራን የወጣቶችን አመለካከት እንዲያከብሩ ያደርጋል። በትምህርት ቤቶች ውስጥ ከባድ የአካል ቅጣት መቀነስ ስለ ሰላም እና የህፃናት መብቶች

ግንዛቤ እንዲጨምር ያደርጋል። የእነሱ ተሳትፎ እንደ ትልቅ ሰው ገጸ ባህሪያቸውን እንድቀርጹ ይረዳቸዋል።

ተማሪዎች ሁሉንም ሰዎች የሚያከብሩ አዋቂዎች የመሆን እድላቸው ሰፊ ነው። በተጨማሪም፣ በአካባቢያቸው ያሉ ሌሎች ሰዎች የሚፈጽሙትን ጥቃት እና መድሎ ለመዋጋት ድፍረት እና ችሎታ ይኖራቸዋል።

6.1.3 ሰላማዊ ባህሪን አሳዩ

• **አክብሮት፡-** ቃላቶቻችን እና ድርጊቶቻችን በሌሎች ሰዎች ላይ የሚያሳድሩትን ተፅእኖ የማጤን ተስጥኦ እና ፈቃደኝነት ነው። አክባሪ ሰው ስለሌሎች ሰዎች ስሜት ይጠነቀቃል። ሲናደዱም ጨዋ ቃላትን ይጠቀማሉ። ሰው አክባሪ ሰዎች የሚከተሉት ባህሪያት አሏቸው፡-

- ደግ ናቸው።

- ተራቸውን ይጠብቃሉ።

- 'እባክዎ' እና 'አመሰግናለሁ' ይላሉ።

- ስለሌሎች ንብረት ይጠነቀቃሉ።

አክባሪ ተማሪዎች ጓደኞቻቸውን ለመጉዳት ወይም ስማቸውን ለመጥራት አይሞክሩም ምክንያቱም ለስሜታቸው ስለሚጠነቀቁ። መከባበር በሰላም አብረን እንድንኖር ያስችለናል። ሰዎችን በአክብሮት ስንይዝ እነሱም በአክብሮት እንደሚይዙን መረዳት ያስፈልጋል። ደግሞስ እኛ ተመሳሳይ ካልሆንን ሰዎች በአክብሮት እንዲይዙን መጠበቅ የምንችለው እንዴት ነው?

• **ስምምነት፡-** አንድ ማህበረሰብ ተቻችሎ የሚኖር ነው የሚባለው፣ ሰዎች በሰላም አብረው ሲኖሩ ነው። እርስ በርሱ የሚስማማ ማህበረሰብ ደግ እና አጋዥ ነው። ሙዚቃን እንደ ምሳሌ እንውሰድ። በሙዚቃ፣ ክራር ከከበሮ የተለየ ድምፅ አለው፣ ከበሮው ደግሞ ከዋሽንት የተለየ ድምፅ ያሰማል፣ ወዘተ። እርስ በርሱ የሚስማማ

ሙዚቃ የሚሠራው እነዚህ የተለያዩ መሣሪያዎች ተሰብስበው አንድ ሆነው ሲሠሩ ነው። በተመሣሣይ ሁኔታ እርስ በርሱ የሚስማማ ማኅበረሰብ ማለት የተለያየ ቋንቋ፣ ሃይማኖት፣ ባህልና የመሳሰሉት ሕዝቦች ለኅብረተሰቡ ዕድገት በጋራ የሚሠሩበት ነው።

• **ትዕግስት፡-** ችግር ሲያጋጥመው የመረጋጋት ችሎታ ነው። ታጋሽ ግለሰብ ድርጊታቸው ሊያመጣ የሚችለውን መልካም ወይም መጥፎ ውጤት ያመዛዝናል። ይህ ማለት በጣም ስሜታዊ ከሆኑ አስፈላጊ ውሳኔዎችን ከማድረግ ይቆጠባሉ። ትዕግስት ያለው አንድ ጠቃሚ ነገር አንድ ሰው በኋላ ላይ የሚጸጸትበትን ውሳኔ ከማድረግ እንዲቆጠብ መርዳት ነው። ይህ አንድ ሰው እንደ ቁጣ ወይም ጭንቀት ያሉ ያልተፈለጉ ስሜቶችን እንዲያስወግድ ያስችለዋል። ትዕግስት በዙሪያችን ካሉ ሰዎች ጋር ጥሩ ግንኙነት እንዲኖረን ይረዳናል።

• **ማጋራት፡-** ነገሮችን በባለቤትነት መያዝ ወይም ከሌሎች ሰዎች ጋር የመጠቀም ተስጥኦ ነው። መጋራት ሰዎች የፍትሃዊነትን ዋጋ እንዲገነዘቡ ያስችላቸዋል። ተማሪዎች ጓደኛ እንዲያፈሩ እና ይህን እንዲጠብቁ ያስችላቸዋል። እኛ ያለንን ነገር ለሌሎች ስንሰጥ እነሱም ለእኛ የራሳቸው የሆነ ነገር እንደሚሰጡን ማወቅ አስፈላጊ ነው። ይህንን ተግባር ገና በልጅነት መለማመድ ተማሪዎች እንደ ትልቅ ሰው ለጋስ እና አሳቢ እንዲሆኑ ይረዳቸዋል።

• **ውይይት፡-** ከሌሎች ሰዎች ጋር የመግባባት ችሎታ ነው። የሌሎች ሰዎችን አመለካከት ለመረዳት ውይይት አስፈላጊ ነው። ውይይት ተማሪዎች ከወላጆቻቸው እና ከመምህራኖቻቸው ጋር በተሻለ ሁኔታ እንዲግባቡ ያስችላቸዋል። ኢትዮጵያ የተለያየ ባህል፣ ሃይማኖት፣ ቋንቋና ብሔር ያላቸው ህዝቦች ያቀፈች ትልቅ ሀገር ነች። እነዚህ ልዩነቶች ትልቅ የእውቀት ምንጮች ናቸው። ነገር ግን ያንን እውቀት ለማግኘት እና ከሱ ጥቅም ለማግኘት በምክንያታዊነት የመግባባት ተስጥኦን ይጠይቃል።

• **ሁከት የሌለበት** ሁላችንም የህብረተሰብ አባላት ነን። በህብረተሰቡ ውስጥ የሚከሰቱ ነገሮች በህይወታችን ላይ ተጽእኖ ይኖራቸዋል። እንደ ማህበረሰቡ አባላት በህብረተሰቡ ውስጥ ሰላም እና እድገት ሲኖር የዚያ ሰላም እና እድገት ተጠቃሚ እንሆናለን።

በተመሳሳይ መልኩ ግጭት ሲፈጠር ህይወታችንንም ይጎዳል። በህብረተሰቡ ውስጥ የሚከሰቱ ነገሮች እኛንም ስለሚነኩ በህብረተሰቡ ውስጥ ሰላምን እና ልማትን ማስጠበቅ የሁሉም ሰው ሀላፊነት ነው።

6.2 ትምህርት 2፡ መተባበር

ተግባር 6.2

1) ከሌሎች ሰዎች ጋር መተባበር የሚያስገኛቸው ጥቅሞች ምንድን ናቸው?

2) በክፍል ውስጥ አንዳንድ የመተባበር ምሳሌዎችን ማሳየት ትችላላችሁ?

3) ተማሪዎች ራሳቸው ላይ ተጽዕኖ በሚያሳድሩ ውሳኔዎች ላይ መሳተፍ ያለባቸው ለምንድን ነው?

መተባበር የሚለመደው ሰዎች አብረው ሲሰሩ እና አንዱ ሌላውን ለመረዳዳት ፈቃደኛ ሲሆኑ ነው። መተባበር አዳዲስ ሰዎችን እንድናገኝ እና ጓደኝነት እንድንመሠርት ያስችለናል። መተባበር ተማሪዎች በሌሎች ደስታ እና ሀዘን ውስጥ እንዲሳተፉ ያስችላቸዋል። ይህ ማለት ተማሪዎች አንዳቸው ለሌላው ርህራሄ ይኖራቸዋል ማለት ነው። መተባበር ተማሪዎች ተራቸውን እንዲጠብቁ እና ከሌሎች ጋር የመጋራት ልምዶች ዕንዲያከናውኑ ይጠይቃል። ተባባሪ ተማሪዎች ከወላጆቻቸው፣ ከመምህራኖቻቸው ወይም ከእኩዮቻቸው ጋር ለመስማማት ምንም ችግር አይኖርባቸውም።

መተባበር ደጋግሞ በመለማመድ ብቻ ሊዳብር የሚችል ተስጥኦ ነው። በየቀኑ የምናደርጋቸውን ነገሮች ስናደርግ መሆን የምንፈልገውን ሁኔታ ያሳያል። ተማሪዎች አድገው መምህራኖች፣ መሐንዲሶች፣ ዶክተሮች፣ ወዘተ ይሆናሉ። እነዚህ ትልቅ ኃላፊነት ያላቸው ታላላቅ ሙያዎች ናቸው። እነዚህ ተግባራት የሚያመጡትን ኃላፊነት ለመወጣት ስኬታማ ለመሆን ተማሪዎች በአካባቢያቸው ካሉ ሰዎች ጋር ጥሩ የስራ

ግንኙነት መፍጠር መቻል አለባቸው። ማንም ሰው ብቻውን በመስራት በእነዚህ ሙያዎች ሊሳካለት አይችልም። ተማሪዎች ገና በለጋ ዕድሜያቸው ከሰዎች ጋር ጥሩ ግንኙነት የመፍጠር ችሎታን ካላዳበሩ ካደጉ በኃላ ይህን ማድረግ በጣም አስቸጋሪ ይሆናል።

6.2.1 የመተባበር ጽንሰ-ሐሳብ

በአስተማማኝ እና ወዳጃዊ አካባቢ ለመኖር ሰዎች እርስ በርስ መተባበር አለባቸው። እውነተኛ መተባበር መተማመንን ይጠይቃል። መተማመን ማለት፣ የእነርሱን እርዳታ በምንፈልግበት ጊዜ ጓደኞቻችን እንደሚገኙልን ማወቅ ነው። እኛ በተራችን ተመሳሳይ ነገር እናደርጋለን። ለምሳሌ ጓደኛህ/ሽ ሚስጥር ሲነግርህ/ስትነግርሽ እንደሚተማመንብህ/ሽ እያሳየህ/ችሽ ነው። ይህን ሚስጥር የመጠበቅ ሃላፊነት አለብህ/ሽ። ምስጢራቸውን ለሌላ ሰው ከተናገርክ/ሽ ጓደኛህ/ሽ እንደገና አያምንህም/አታምንሽም። መተማመን ለመተባበር በጣም አስፈላጊ ንጥረ ነገር ነው።

6.2.2 የመተባበር አስፈላጊነት

በህይወት ውስጥ ጠቃሚ ከሆኑት ትምህርቶች አንዱ የመተባበርን ጥቅም መረዳት ነው። በህይወታችን ውስጥ የምናደርጋቸው ሁሉም አስፈላጊ ተግባራት ከሌሎች ጋር በመስራት ብቻ ሊገኙ ይችላሉ። መተባበር ከሌሎች ጋር እንዴት መግባባት እንደምንችል፣ ስራዎችን በጋራ ማከናወን እና ሰዎችን እንዴት ማክበር እንዳለብን ያስተምረናል። የመተባበር አንዳንድ ጥቅሞች የሚከተሉት ናቸው፡-

- **እንዴት ማዳመጥ እንዳለብን መማር፡-** ማዳመጥ ሚናችንን እንድንረዳ ይረዳናል። የሌሎች ሰዎችን አመለካከት እንድንረዳም ያስተምረናል። አዲስ እውቀትን ለማግኘትም ያስችለናል።

- **በአደባባይ እንዴት መነጋገር እንዳለብን መማር፡** የኛ አስተዋፅኦ ለቡድኑ ጠቃሚ መሆኑን ማወቅ ጠቃሚ ነው።መተባበር ከሌሎች ሰዎች ጋር የመግባባት ተስጥኦን እንድናዳብር ይረዳናል። ከቡድን ጋር ሲነጋገሩ፣ ተማሪዎች በአክብሮት መነጋገርን፣ ተረጋግተው እና ግልጽ መሆንን ማስታወስ አለባቸው።

• **በራስ መተማመንን መገንባት፡-** ጓደኞችህ/ሽ ሃሳብህን/ሽን ሲያደንቁህ/ሽ ምን እንደሚሰማህ/ሽ አስብ/ቢ። ከቡድን ጋር መግባባት የተማሪዎችን በራስ መተማመን ለመገንባት ይረዳል።

• **በትኩረት ማሰብን መማር፡-** ችግሮችን ለመፍታት መተባበር አስፈላጊ ነው። ነገር ግን፣ ችግሩ ከመፈታቱ በፊት፣ ተማሪዎች መፍትሔ ለማምጣት በጥንቃቄ ማሰብ አለባቸው።

6.2.3 የመተባበር እሴቶች

• **አንድነት፡** የአንድነት ስሜት በቡድን ውስጥ በጋራ ግቦች፣ ፍላጎቶች ላይ የተመሰረተ ነው። ይህ አንድነት የተመሰረተው በመከባበር፣ በእኩልነት እና በልዩነት ላይ ባለው አድናቆት ላይ ነው። አንድነት ህብረተሰቡ እርስ በርስ ለመረዳዳት፣ ከአደጋ ለመጠበቅ፣ የሌላውን አባል ህመም ስሜት እና የመሳሰሉትን ለመረዳዳት ባለው ፍላጎት ይገለጻል።

• **ግልጽነት፡-** ግልጽነትን በብዙ መንገዶች መረዳት ይቻላል። ግልጽነት አንድ ሰው ሀሳቡን እና አስተያየቱን በሐቀኝነት የመግለፅ ችሎታ እንደሆነ መረዳት ይቻላል። በሌላ አነጋገር ግልጽነት የአንድን ሰው ስሜት የመደበቅ ወይም የመዋሸት ተቃራኒ ነው።

> ***ግልጸነት አዳዲስ ሀሳቦችን ለማዳመጥ እና ለመቀበል ፈቃደኛነት እንደሆነ መረዳት ይቻላል። ሆኖም ይህ ማለት እያንዳንዱን አዲስ ሀሳብ እንደ እውነት መቀበል ማለት አይደለም። ነገር ግን፣ አንድ ሰው ሁል ጊዜ ለመማር አዲስ ነገር እንዳለ ሁልጊዜ ማስታወስ አለበት። በርዕሰ ጉዳዩ ላይ ከተወያዩ በኋላ ስለ እሱ ያላቸውን አስተያየት መመስረት አለባቸው። ተማሪዎች ስለጉዳዩ ሁሉንም እውነታዎች ከማወቃቸው በፊት ስለ አንድ ጉዳይ በጭራሽ አስተያየት መስጠት የለባቸውም።***

• **ሌሎችን መንከባከብ፡-** ሌሎችን መንከባከብ ብዙ ጥቅሞች አሉት። ባህሪያችን የምንሰራቸው ነገሮች ውጤት ነው። ሌሎችን መንከባከብ የደግነት እና የፍቅር ተግባር ነው። ለሌሎች ደግነትን እና ፍቅርን ባሳየን ቁጥር እነዚህ ባህሪያት የባህሪያችን አካል ይሆናሉ። ደግ ስራዎችን ስንሰራ ደግ ሰዎች እንሆናለን። ስለዚህ ሌሎችን መርዳት

እነርሱን ብቻ ሳይሆን እኛንም ይጠቅመናል። በተጨማሪም፣ ለሌሎች ሰዎች እንክብካቤ እና ትኩረት የምናሳይ ከሆነ፣ ለእኛም ተመሳሳይ እንክብካቤ ሊያሳዩን ይችላል። ይህ ማለት ከሰዎች ጋር ጠንካራ ግንኙነት ለመፍጠር ይረዳናል ማለት ነው። ሌሎችን መንከባከብ የተሻልን ሰዎች ያደርገናል።

6.3 በሰላም እና መተባበር መካከል ያለው ግንኙነት

ተግባር 6.3

በሚከተሉት ጥያቄዎች ላይ ቀድማችሁ መልሳችሁን አስቡ። እና በመልሶቻችሁ ላይ በአራት ቡድን ሆናችሁ ተወያዩ።

1) በሰላም እና መተባበር መካከል ያለው ግንኙነት ምንድን ነው?

2) የተማሪዎችን መተባበር የሚሹ ተግባራት ምሳሌዎችን ማቅረብ ትችላላችሁ?

3) ለሀገራችሁ አንዳንድ የሰላም ጥቅሞችን ጥቀሱ።

በታሪካቸው የሰው ልጅ ብዙ ግጭቶችንና ጦርነቶችን አሳልፏል። እነዚህ ግጭቶች መንግስታትን አፍርሰዋል፣ የግዛቶችን ፊጻሜ አምጥተዋል እና የአንድን ሀገር ካርታ ቀይረዋል። ነገር ግን፣ ከሁሉም በላይ፣ ግጭቶች እና ጦርነቶች የማይታሰብ የሰው ሞት እና ስቃይ አስከትለዋል። እነዚህ ግጭቶች በሚሊዮን የሚቆጠሩ ሰዎችን ህይወት፣ ክብር እና ደህንነት አጥፍተዋል። በማኅበረሰቡ ውስጥ ሊፈጠሩ የሚችሉትን አለመግባባቶች ሙሉ በሙሉ ማስወገድ አይቻልም። ይሁን እንጂ እነዚህ ግጭቶች በሰላማዊ መንገድ እንዲፈቱ እና ወደ ግጭትና ጦርነት እንዳይገቡ ማድረግ ይቻላል።

ምንም እንኳን እነዚህ ግጭቶች ክፉዎች ቢሆኑም በታሪክ ውስጥ አንድ አስፈላጊ እውነት የሆነውን የሰው ልጅ ለማስታወስ አገልግለዋል። ይህ እውነት ለመልካም ህይወት የሰላም አስፈላጊነት ነው። የሚቀጥለው ጥያቄ የህብረተሰቡን ሰላም እንዴት እናረጋግጣለን የሚለው ነው። ሰላምና መተባበር የማይነጣጠሉ ናቸው። በየትኛውም

ማህበረሰብ ውስጥ ሰላምን ለማስጠበቅ እያንዳንዱ ሰዉ የበኩሉን ሚና መጫወት አለበት። በጥቂት ህብረተሰብ ክፍሎች እርምጃ ብቻ ሰላምን ሊያሰፍን አይችልም። ሁሉም ሰው ስራውን በትክክል ሲሰራ ብቻ ነው ሊቆይ የሚችለው። ተማሪዎች ቀደም ብለው እንደሚያውቁት፣ የፖሊስ መኮንኖች፣ ዳኞች እና ወታደሮች የማህበረሰቡን ሰላም የማስጠበቅ ኃላፊነት አለባቸው። ሆኖም እያንዳንዱ ሌሎች የህብረተሰብ ክፍሎች የሚጫወቱትን ጠቃሚ ሚና ማወቅ አስፈላጊ ነው።

6.4 የምዕራፍ ስድስት ማጠቃለያ

ሰላም መልካም ህይወት ለመኖር ወሳኝ ነገር ነው። ሰላም ከሌለ መልካም ነገር አይሳካም። ስለ ሰላም ማወቅ ያለብን ሌላው ጠቃሚ ነገር የሰው ልጅ የተፈጥሮ አካል መሆኑን ነው። የሰው ልጅ እንደ ርህራሄ፣ ፍቅር፣ ስምምነት እና የመሳሰሉትን ባህሪያት ይዞ ነው የሚወለደው። መተባበር የተለያዩ ጥቅሞች አሉት። እነዚህ ጥቅሞች በትምህርት ቤት ውስጥ፣ ቤተሰብ እና በማህበረሰብ ደረጃ ሊታዩ ይችላሉ ። ለተማሪዎች መተባበር እርስ በርስ ያላቸውን ግንኙነት ያጠናክራል። ችግሮችን መፍታት ቀላል ያደርግላቸዋል። መተባበር ተማሪዎች ከሽማግሌዎች እውቅና እንዲያገኙ ያስችላቸዋል።

ቁልፍ ቃላት

- **እምነት፡-** አንድ ሰው ታማኝ፣ ሀቀኛ፣ ጥሩ ነው የሚል እምነት።
- **ግልጽነት፡** ለተለያዩ እይታዎች ወይም እውቀት መጋለጥ።
- **ፀባይ፡** አመለካከት ወይም ስሜት የሚወስነው ነገር።
- **ውይይት፡-** በሁለት ወይም ከዚያ በላይ በሆኑ ሰዎች መካከል የሚደረግ ንግግር።

የምዕራፍ ስድስት ማጠቃለያ ጥያቄቆች

መልመጃ 6.1

መመሪያ ፤ የሚከተሉትን ጥያቄዎች አንብባችሁ ዐረፍተ ነገሩ ትክክል ከሆነ "እውነት" ብላችሁ ጻፉ ወይም ዐረፍተ ነገሩ ስህተት ከሆነ "ውሸት" ብላችሁ ጻፉ።

1) ሰላም እና መተባበር በሕዝቦች የዕለት ተዕለት እንቅስቃሴ ውስጥ በጣም አስፈላጊ አይደሉም።

2) የመተባበር አንዱ ጠቀሜታ ችግሮችን በጋራ መፍታትን መማር ነው።

3) ችግር ሲያጋጥም መረጋጋት የሚቻልበት መንገድ መነጋገር ይባላል።

4) እንደ ትምህርት፣ ጤና አጠባበቅ እና የመጫወቻ ሜዳዎች ያሉ አገልግሎቶችን ማግኘት በሰላም ያለ ሰላምም ጊዜ ይቻላል።

5) ሰላም መቼም ይሁን ምቹ በሆነ ጊዜ የሚተገበር የሰው ልጅ ባህሪ ነው።

መመሪያ II፡ **የሚከተሉትን ጥያቄዎች አንብባችሁ ትክክለኛውን መልስ ምረጡ።**

1) ከሚከተሉት ውስጥ አንዱ ስለ ሰላም የተሳሳተ ነው።

(ሀ) ሰላምን መጠበቅ ማለቂያ የለውም።

(ለ) ሰላም ሊገኝ የሚችለው በመንግሥት ባለሥልጣናት ተግባር ብቻ ነው።

(ሐ) ሁሉም የሰው ልጆች በሕይወታቸው ሰላምን ይፈልጋሉ።

2) ሰላም ለሰው ልጆች ከሚያስገኛቸው ጥቅሞች ያልሆነው የቱ ነው?

(ሀ) ከጥቃት ነፃ መውጣት

(ለ) ሌሎችን የመበደል ነፃነት

(ሐ) ሁሉም

3) ከሚከተሉት ውስጥ አንዱ የሰላማዊ ባህሪ ምሳሌ ነው።

(ሀ) ስምምነት

(ለ) ትዕግስት

(ሐ) ውይይት

(መ) ሁሉም

4) ከሚከተሉት ውስጥ አንዱ የመተባበር ጠቃሚ እሴት አይደለም

(ሀ) አንድነት

(ለ) ግልጽነት

(ሐ) ሌሎችን መንከባከብ

(መ) መልስ የለም

መመሪያ III: ለሚከተሉት ጥያቄዎች መልሳችሁን አስቡና በመልሳችሁ ዙሪያ ከጓደኞቻችሁ ጋር ተወያዩ።

1) **መተማመን ለመተባበር ያለውን አስፈላጊነት ተወያዩ።**

2) **በትምህርት ቤት ውስጥ ሊተገበሩ የሚችሉ ሰላማዊ ባህሪ ምሳሌዎችን አቅርቡ**

3) **የመተባበር እሴቶች ላይ ተወያዩ።**